

Fem år etter grunnskolen

Kompetanseoppnåelse i videregående opplæring og overgangen til høyere utdanning og arbeid før og etter Kunnskapsløftet

Mari Wigum Frøseth
Nils Vibe

Rapport 3/2014

Fem år etter grunnskolen

Kompetanseoppnåelse i videregående opplæring og
overgangen til høyere utdanning og arbeid før og etter
Kunnskapsløftet

Mari Wigum Frøseth
Nils Vibe

Rapport 3/2014

Rapport 3/2014

Utgitt av Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning
Adresse PB 5183 Majorstuen, NO-0302 Oslo. Besøksadresse: Wergelandsveien 7, 0167 Oslo

Oppdragsgiver Utdanningsdirektoratet
Adresse Postboks 9359 Grønland, NO-0135 Oslo

Trykk Link Grafisk

ISBN 978-82-7218-980-7
ISSN 1892-2597 (online)

www.nifu.no

Forord

Da NIFU i 2012 leverte sluttrapporten fra evalueringen av Kunnskapsløftet for delprosjektet «Tilbudsstruktur, gjennomføring og kompetanseoppnåelse i videregående opplæring», var det med en erkjennelse av at vi dessverre ikke var helt i mål. Vi hadde fulgt fire elevkull fram mot kompetanseoppnåelse, men på grunn av prosjektperiodens avgrensning og tilgangen til data mens arbeidet pågikk, kom vi aldri lenger enn til høsten 2010 når det gjaldt status for elevkullene. Dermed kunne vi bare følge ett av elevkullene som hadde begynt i videregående opplæring etter reformen fram mot oppnådd yrkeskompetanse til normert tid. Ettersom vi vet at en betydelig andel av elevene er forsinket, er fem år fra start i videregående den optimale perioden for å måle oppnådd kompetanse. Det var ikke mulig for de to kullene som startet etter innføringen av reformen.

Denne rapporten er en videreføring av de viktigste analysene fra sluttrapporten fra evalueringen og hovedsiktemålet er å gi oppdaterte tall for kompetanseoppnåelse og overgang til studier og arbeid. Det er Mari Wigum Frøseth som er hovedforfatter og som har stått for det meste av analysearbeidet, mens Nils Vibes bidrag i første rekke er utdypende analyser i kapittel 2 og 4, sammendraget og som prosjektleder. Kvalitetssikrere ved NIFU har vært Eifred Markussen og Vibeke Opheim. Utdanningsdirektoratet er prosjektets oppdragsgiver og deres kontaktperson har vært Annette Qvam.

Oslo, mars 2014

Sveinung Skule
Direktør

Vibeke Opheim
Forskningsleder

Innhold

Sammendrag	7
1 Innledning	11
1.1 Kort om Kunnskapsløftet og hovedfunn fra evalueringen.....	12
1.2 Datamaterialet.....	13
1.3 Rapportens oppbygning	13
2 Kompetanseoppnåelse etter fem år	14
2.1 Fullføring etter fem år: Flere oppnår studiekompetanse og færre oppnår yrkeskompetanse	14
2.2 Kompetanseoppnåelse innenfor de ulike utdanningsprogrammene	16
2.3 Kompetanseoppnåelse for elever på ulike studieforberedende Vg3-tilbud	19
2.4 Kompetanseoppnåelsen varierer mellom fylkene	20
2.5 Kjønnforskjeller i kompetanseoppnåelsen.....	24
2.6 Grunnskolekarakterenes betydning for kompetanseoppnåelse.....	26
2.7 Oppsummering.....	29
3 Overgang til videre utdanning og arbeid	31
3.1 Flere studerer og færre jobber den femte høsten	31
3.2 Færre er i heltidsjobb og flere har bare status som studenter den sjette høsten	32
3.3 Hovedaktivitet blant de som har oppnådd studiekompetanse	33
3.4 Hovedaktivitet blant de som har oppnådd yrkeskompetanse	34
3.5 Hovedaktivitet blant de som ikke har oppnådd kompetanse	35
3.6 Oppsummering.....	37
4 Overgang til høyere utdanning	38
4.1 Overgang til høyere utdanning fjerde, femte og sjette høsten	38
4.2 Overgang til høyere utdanning etter studiekompetanseløp	39
4.3 Overgang til høyere utdanning etter grunnskolekarakterer	40
4.4 Overgang til høyere utdanning etter kjønn.....	41
4.5 Overgang til høyere utdanning etter fylke	42
4.6 Hva slags studier velger kvinner og menn?	43
4.7 Oppsummering.....	46
5 Overgang til arbeid	48
5.1 Sysselsetting etter kompetanseoppnåelse.....	48
5.2 Sysselsetting blant de som har oppnådd yrkeskompetanse.....	49
5.3 Sysselsetting blant de som har oppnådd studiekompetanse.....	50
5.4 Variasjon i sysselsetting etter kjønn.....	51
5.5 Oppsummering.....	52
6 To reformgrep: Bredere programområder og helsearbeiderfaget	54
6.1 Bredere programområder	54
6.1.1 Bygg- og anleggsteknikk	55
6.1.2 Restaurant- og matfag.....	57
6.1.3 Teknikk og industriell produksjon.....	58
6.2 Helsearbeiderfaget.....	60
6.3 Oppsummering.....	62
7 Oppsummering og konklusjoner	64
7.1 Andelen som fullfører er stabil, men flere oppnår studiekompetanse	64
7.2 Flere studerer og færre jobber etter videregående	65
7.3 Oppfølging av to reformgrep.....	66
Referanser	68
Vedleggstabell	70
Tabelloversikt	71
Figuroversikt	73

Sammendrag

Analysene i denne rapporten er en videreføring av NIFUs evaluering av Kunnskapsløftet basert på oppdaterte data, slik at de to siste grunnskolekullene før reformen og de to første etter kan følges gjennom fem år. Det er to problemstillinger som danner utgangspunkt for analysene:

- *Har det skjedd endringer i gjennomføring og kompetanseoppnåelse i videregående opplæring for de første kullene som gjennomførte videregående opplæring etter innføringen av Kunnskapsløftet, og kan eventuelle endringer tilskrives reformen?*
- *Hvordan er overgangen til videre utdanning og arbeid for kullene som gjennomførte videregående opplæring rett før og rett etter innføringen av Kunnskapsløftet?*

En hovedkonklusjon fra evalueringen av Kunnskapsløftet var at et av reformens hovedgrep, innføringen av bredere kurs på Vg2, ikke så ut til å nå målet om å gjøre overgangen fra skole til lære enklere. To andre endringer som kom med Kunnskapsløftet, innføringen av det nye Helsearbeiderfaget og flyttingen av tilbudet Tegning, form og farge til utdanningsprogrammet Studiespesialisering, ga heller ikke de ønskede effektene. En svakhet ved NIFUs evaluering var imidlertid at vi bare kunne følge avgangskullene fra grunnskolen fram til høsten 2010. Da hadde bare ett av reformkullene rukket fire års yrkesopplæring, som er normert tid for de som har to års opplæring i skole og to i bedrift. Med data som rekker fram til høsten 2012 kan vi følge alle fire kull i minst fem år fram til den sjette høsten etter at de gikk ut av grunnskolen.

En dreining over mot studiekompetanse

Analysene viser at den samlede andelen som oppnår studie- eller yrkeskompetanse innen fem år er helt uendret siden tidligere kull og på mellom 69 og 70 prosent for alle fire kull. Dette har vært situasjonen helt siden 1999, da endringene som fulgte innføringen av Reform 94 hadde «satt seg». På 2000-tallet har det imidlertid vært en dreining i elevenes preferanser over mot å velge utdanningsløp som fører mot studiekompetanse på bekostning av fag- og yrkesopplæring. De fire kullene vi har studert følger dette mønsteret, slik at andelen som oppnår studiekompetanse innen fem år har økt fra 51 prosent for 2004-kullet til 54 prosent for 2007-kullet, samtidig som andelen som har oppnådd yrkeskompetanse innen fem år har sunket fra 19 prosent for 2004-kullet til 16 prosent for 2007-kullet.

Svakere gjennomføring på yrkesfagene

Andelen som oppnår kompetanse innen fem år er betydelig høyere blant elevene på de studieforberedende tilbudene enn på yrkesfag, omtrent 85 prosent blant de som tar sikte på studiekompetanse, mot snaut 60 prosent for yrkesfagelevne. Når flere velger studiekompetanse, skulle dette normalt føre til at flere samlet sett oppnår kompetanse. Når dette ikke har skjedd, skyldes det at andelen av yrkesfagelevne som oppnår kompetanse har sunket fra 60 prosent til 58 prosent. Det er særlig blant elevene som startet i Bygg- og anleggsteknikk, Design og håndverk og Helse- og

sosialfag at andelen som oppnår en av de to formene for kompetanse har sunket etter innføringen av Kunnskapsløftet. For Bygg- og anleggsteknikk, der kompetanseoppnåelsen sank fra 58 til 54 prosent, tror vi imidlertid at finanskrisen er en mer sannsynlig forklaring på svakere gjennomføring enn Kunnskapsløftet. Høsten 2009 skulle yrkesfagelevene fra 2007-kullet normalt over i lære og denne overgangen har nok blitt vanskeliggjort av finanskrisen. Den dårligere gjennomføringen på Helse- og sosialfag med en nedgang i kompetanseoppnåelse fra 63 til 59 prosent, setter vi forbindelse med at det nye helsearbeiderfaget ble dårlig mottatt og at den relativt gode gjennomføringen man hadde med den tidligere hjelpepleierutdanningen ikke ble videreført. Forklaringen på de svake tallene for Design og håndverk, fra 59 til 51 prosent kompetanseoppnåelse, er strukturelt betinget. De faglige sterkeste elevene forsvant da utdanningsprogrammet ble fratatt Tegning, form og farge og fikk en kraftig reduksjon i elevtallet.

Flere forhold virker inn på kompetanseoppnåelsen

Analysene viser betydelige forskjeller i kompetanseoppnåelse mellom ulike grupper av elever. Mens tre av fire jenter oppnår kompetanse, gjelder dette bare to av tre gutter. Dette henger sammen med at gutter velger yrkesfag i langt større grad enn jenter, men også blant elevene på studieforbereende tilbud er det flere jenter enn gutter som fullfører med bestått, 88 mot 82 prosent. Selv innenfor ulike typer studieforbereende tilbud er det forskjeller i kompetanseoppnåelse. Mens 94 prosent av elevene på programrådene Dans og Musikk fullfører med bestått, gjelder dette bare tre av fire av som tar påbygging for studiekompetanse etter å ha startet i yrkesfag. Endelig finner vi betydelige forskjeller mellom fylkene, der 77 prosent av elevene i Sogn og Fjordane fullfører og består, mot bare hver annen elev i Finnmark. Over tid finner vi forskjeller i utviklingen mellom fylkene. Det kan se ut til at flere av fylkene på Vestlandet, i Midt-Norge og i Nord-Norge har hatt en nedgang i andelen som oppnår kompetanse, mens utviklingen har vært positiv i flere av fylkene på Østlandet.

Elevenes faglige grunnlag er avgjørende

Helt avgjørende for elevenes sjanser for å lykkes i videregående opplæring er de kunnskapene og det faglige grunnlaget de har med seg fra grunnskolen. Når vi bruker standpunkt karakterene fra ungdomsskolen som mål for faglig grunnlag, forsvinner dessuten en del av de andre forskjellene i gjennomføring og kompetanseoppnåelse som vi har påvist. Det klareste eksemplet på dette er kjønnsforskjellen. Jentene klarer seg ikke bedre enn guttene fordi de er jenter, men fordi de har bedre karakterer. Gutter og jenter med samme karakterer klarer seg omtrent like godt.

Forskjellene mellom utdanningsprogrammene ikke bare forsvinner nå vi tar hensyn til hvilke karakterer elevene har med seg fra grunnskolen, i noen grad skifter de fortegn. Når vi tar hensyn til karakterene, viser det seg at elevene på Bygg- og anleggsteknikk, Teknikk og industriell produksjon, Elektrofag og Helse- og sosialfag gjennomfører og består i større grad enn elevene på Studiespesialisering. For Restaurant- og matfag og for Design og håndverk er forholdet motsatt. De gjennomfører i enda mindre grad enn hva karaktergrunnlaget skulle tilsi. Dermed er kompetanseoppnåelsen innenfor de av yrkesfagene som har tradisjoner for opplæring i bedrift som forventet ut fra at det faglige grunnlaget elevene har, og faktisk noe bedre, mens situasjonen er motsatt innenfor en del yrkesfag som mangler slike tradisjoner. Dette forholdet påvirkes ikke av innføringen av Kunnskapsløftet, som ikke ser ut til å ha hatt noen virkning på den samlede kompetanseoppnåelsen, heller ikke når vi kontrollerer for effekter av en rekke andre forhold. Det viktigste virkemidlet for å bedre gjennomføringen og kompetanseoppnåelsen er dermed å styrke elevenes faglige forkunnskaper før de tar fatt på videregående opplæring. Dessuten må det settes i verk tiltak for yrkesutdanningens organisering og innhold, spesielt der det er svake fagopplæringstradisjoner.

Flere studerer og færre jobber

Andelen av hvert kull som jobbet heltid den femte høsten etter at de gikk ut av grunnskolen sank fra 19 prosent for 2004-kullet til 13 prosent for 2007-kullet, mens andelen som var heltidsstudenter økte fra 11 til 15 prosent. Dette henger sammen med at en økende andel som oppnår studiekompetanse, samtidig som flere av disse tar høyere utdanning, noe som er del av en generell trend og neppe en

effekt av Kunnskapsløftet. Samtidig kan noe av nedgangen i andelen som er heltids yrkesaktive skyldes finanskrisen. Nedgangen var særlig sterk for 2005-kullet høsten 2009.

Blant de som oppnådde studiekompetanse økte andelen som hadde vært registrert som student innen den sjette høsten etter grunnskolen fra 72 prosent for 2004-kullet til 75 prosent for 2007-kullet. For de som oppnådde yrkeskompetanse er det helt marginale endringer i hovedaktivitet. Omtrent halvparten var i heltidsjobb og 13 til 14 prosent i deltidsjobb, mens like mange fortsatt er i utdanning. Drøyt 40 prosent av de som ikke hadde oppnådd kompetanse innen fem år var i jobb høsten det sjette året, 20 prosent var i videregående opplæring, mens 30 prosent var verken i jobb eller utdanning. Dermed er det omtrent 5.500, eller 9 prosent, av hvert årskull som ikke har oppnådd videregående kompetanse og som heller ikke er i arbeid eller utdanning om høsten det året de fyller 21 år. Dette har vært stabilt gjennom hele perioden og gruppa det gjelder vil stå i en sårbar situasjon med tanke på videre muligheter på arbeidsmarkedet.

Tre av fire fra studieforbereidende går til høyere utdanning

Av de som startet i et studieforbereidende løp var omtrent 30 prosent studenter den fjerde høsten etter grunnskolen, den femte høsten var andelen omtrent 56 prosent. Den sjette høsten studerte to av tre med denne bakgrunnen. I løpet av tre år hadde dermed omtrent tre av fire vært registrert minst et semester i høyere utdanning. Andelen steg fra 72 prosent for 2004-kullet til 75 prosent for 2007-kullet. I tillegg kommer at hver femte elev som starter i yrkesfag har vært registrert som student innen den sjette høsten etter grunnskolen. Totalt sett har andelen av hver kull som blir student økt fra 43 til 46 prosent. Dette er et resultat av en generell trend og ikke en effekt av Kunnskapsløftet.

Det er elevene med realfaglig studiekompetanse som har den høyeste studiefrekvensen, hele 93 prosent av dem er studenter innen høsten det sjette året de gikk ut av grunnskolen. Lavest er andelen blant de som har studiekompetanse fra utdanningsprogrammet Naturbruk med 68 prosent. Det er en sterk sammenheng mellom grunnskolekarakterer og studietilbøyelighet blant elever som har oppnådd studiekompetanse innen fem år etter grunnskolen. Mens bare halvparten av de som hadde de svakeste karakterene fra grunnskolen, men som oppnådde studiekompetanse, blir studenter, gjelder dette 95 prosent av de med de beste karakterene. Sammenhengen mellom grunnskolekarakterer og studietilbøyelighet kan se ut til å ha blitt noe svekket over tid. Flere med relativt svake karakterer fra 2006- og 2007-kullene ble studenter enn det som var tilfelle for 2004- og 2005-kullene. Det kan ha vært en økende tendens til at elever med lave grunnskolekarakterer løfter seg noe bedre i videregående etter innføringen av Kunnskapsløftet, men dette har ikke vi mulighet til å undersøke her fordi vi ikke har hatt adgang til karakterer fra videregående skole for kullene vi studerer. Årsaken kan like godt være at flere med svake karakterer begynner å studere.

Jentene har høyest studietilbøyelighet

Jenter som har oppnådd studiekompetanse har en større tilbøyelighet til å begynne i høyere utdanning enn gutter. Andelen av guttene som gikk rett til høyere utdanning den fjerde høsten etter grunnskolen økte fra 28 til 32 prosent fra 2004-kullet til 2007-kullet, mens tallene for jentene var stabilt på 42-43 prosent. Innen høsten det sjette året etter grunnskolen var 76-79 prosent av guttene med studiekompetanse i høyere utdanning, mot 83-87 prosent av jentene. Studietilbøyeligheten økte med 3-4 prosent for begge kjønn i løpet av perioden vi studerer. Forskjellen mellom gutter og jenter var 9-14 prosentpoeng den fjerde høsten, mens den var redusert til 6-8 prosentpoeng den sjette høsten. Guttene kommer seinere i gang med høyere utdanning enn jentene, og noe av forskjellen mellom kjønnene utliknes over tid.

Studietilbøyeligheten varierer mellom fylkene, fra omtrent tre av fire med studiekompetanse i Finnmark, til 85-86 prosent i Telemark, Sogn og Fjordane, Rogaland og Vest-Agder. Det har vært økning i studietilbøyeligheten i så godt som alle fylker. Jenter og gutter velger ulikt i høyere utdanning, også når de har samme type studiekompetanse. Mens 56 prosent av guttene med realfaglig studiekompetanse går til naturvitenskapelige og teknologiske fag, gjelder dette bare 29 prosent av

jentene med samme bakgrunn. 32 prosent av jentene med realfag går til fagområdet helse, sosial og idrett, mot bare 11 prosent av guttene. Dette har vært stabilt over tid.

Færre sysselsatte

Sysselsettingsandelen har sunket med et par prosentpoeng fra 2004-kullet til 2007-kullet, noe som er en naturlig konsekvens av at flere tar studiekompetanse og begynner å studere. Det er andelen heltidsansatte som har sunket. Blant de som har oppnådd yrkeskompetanse er sysselsettingsandelen stabil over tid, men det er betydelig variasjon mellom utdanningsprogrammene, både når det gjelder samlet andel sysselsatte og fordelingen på heltid og deltid. Blant de som kommer fra Helse- og sosialfag har omtrent 70 prosent inntektsgivende arbeid som hovedaktivitet og det er litt flere deltidsansatte enn heltidsansatte. Andelen sysselsatte er omtrent den samme for de som kommer fra Bygg- og anleggsteknikk, men her er praktisk talt alle heltidsarbeidende.

Sysselsettingsandelen varierer sterkt mellom kjønnene, noe som forklares av jentene høye studietilbøyelighet. Når jentene jobber, gjør de det ofte ved siden av studiene og da først og fremst deltid. Blant de som har inntektsgivende arbeid som hovedbeskjeftigelse er det også langt flere jenter enn gutter som jobber deltid, noe som også har vært stabilt over tid. Jenter og gutter som har inntektsgivende arbeid som hovedbeskjeftigelse er ulikt fordelt på bransjene. Mens 24 prosent av guttene er i bygge- og anleggsvirksomhet og 12 prosent i industri, er innslaget av jenter helt marginalt i disse sektorene. Til gjengjeld er 29 prosent av jentene i helse- og sosialtjenester, mot 7 prosent av guttene.

Reformgrep uten positive effekter

Vi har sett nærmere på tre virkemidler i Kunnskapsløftet som det var stilt forventninger til. Når vi følger kullene gjennom fem år, bekreftes funnene fra sluttrapporten av evalueringen av Kunnskapsløftet fra 2012.

Det første reformgrepet gjelder bredere annetårstilbud (Vg2), spesielt innenfor utdanningsprogrammene Bygg- og anleggsteknikk, Teknikk og industriell produksjon og Restaurant- og matfag. Strukturendringen skulle gi elevene flere fag å velge i og arbeidsgiverne flere lærlinger å velge blant. Ingen av delene synes å være oppnådd. Restaurant- og matfag har først og fremst opplevd en betydelig rekrutteringssvikt som reformen uansett ikke var egnet til å bøte på. I Bygg- og anleggsteknikk har finanskrisen satt spor etter seg, slik at bedriftene kan ha blitt mer tilbakeholdne med å ta inn lærlinger, uten at Kunnskapsløftet på noen måte har kunnet kompensere for dette. For Teknikk og industriell produksjon har nok finanskrisen betydd mindre, men vi finner ingen tendens til bedre gjennomføring og kompetanseoppnåelse som kan settes i forbindelse med endringer i opplæringstilbudene.

Å erstatte den godt innarbeidete skolebaserte hjelpepleierutdanningen, som dessuten hadde god gjennomføring, med helsearbeiderfaget har ikke på noen måte gitt positive effekter. Betydelig færre fullfører som helsearbeidere, sammenliknet med hjelpepleierutdanningen og stadig flere av elevene på Helse- og sosialfag (nå Helse- og omsorgsfag) velger å ta påbygging for studiekompetanse framfor å fullføre fag- eller yrkesopplæring. Dette er ikke gode nyheter for en sektor som har et stort behov for faglært arbeidskraft.

Hovedkonklusjonene står fast

Hensikten med denne rapporten har vært å videreføre analysene fra evalueringen av gjennomføring og kompetanseoppnåelse i videregående opplæring etter innføringen av Kunnskapsløftet med oppdaterte opplysninger om de første kullene etter reformen. Vi kan konkludere med at alle viktige funn i sluttrapporten fra evalueringen bekreftes.

1 Innledning

I denne rapporten vil vi følge opp to sentrale problemstillinger fra delprosjektet «Tilbudsstruktur, gjennomføring og kompetanseoppnåelse», som inngikk som en del av evalueringen av Kunnskapsløftet. Prosjektet ble avsluttet i 2012 med sluttrapporten «Strukturer og konjunkturer» (Vibe, Frøseth, Hovdhaugen og Markussen 2012)¹. De to problemstillingene vi vil følge opp her er:

- *Har det skjedd endringer i gjennomføring og kompetanseoppnåelse i videregående opplæring for de første kullene som gjennomførte videregående opplæring etter innføringen av Kunnskapsløftet, og kan eventuelle endringer tilskrives reformen?*
- *Hvordan er overgangen til videre utdanning og arbeid for kullene som gjennomførte videregående opplæring rett før og rett etter innføringen av Kunnskapsløftet?*

Hensikten med denne rapporten er først og fremst å oppdatere analysene fra sluttrapporten, for å undersøke om bildet som ble presentert der ser annerledes ut når vi nå har mulighet til å følge de to første reformkullene gjennom fem år i videregående opplæring og over i det sjette året.

Statistisk sentralbyrå (SSB) presenterer årlig statistikk for fullføring av videregående opplæring fem år etter oppstart. På bakgrunn av denne statistikken vet vi at kompetanseoppnåelsen i videregående opplæring de siste 20 årene har vært preget av stabilitet, også i tiden etter innføringen av Kunnskapsløftet i 2006. I alle kullene som har begynt i videregående fra innføringen av Reform 94 og frem til 2007 har omtrent sju av ti fullført og bestått med studie- eller yrkeskompetanse i løpet av fem år etter oppstart. På et overordnet nivå er det med andre ord så langt ikke mulig å spore noen forbedring i gjennomføringen av videregående opplæring etter innføringen av Kunnskapsløftet. Et av formålene med denne rapporten er å undersøke om det er stabilitet som råder også når vi bryter ned tallene og undersøker ulike undergrupper hver for seg.

Basert på tidligere forskning og SSBs årlige statistikk vet vi allerede en hel del om gjennomføringen i videregående opplæring, også i nyere kull. Sluttrapporten gir en bred og detaljert oversikt over gjennomføringen og kompetanseoppnåelsen i videregående opplæring for kullene som gikk ut av grunnskolen i perioden 2004 til 2007. Da sluttrapporten ble publisert, forelå det fullføringsdata frem til utgangen av 2010. Det betyr at vi bare hadde mulighet til å følge det første reformkullet, 2006-kullet, frem til kompetanseoppnåelse innen fire år, som vil si normert tid for de som var i yrkesfaglige utdanningsløp som avsluttes med læretid. På bakgrunn av tidligere forskning vet vi imidlertid at en betydelig andel av elevene bruker mer enn normert tid i videregående opplæring, og i tidligere undersøkelser av gjennomstrømning i videregående opplæring har det derfor, riktignok med litt ulike metoder og definisjoner, vært vanlig å bruke kompetanseoppnåelse innen fem år som mål (se f.eks. Støren m.fl. 2007, Markussen m.fl. 2008, Byrhaugen m.fl. 2006). Det er fem år Statistisk sentralbyrå

¹ Denne publikasjonen omtales for enkelhets skyld heretter bare som «sluttrapporten»

bruker som måletidspunkt for oppnådd studie- eller yrkeskompetanse i sin løpende statistikk på området (SSB 2013). I denne rapporten har vi mulighet til å følge alle de fire grunnskolekullene som inngikk i evalueringen av Kunnskapsløftet, 2004-, 2005-, 2006-, og 2007-kullene, gjennom fem år i videregående opplæring og over til den sjette høsten etter at de gikk ut av grunnskolen. Dette gjør at vi nå har et bedre grunnlag for å undersøke situasjonen i videregående opplæring etter Kunnskapsløftet enn hva vi hadde da evalueringen av reformen ble avsluttet, både når det gjelder kompetanseoppnåelse og overgangen fra videregående opplæring til videre utdanning og arbeid.

Det er imidlertid viktig å understreke at vår undersøkelse gjelder oppnåelse av studie- eller yrkeskompetanse. De dataene vi benytter har dessverre begrensninger ved at de ikke fanger opp elever som har gjennomført videregående opplæring og oppnådd delkompetanse etter en individuell opplæringsplan, eller deltatt i ulike ordninger som sikter mot kompetanse på lavere nivå, som lærekandidat eller praksisbrev. Dette er en alvorlig begrensning ved vår undersøkelse og andre tilsvarende undersøkelser, så vel som det som presenteres som offisiell statistikk. Et hederlig unntak i så måte er "Østlandsprosjektet" der avgangskullet fra grunnskolen i 2002 i sju østlandsfylker følges gjennom ni år og der også delkompetanse dokumenteres (Markussen 2009; Markussen 2014).

1.1 Kort om Kunnskapsløftet og hovedfunn fra evalueringen

For videregående opplæring kan det sies at Kunnskapsløftet først og fremst var en strukturreform av begrenset karakter², selv om noen av strukturendringene har ført til at også innholdet i opplæringen har blitt endret. Hovedtrekkene i strukturendringene var for det første at 15 studieretninger ble redusert til 12 utdanningsprogrammer. Denne endringen var blant annet ment å sikre at alle fylker skulle kunne tilby alle utdanningsprogrammer. For det andre ble omtrent 90 Vkl-tilbud før reformen redusert til omtrent 60 programområder på Vg2 etter reformen. Et av målene med dette var, sammen med innføringen av "Prosjekt til fordypning", å gjøre overgangen fra skole til lære enklere ved en tettere kobling mellom utdanning og arbeidsliv og mellom programfag og lærefag.

En hovedkonklusjon fra evalueringen av Kunnskapsløftet var at innføringen av bredere kurs på Vg2 ikke så ut til å nå målet om å gjøre overgangen fra skole til lære enklere. Navnet på sluttrapporten «Strukturer og konjunkturer» peker imidlertid på et viktig forbehold som ble tatt for denne konklusjonen, nemlig at det første elevkullet etter Kunnskapsløftet, 2006-kullet, var på vei inn i sitt tredje opplæringsår og dermed over i lære akkurat i det finanskrisen inntraff (Vibe m.fl. 2012: 225-229). Det har tidligere vært vist at tilgangen til læreplasser er konjunkturutsatt (Høst, Gitlesen & Michelsen 2008: 26). Dette betyr at finanskrisen kan ha motvirket eventuelle positive effekter som Kunnskapsløftet kunne hatt for overgangen fra skole til lære under andre økonomiske betingelser. Som vi skal komme tilbake til, ser vi også i denne rapporten en effekt av finanskrisen når vi ser på overgangen fra videregående opplæring til videre utdanning og arbeid.

To andre endringer som kom med Kunnskapsløftet gjelder utdanningsprogrammene Helse- og sosialfag³ og Design og håndverk. Innenfor Helse- og sosialfag ble den treårige hjelpepleierutdanningen, hvor opplæringen foregikk i skole, erstattet med det fireårige helsearbeiderfaget, som følger 2+2-modellen med to års opplæring i skole og to år i lære. Hensikten var at dette skulle bidra til at flere gikk ut av videregående med en yrkeskompetanse som det er stor etterspørsel etter i arbeidsmarkedet. Evalueringen av Kunnskapsløftet viste at læreplass i helsearbeiderfaget så ut til å være et svært lite attraktivt valg for ungdom, og at elevene fra Vg2 Helse- og sosialfag i økende grad valgte å ta påbygging til studiekompetanse etter Vg2 fremfor læreplass (Vibe m.fl. 2012: 228). Den andre endringen var at det studiekompetansegivende løpet Tegning, form og farge, som i den gamle strukturen hadde vært en del av studieretningen Formgivingsfag, med

² Innholdet i Kunnskapsløftet og resultatene fra delprosjektet «Tilbudsstruktur, gjennomføring og kompetanseoppnåelse i videregående opplæring» er nøye dokumentert og oppsummert i sluttrapporten fra prosjektet (Vibe m.fl. 2012). For å unngå for mange gjentakelser vil vi begrense oss til å nevne noen svært få hovedpunkter her.

³ Helse- og sosialfag byttet navn til Helse- og oppvekstfag fra og med høsten 2012 (<http://www.udir.no/Lareplaner/Finn-lareplan/endringer/Nytt-navn-pa-helse-og-sosialfag/>). I og med at elevene vi følger var i videregående opplæring før navnebyttet bruker vi i denne rapporten det gamle navnet.

Kunnskapsløftet ble flyttet til det studieforberevende utdanningsprogrammet Studiespesialisering. Denne endringen førte til en betydelig nedgang i søkningen til det nye formgivingsfaget. Allerede etter ett år hadde Finnmark ikke lenger noe tilbud om å ta Studiespesialisering formgivning, og tilbudet ble også lagt ned ved en rekke skoler i andre fylker (Vibe m.fl. 2012: 227).

For å oppsummere: Evalueringen av tilbudsstruktur, gjennomføring og kompetanseoppnåelse i videregående opplæring etter Kunnskapsløftet viste at reformen og de strukturelle endringene på et overordnet nivå ikke har hatt effekt på gjennomføringen og kompetanseoppnåelsen. Derimot ble det funnet at endringene som ble gjort innenfor Helse- og sosialfag og Design og håndverk hadde motsatt effekt av det som var ønsket, med en halvering av andelen som oppnår yrkeskompetanse i helsearbeiderfaget i forhold til i hjelpepleierutdanningen og en sterk nedgang i søkningen til formgivingstilbudet innenfor Studiespesialisering. Innføringen av Helsearbeiderfaget og bredere programområder på Vg2 er tema for kapittel 6 i denne rapporten.

1.2 Datamaterialet

Datamaterialet som benyttes i denne rapporten er i hovedsak det samme som ble brukt i prosjektet som inngikk som en del av evalueringen av Kunnskapsløftet. Det vil si at vi baserer oss på registerdata hvor vi følger fire grunnskolekull, de to siste før innføringen av reformen (2004- og 2005-kullet) og de to første etter reformen ble innført (2006- og 2007-kullet). For en mer utfyllende beskrivelse av datamaterialet, se f.eks. Vibe m. fl. (2012: 66-69). Datamaterialet som brukes i denne rapporten er imidlertid oppdatert med opplysninger om elevenes videregående opplæring og overgangen til videre utdanning og arbeid frem til høsten 2012. Vi har dermed mulighet til å se på kompetanseoppnåelsen etter fem år for alle de fire grunnskolekullene, og vi har mulighet til å se på overgangen til videre utdanning og arbeid den femte og sjette høsten etter grunnskolen for alle kullene.

1.3 Rapportens oppbygning

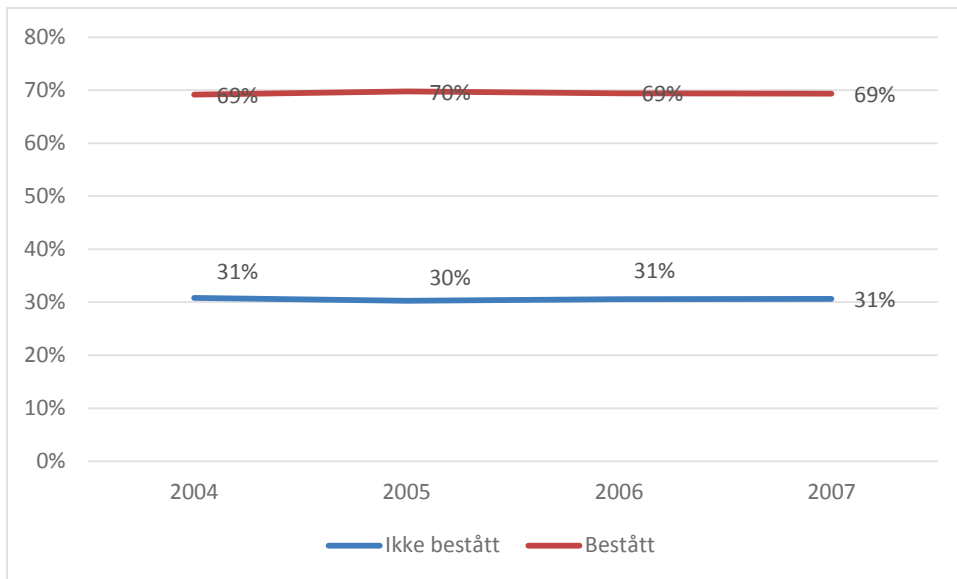
Kapittel 2 tar for seg kompetanseoppnåelsen i videregående opplæring fem år etter grunnskolen for de to siste kullene før og de to første kullene etter innføringen av Kunnskapsløftet. Her vil vi presentere hovedtall for de fire kullene, før vi ser nærmere på hvordan kompetanseoppnåelsen varierer i ulike elevgrupper. I kapittel 3 ser vi nærmere på overgangen til videre utdanning og arbeid den femte og sjette høsten etter grunnskolen for de fire kullene vi følger. Her presenteres både samlede tall for hvert av kullene, samt mer spesifikke analyser av hvordan overgangen varierer etter hvilken kompetanse elevene har oppnådd i videregående opplæring. Overgangen til høyere utdanning er tema for kapittel 4. Her vil vi både undersøke hvordan tendensen til å gå over i høyere utdanning varierer med fylke, kjønn og karakterer, samt etter hvilket studiekompetanseløp elevene har fulgt i videregående. Vi vil også undersøke hvilket fagfelt innenfor høyere utdanning elever som gikk i ulike studiekompetanseløp begynner på. I kapittel 5 ser vi nærmere på de som går over i arbeid etter videregående. Her vil vi se på hvilke sektorer ungdom med ulike typer kompetanse er sysselsatt i, og forskjellen mellom gutter og jenter. I kapittel 6 følger vi opp to strukturelle endringer i Kunnskapsløftet, som det ble konkludert med i sluttrapporten at ikke hadde hatt ønsket effekt. Dette gjelder innføringen av bredere programområder på Vg2 og innføringen av det nye lærefaget helsearbeiderfaget innenfor utdanningsprogrammet Helse- og sosialfag. Hensikten er å undersøke om konklusjonen fra sluttrapporten står seg når vi har mulighet til å følge alle kullene frem mot kompetanseoppnåelse etter fem år og over i den sjette høsten etter at de gikk ut av grunnskolen. I kapittel oppsummeres hovedfunn fra analysene som er presentert i rapporten.

2 Kompetanseoppnåelse etter fem år

SSBs årlige utdanningsstatistikk har vist at omtrent sju av ti fullfører videregående opplæring i løpet av fem år etter oppstart og at dette har holdt seg stabilt for alle kullene siden innføringen av Reform 94 og frem til i dag (SSB 2013a). Det er med andre ord så langt ikke mulig å spore noen bedring i gjennomføringen av videregående opplæring etter innføringen av Kunnskapsløftet på et overordnet nivå. I dette kapitlet vil vi undersøke nærmere om dette også gjelder når vi bryter ned tallene og undersøker ulike undergrupper hver for seg. Har det for eksempel vært noen endringer dersom vi ser på elever som har gått i studieforberedende og yrkesfaglige utdanningsløp hver for seg? Finnes det noen spesielle utdanningsprogrammer hvor reformen ser ut til å ha hatt betydning for gjennomføringen? Og har det vært noen endring i hvilken type kompetanse elevene oppnår i videregående opplæring? Vi vil i hovedsak konsentrere oss om å undersøke mulige effekter av Kunnskapsløftet. Det er dermed særlig eventuelle endringer fra kullene før reformen, 2004- og 2005-kullet, til kullene etter reformen, 2006- og 2007-kullet, som vil vies oppmerksomhet her.

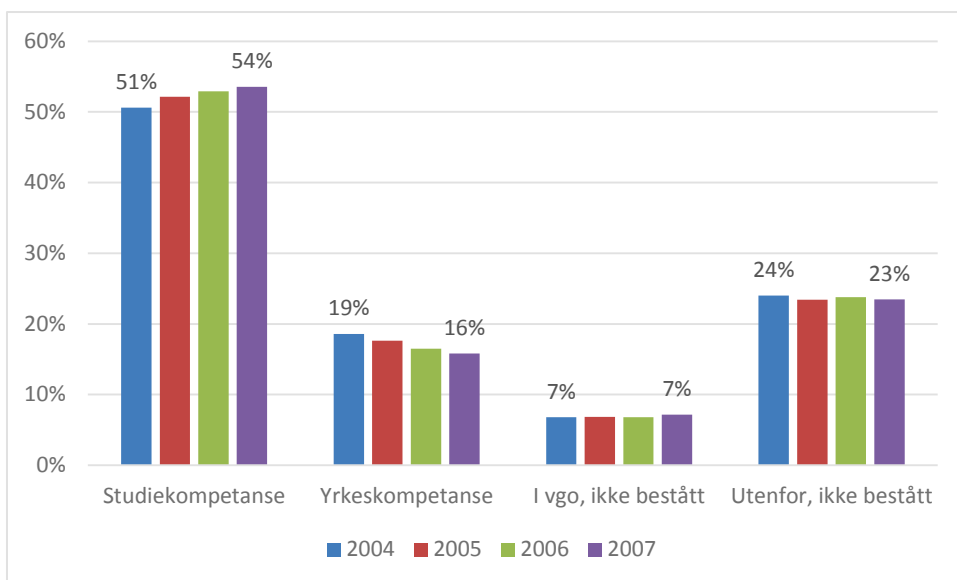
2.1 Fullføring etter fem år: Flere oppnår studiekompetanse og færre oppnår yrkeskompetanse

Figur 2.1 viser status for gjennomføring av videregående opplæring etter fem år for fire grunnskolekull. 2004- og 2005-kullene var de to siste som begynte i videregående før reformen, mens 2006- og 2007-kullene var de to første som gjennomførte videregående med den nye Kunnskapsløftet-strukturen. Vi ser at andelen som har fullført og bestått videregående opplæring i løpet av fem år ligger stabilt på 69-70 prosent for alle de fire kullene. Dersom Kunnskapsløftet hadde hatt en umiddelbar positiv (eller negativ) effekt på gjennomføringen i videregående opplæring, skulle vi forvente å se dette i figur 1, men noen slik effekt finner vi altså ikke. I alle fall ikke når vi ser på de samlede tallene for kullene. Dette er som forventet ut i fra SSBs statistikk for gjennomføring i videregående opplæring, som ble omtalt innledningsvis.



Figur 2.1: Status på gjennomføring av videregående opplæring etter fem år for fire årskull

Når vi ser på fullføring på normert tid og på mer enn normert tid er det heller ingen endring å spore (ikke vist her). Normert tid tilsvarer tre år for studieforbereende løp og yrkesfaglige løp i skole, og fire år for de aller fleste yrkesfaglige løp som avsluttes med opplæring i bedrift (såkalte 2+2-løp). I alle kullene var det i overkant av 57 prosent som fullførte videregående opplæring på normert tid, mens 12 prosent brukte mer enn normert tid, men fullførte innen fem år. Det kan nevnes at 2006-kullet skilte seg noe fra de andre tre kullene ved at 56 prosent fullførte på normert tid og 14 prosent på mer enn normert tid i dette kullet. I og med at dette bare gjelder dette ene kullet er det grunn til å tro at dette skyldes tilfeldig variasjon.



Figur 2.2: Hvilken type kompetanse elever fra fire grunnskolekull har oppnådd i videregående opplæring etter fem år og hvor stor andel av de som ikke har bestått som fortsatt er i videregående den sjette høsten. Prosent av hele kullet.

Figur 2.2 viser hvilken type kompetanse de som har bestått videregående opplæring innen fem år har oppnådd, og hvorvidt de som ikke har fullført fortsatt er i videregående opplæring den sjette høsten eller ikke. Andelen i figuren refererer dermed til totaltallet for hele kullet. Det mest tydelige mønsteret i figuren er at andelen som har oppnådd studiekompetanse har økt over tid fra 51 til 54 prosent, mens andelen som har oppnådd yrkeskompetanse har sunket tilsvarende fra 19 til 16 prosent. Selv om den

samlede andelen som har bestått videregående opplæring er stabil mellom kullene, har det altså skjedd en endring i hvilken type kompetanse elevene oppnår. I og med at vi kan se denne tendensen allerede fra 2004- til 2005-kullet og at den fortsetter fra 2006- til 2007-kullet, er det lite sannsynlig at denne endringen skyldes Kunnskapsløftet. Reformen kan imidlertid ha vedlikeholdt eller til og med forsterket denne utviklingen.

Når det gjelder de som ikke har oppnådd studie- eller yrkeskompetanse innen fem år, er 7 prosent av dem fortsatt i videregående opplæring den sjettede høsten, mens omtrent 24 prosent er utenfor videregående. Vi har også sett nærmere på hvordan de som ikke har bestått fordeler seg på om de har sluttet eller om de har gjennomført et helt løp, men strøket i ett eller flere fag (ikke vist i egen tabell). Disse andelene er også i stor grad stabile mellom kullene. Andelen som har sluttet varierer fra 12 til 13 prosent, mens andelen som har gjennomført uten å bestå varierer fra 11 til 12 prosent. Ut i fra vår definisjon omfatter gruppen som har gjennomført uten å bestå alle som har vært registrert på Vg3 og/eller i lære i løpet av tiden de har vært i videregående opplæring, men som likevel ikke er registrert med bestått. Denne definisjonen skiller seg fra SSBs definisjon, hvor denne gruppen som omtales som å ha gjennomført uten å bestå, avgrenses til personer som har fullført hele siste opplæringsår i skole eller som har gått opp til fagprøve uten å bestå. I og med at SSBs definisjon er «strengere» får vi høyere andeler i gruppen som har gjennomført uten å bestå enn i SSBs statistikk, og lavere andeler som har sluttet.

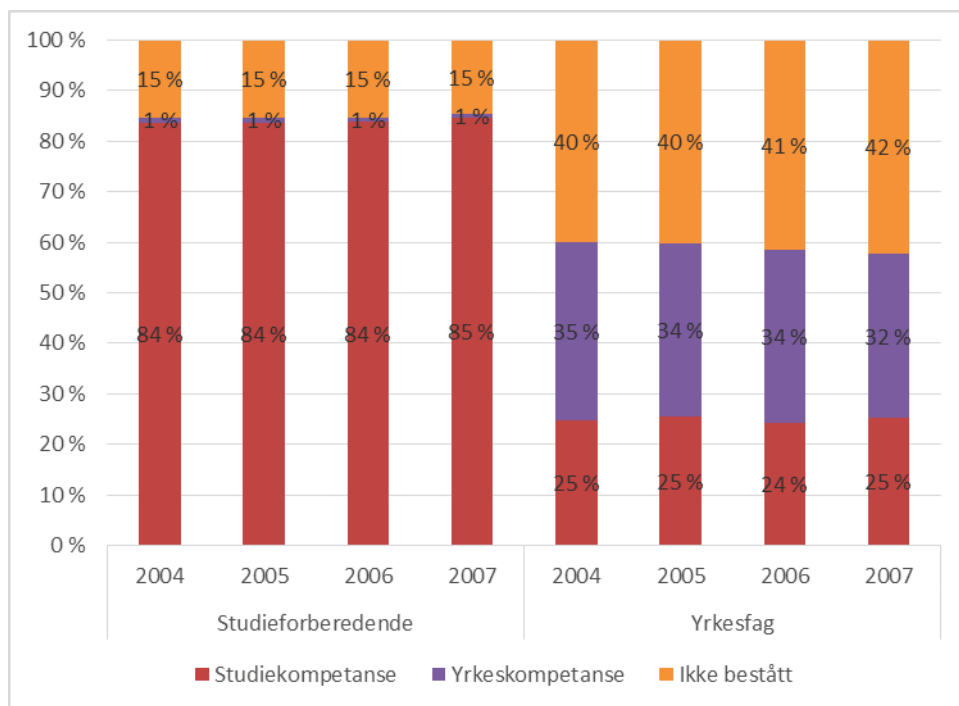
2.2 Kompetanseoppnåelse innenfor de ulike utdanningsprogrammene

I figur 2.3 presenteres kompetanseoppnåelsen etter fem år for de som begynte i studieforberedende og yrkesfaglige utdanningsprogram hver for seg. For de som begynte i et studieforberedende utdanningsprogram hadde 84 - 85 prosent fullført innen fem år. Elever som begynner på et studieforberedende utdanningsprogram oppnår i all hovedsak studiekompetanse, med unntak av en liten andel på rundt 1 prosentpoeng som har gjort et omvalg og oppnår yrkeskompetanse⁴. Disse andelene er stabile for alle fire grunnskolekullene som vi følger.

Blant elevene som begynte på et yrkesfaglig utdanningsprogram viser figur 2.3 at det har vært noe mer endring over tid. Den samlede andelen som oppnår kompetanse går noe ned i løpet av perioden fra 60 prosent i 2004- og 2005-kullet til henholdsvis 59 og 58 prosent i 2006- og 2007-kullet. Endringene er ikke store, og kan dermed bare være et resultat av tilfeldigheter. Dersom denne tendensen fortsetter i senere kull, kan det derimot se ut til at noe færre elever på yrkesfaglige utdanningsprogram fullfører og består videregående opplæring innen fem år etter Kunnskapsløftet. Om denne endringen skyldes Kunnskapsløftet er imidlertid ikke helt enkelt å si. Innføringen av Kunnskapsløftet sammenfalt i tid med at finanskrisen inntraff. I og med at tilgangen på læreplasser har vist seg å være svært konjunkturavhengig er det vanskelig, om ikke umulig, å slå fast hvorvidt tendensen til nedgang i kompetanseoppnåelse innenfor yrkesfaglige utdanningsprogram skyldes reformen eller økonomiske nedgangstider, basert på våre registerdata. Dette vil vi komme tilbake til i kapittel 6.

Når det gjelder hvilken kompetanse yrkesfagelevne oppnår, har det også vært en endring. Andelen som fullfører med yrkeskompetanse synker fra 35 prosent i 2004-kullet til 32 prosent i 2007-kullet. Andelen som oppnår studiekompetanse ligger i hovedsak stabilt på rundt 25 prosent. Vi observerer dermed en svak økning i andelen yrkesfagelever som ikke har oppnådd studie- eller yrkeskompetanse innen fem år, fra 40 prosent i 2004-kullet til 42 prosent i 2007-kullet.

⁴ Før Kunnskapsløftet inngikk IKT-driftsfaget i Allmennfaglig studieretning. Disse oppnådde dermed yrkeskompetanse uten å gjøre et omvalg.



Figur 2.3: Kompetanseoppnåelse etter fem år for elever fra fire grunnskolekull etter om de begynte på et studieforberedende eller yrkesfaglig utdanningsprogram.

I tabell 2.1 presenterer vi fullføringsandeler innen fem år etter hvilket utdanningsprogram elevene begynte i. For å unngå en for omfattende tabell, presenteres samlede andeler for de to kullene som begynte før Kunnskapsløftet (2004- og 2005-kullet) og de to kullene som begynte etter Kunnskapsløftet (2006- og 2007-kullet). For noen studieretninger/utdanningsprogram kan ikke andelen for kullene før og etter reformen uten videre sammenlignes direkte. Dette vil vi komme tilbake til når vi kommenterer utviklingen innenfor hvert utdanningsprogram. Som vi ser i tabell 2.1 er det betydelige forskjeller i fullføringsandeler mellom ulike utdanningsprogram. Dette er imidlertid nøye dokumentert og omtalt i tidligere rapporter fra evalueringen av Kunnskapsløftet og i flere andre studier (se for eksempel Markussen m.fl. 2008, Støren m.fl. 2007, Byrhagen m.fl. 2006). Her vil vi derfor konsentrere oss om å se på eventuelle endringer i fullføringsandeler fra før til etter reformen innenfor de ulike utdanningsprogrammene.

I de tre første radene i tabellen er de studieforberedende utdanningsprogrammene samlet. Innenfor det største av disse, *Studiespesialisering*, ligger fullføringsandelen stabilt på 85 prosent både før og etter Kunnskapsløftet. *Idrettsfag* har også stabile fullføringsandeler fra før til etter reformen i tabell 2.1. Separate analyser viser imidlertid at fullføringsandelen innenfor dette utdanningsprogrammet øker fra 84 prosent i 2004-kullet til 87 prosent i 2007-kullet. På *Musikk, dans og drama* er også gjennomføringsandelen stabil når vi ser samlet på kullene før og etter reformen. Når vi bryter ned tallene på hvert årskull, finner vi at beståttandelen synker med 2 prosentpoeng fra 2006- til 2007-kullet, noe som gjenspeiles i at andelen som er fortsatt er i videregående opplæring er 1 prosentpoeng høyere og andelen som er utenfor uten å ha bestått er 1 prosentpoeng høyere i 2007-kullet enn i 2006-kullet.

På *Medier og kommunikasjon* har det vært en tydelig nedgang i andelen som har bestått fra før til etter Kunnskapsløftet på nesten 4 prosentpoeng fra 83 til 79 prosent. Medier og kommunikasjon har vært et svært populært utdanningsprogram med betydelig oversøking og tilbudet på dette utdanningsprogrammet har blitt utvidet. Nedgangen i andelen som har fullført og bestått kan nok dermed forklares av at det har blitt enklere å komme inn på dette utdanningsprogrammet i løpet av perioden som vi ser på. Følgelig har karaktersnittet blant elevene har gått noe ned (Frøseth m.fl. 2008: 77), noe som normalt vil føre til at andelen som fullfører og består reduseres (Vibe m.fl. 2012:65).

Tabell 2.1: Andelen som har bestått innen fem år i kullene før (2004- og 2005-kullet) og etter (2006-2007-kullet) Kunnskapsløftet etter hvilket studieprogram/utdanningsprogram de begynte i.

	Før	Etter
Allmenne fag/Studiespesialisering	85 %	85 %
Idrettsfag	84 %	85 %
Musikk, dans og drama	88 %	87 %
Medier og kommunikasjon	83 %	79 %
Byggfag, tekniske byggfag og trearbeidsfag/Bygg- og anleggsteknikk	58 %	54 %
Formgivingsfag/Design og håndverk	59 %	51 %
Elektrofag	68 %	68 %
Helse- og sosialfag	63 %	59 %
Naturbruk	55 %	56 %
Hotell- og næringsmiddelfag/Restaurant- og matfag	45 %	44 %
Service og samferdsel/Salg og service	57 %	55 %
Mekaniske fag og kjemi- og prosessfag/Teknikk og industriell produksjon	52 %	53 %

På utdanningsprogrammet *Bygg- og anleggsteknikk* har det vært en betydelig nedgang på 4 prosentpoeng i andelen som har fullført og bestått innen fem år fra før til etter Kunnskapsløftet. Endringer i tilbudsstrukturen gjør at tallene fra før til etter reformen ikke er direkte sammenlignbare for dette utdanningsprogrammet. Separate analyser av de fire kullene viser imidlertid at nedgangen i fullførtandelen er størst fra 2006- til 2007-kullet. Vi har også sett nærmere på hvilken kompetanse elevene innenfor dette utdanningsprogrammet oppnår, og fra 2006 til 2007 har det vært en økning i andelen som tok studiekompetanse. Det er sannsynlig at i alle fall noe av endringen fra 2006- til 2007-kullet kan forklares av finanskrisen, som særlig rammet 2007-kullet da de skulle over i lære høsten 2009. At fullføringsandelen går ned, gjenspeiles i en økning både i andelen som fortsatt er i videregående opplæring den sjette høsten (8-11 prosent) og i andelen som har gjennomført uten å bestå (15-19 prosent). Andelen som har sluttet underveis i opplæringsløpet ligger stabilt på cirka 18 prosent over tid.

På utdanningsprogrammet *Design og håndverk* har beståttandelen gått ned 9 prosentpoeng fra 60 til 51 prosent fra før til etter Kunnskapsløftet. Tilbudsstrukturen innenfor Design og håndverk ble endret betydelig i forbindelse med reformen, og andelen som gjennomfører og består kan derfor ikke sammenlignes direkte. Hovedendringen besto i å flytte Tegning, form og farge til utdanningsprogrammet Studiespesialisering. Separate analyser av de ulike kullene viser imidlertid at andelen som fullfører videregående ikke bare sank i forbindelse med innføringen av reformen, men gikk ytterligere ned med nesten 2 prosentpoeng fra 2006 til 2007. Dette kan tyde på at de strukturendringene som ble iverksatt med Kunnskapsløftet fortsetter å ha negative konsekvenser for gjennomføringen ut over den umiddelbare nedgangen som de strukturelle endringene i reformen medførte. En effekt av å flytte Tegning, form og farge var dessuten at mange av de flinkeste elevene forsvant fra utdanningsprogrammet, med derav følgende lavere sannsynlighet for å fullføre og bestå.

På *Elektrofag* ligger fullføringsandelen fra før til etter reformen stabilt på 68 prosent. Når vi ser på hvert grunnskolekull for seg, ser vi at andelen varierer noe fra år til år, men uten noe tydelig mønster. Resultatet når vi slår sammen kullene før og etter reformen blir altså at fullføringsandelen er den samme.

På utdanningsprogrammet *Helse- og sosialfag* har andelen som har bestått videregående opplæring i løpet av fem år gått ned med nesten 4 prosentpoeng fra før til etter reformen. Når vi ser på alle grunnskolekullene for seg, ser vi at selv om fullførtandelen også sank noe fra 64 prosent i 2004-kullet til 62 prosent i 2005-kullet, var nedgangen størst i forbindelse med innføringen av reformen. Fra 2005- til 2006-kullet sank fullførtandelen med i overkant av 3 prosentpoeng. Dette omtales nærmere i kapittel 6.

På *Naturbruk* har fullføringen vært stabil over tid. I alle kullene ligger denne på mellom 55 og 56 prosent i de fire kullene som vi følger.

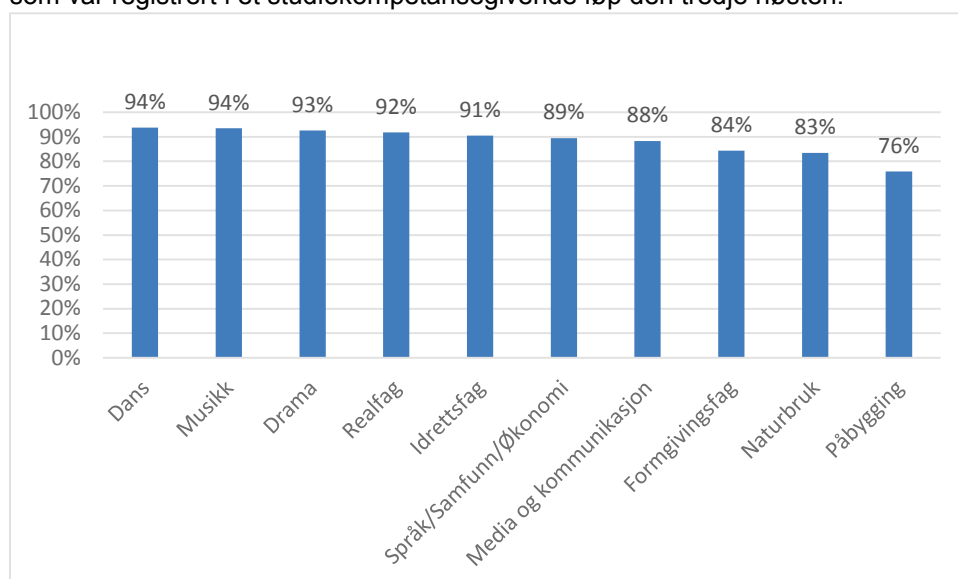
På *Restaurant- og matfag* finner vi en svak nedgang i fullføringsandelen fra 45 til 44 prosent.

På *Salg og service* finner vi en nedgang i fullføringsandelen fra før til etter reformen på nesten 3 prosentpoeng fra 57 prosent før reformen. Separate analyser viser imidlertid at 2004-kullet ser ut til å være et spesielt bra kull hvor 59 prosent fullførte innen fem år. Hvis vi sammenligner 2005- og 2007-kullene er nedgangen i beståttandel bare på 1 prosentpoeng fra 56 til 55 prosent.

Teknikk og industriell produksjon er et av de utdanningsprogrammene hvor det er vanskelig å sammenligne gjennomføringen før og etter Kunnskapsløftet, fordi endringene i tilbudsstrukturen medførte at noen av tilbudene fra de gamle studieretningene ble flyttet. Hvis vi likevel sammenligner før og etter reformen er fullføringsandelen stabil på 52-53 prosent. Fra 2006- til 2007-kullet er det imidlertid en nedgang på drøyt 2 prosentpoeng i fullførtandel. Dette gjenspeiles i at flere fortsatt er registrert i videregående opplæring den sjette høsten i det siste kullet.

2.3 Kompetanseoppnåelse for elever på ulike studieforberedende Vg3-tilbud

I figur 2.4 presenteres oppnådd kompetanse i videregående opplæring blant de som var i Vg3 i et studieforberedende løp på ved starten av det tredje opplæringsåret, fordelt etter hvilket studieforberedende Vg3-tilbud de var registrert i. Hensikten her er å se nærmere på hvordan gjennomføringen av videregående opplæring varierer innenfor ulike studieforberedende tilbud. Strukturen på disse tilbudene ble endret med Kunnskapsløftet, og det er derfor bare 2006- og 2007-kullet som er inkludert i tabellen. Tabellen inkluderer bare de som hadde fulgt normert progresjon og som var registrert i et studiekompetansegivende løp den tredje høsten.



Figur 2.4: Beståttandel innen fem år for elever fra to grunnskolekull (2006- og 2007-kullet) på ulike studieforberedende Vg3-tilbud den tredje høsten.

Figur 2.4 viser at det er relativt stor variasjon i andelen som har fullført og bestått videregående innen fem år blant elever som var registrert på ulike studieforberedende Vg3-tilbud. På de tre tilbudene Dans, Musikk og Drama var det 93 til 94 prosent som fullfører videregående, mens blant de som velger Påbygging til studiekompetanse etter å ha vært to år i en yrkesfaglig opplæring fullfører og består bare 76 prosent. Denne andelen er høyere enn hva som har vært referert andre steder. Bjørkeng (2013) finner at i 2011 besto 62 prosent av elevene på Påbygging til studiekompetanse, mens Markussen og Gloppen (2012) finner at 56 prosent av elevene som begynte på Påbygging i fylkene Østfold, Akershus, Buskerud, Rogaland og Nord-Trøndelag høsten 2010 besto våren 2011⁵.

At fullføringsandelen blant elevene på Påbygging i figur 2.4 er betydelig høyere enn hva Bjørkeng og Markussen og Gloppen finner har to mulige forklaringer. For det første er det beståttandel innen fem år som presenteres i figur 2.4, noe som betyr at påbyggings elever som stryker på første forsøk, men består innen fem år er med i vår figur. Nærmere analyser viser at av elevene i 2006- og 2007-kullet som var registrert på Påbygging til studiekompetanse etter å ha fulgt normert tidsbruk frem til Vg3, så har 8 prosent brukt mer enn normert tid. Dette betyr at på første forsøk er det 67 prosent av påbyggings elevene i disse kullene som består. Vår beståttandel er imidlertid fortsatt høyere enn hva Bjørkeng og Markussen og Gloppen finner. For det andre ser både Bjørkeng og Markussen og Gloppen på kullet som tok Påbygging skoleåret 2010/2011, hvor beståttandelen blant påbyggings elevene kan se ut til å ha vært spesielt lav. Markussen og Gloppen (2012: 22) referer til eksamensstatistikken fra Utdanningsdirektoratet for 2011. Denne statistikken tyder på at eksamen i norsk hovedmål var spesielt vanskelig dette året, noe som særlig fikk betydning for strykandelen blant påbyggings elevene som økte med nesten 4 prosentpoeng fra 12,3 prosent foregående år til 16,1 prosent i 2011. Et annet spørsmål er hvorfor elevene på Påbygging til studiekompetanse fullfører i mindre grad enn elever i andre studiekompetansegivende løp. I sluttrapporten ble det gjort nærmere analyser av kompetanseoppnåelsen til normert tid innenfor ulike studiekompetansegivende løp. Disse analysene viste at når man kontrollerer for grunnskolekarakterer har elever på Påbygging samme kompetanseoppnåelse som elever i andre studieforberedende løp (Vibe m.fl. 2012:75-78).

Vi ser også at det er store forskjeller mellom de ulike Vg3-tilbudene som inngår i utdanningsprogrammet Studiespesialisering. De som går på programområdet for Realfag har en beståttandel på 92 prosent, innen Språk, samfunn og økonomi er den tilsvarende andelen 89 prosent. Programområde for Formgivingsfag har lavest fullføringsandel av Vg3-tilbudene innen Studiespesialisering med 84 prosent. Til slutt ser vi at de to studiekompetansegivende tilbudene innenfor de yrkesfaglige utdanningsprogrammene Medier og kommunikasjon og Naturbruk har en beståttandel på henholdsvis 88 og 83 prosent. Også her er det en nær sammenheng mellom karaktergrunnlaget fra grunnskolen og andelen som fullfører og består.

2.4 Kompetanseoppnåelsen varierer mellom fylkene

Tabell 2.2 viser kompetanseoppnåelsen for elevene i 2007-kullet fordelt etter hvilket fylke de begynte på videregående i. Som det kommer tydelig frem, er det store fylkesvise forskjeller i andelen som har bestått, fra Sogn og Fjordane hvor i overkant av tre av fire har bestått videregående innen fem år, til Finnmark hvor bare halvparten har bestått. Den andre kolonnen i tabellen viser differansen i beståttandelen i hvert enkelt fylke fra 2004- til 2007-kullet. Differansen er beregnet ved å trekke fra beståttandelen i 2004-kullet fra beståttandelen i 2007-kullet. Dette betyr at positive tall viser at det har vært en økning i andelen som har bestått innen fem år i løpet av perioden, mens negative tall viser at utviklingen har gått nedover. Det første vi kan merke oss i tabell 2.2 er at det ikke er noen tegn til utjevning av forskjellen mellom fylkene som har høyest og lavest kompetanseoppnåelse.

⁵ Forskjellen i beståttandel hos Bjørkeng (2013) og Markussen og Gloppen (2012) for det samme kullet, skyldes nok at sistnevnte undersøkelse bare inkluderer elever fra fem fylker. Det er stor variasjon i beståttandelen blant elevene på påbygging til studiekompetanse mellom fylker. I Markussen og Gløppens studie varierte beståttandelen fra 45 prosent i Østfold til 58-60 prosent i de fire øvrige fylkene (Markussen og Gloppen 2012: 16).

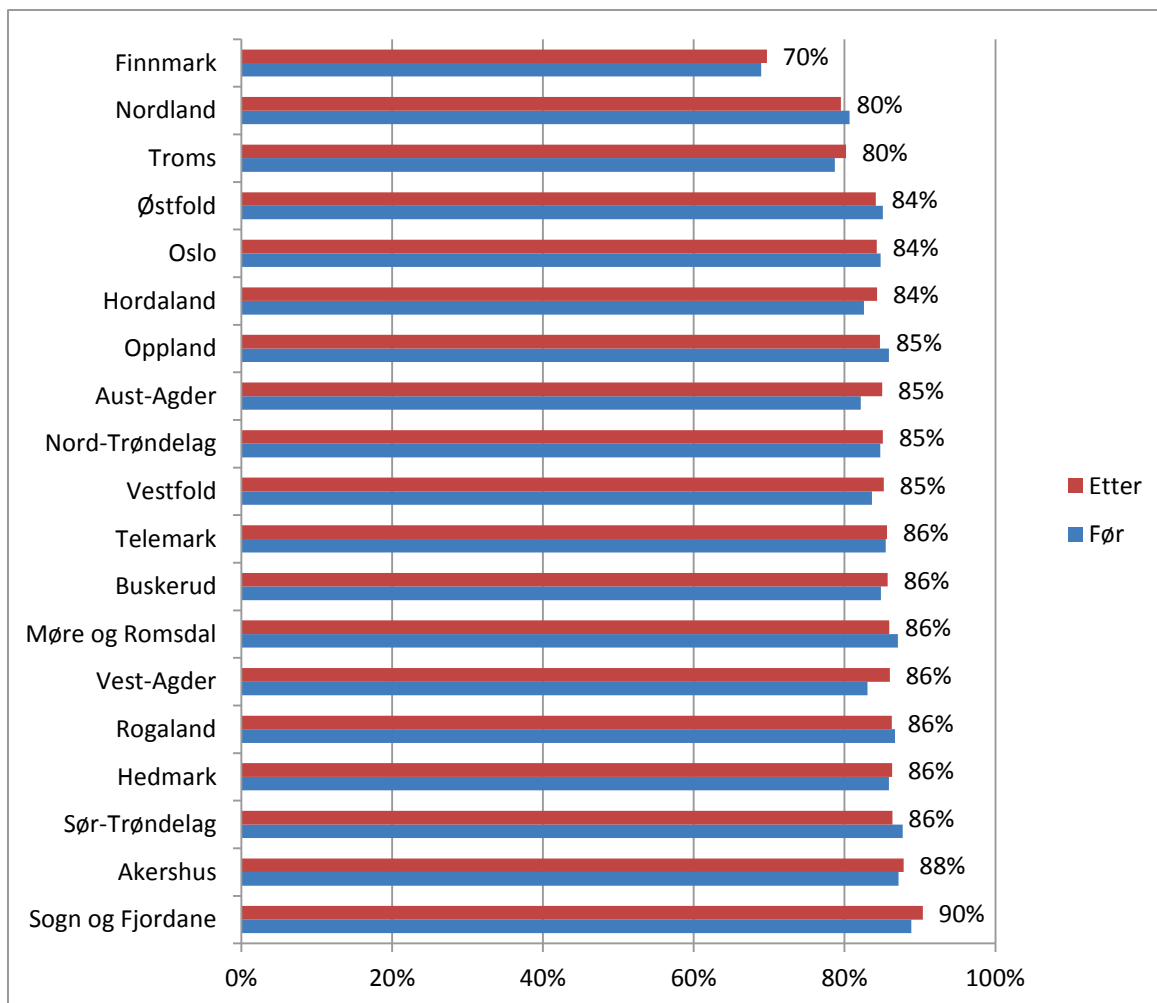
Som vi ser i tabell 2.2 er det relativt mange fylker hvor endringen fra 2004- til 2007-kullet er marginal. I noen fylker har det derimot vært endringer som det er verdt å kommentere. For å begynne med fylker der det har vært en positiv utvikling, ser vi at i Hedmark og Buskerud er beståttandelen 3 prosentpoeng høyere i 2007-kullet enn i 2004-kullet. Ellers ser vi at det er tendenser til en positiv utvikling også i Akershus, Oslo og Vestfold hvor fremgangen er 2 prosentpoeng. Motsatt ser vi at Sør-Trøndelag skiller seg ut med at beståttandelen i 2007-kullet var nesten 4 prosentpoeng lavere enn i 2004-kullet. Møre og Romsdal, Rogaland og Nordland har også hatt en nedgang i løpet av perioden 2004 til 2007 på om lag 2 prosentpoeng. Kort oppsummert kan det se ut til at utviklingen i løpet av perioden vi ser på er mer positiv på Østlandet enn i Midt- og Nord-Norge.

Tabell 2.2: Kompetanseoppnåelse etter fem år i 2007-kullet etter hvilket fylke de begynte i, samt differansen fra kompetanseoppnåelsen i 2004-kullet.

	2007-kullet	Differansen 2007-2004
Sogn og Fjordane	77 %	1 %
Akershus	75 %	2 %
Oslo	74 %	2 %
Møre og Romsdal	71 %	-2 %
Rogaland	71 %	-2 %
Vest-Agder	71 %	-1 %
Hordaland	70 %	-1 %
Sør-Trøndelag	70 %	-4 %
Nord-Trøndelag	70 %	1 %
Buskerud	69 %	3 %
Hedmark	69 %	3 %
Telemark	69 %	0 %
Vestfold	68 %	2 %
Oppland	67 %	-1 %
Aust-Agder	67 %	1 %
Østfold	64 %	0 %
Troms	62 %	1 %
Nordland	61 %	-2 %
Finnmark	50 %	-1 %

Vi vet fra tidligere at de store fylkesvise forskjellene i kompetanseoppnåelse innen fem år i noen grad skyldes forskjeller i elevsammensetning og fylkesvise forskjeller i hvordan elevene fordeler seg på de ulike utdanningsprogrammene. Vi vil derfor også se på kompetanseoppnåelsen i de ulike fylkene blant elever som begynte i studieforberedende og yrkesfaglige utdanningsprogram hver for seg.

Figur 2.5 viser andelen som har bestått videregående opplæring innen fem år blant elever som begynte på et studieforberedende utdanningsprogram. I figuren er 2004- og 2005-kullet slått sammen og 2006- og 2007-kullet slått sammen, altså kullene før og etter reformen. Figuren viser at det er svært små endringer i beståttandelene fra før til etter reformen i de fleste fylkene blant elevene på studieforberedende utdanningsprogram. For noen av fylkene finner vi imidlertid igjen mønsteret fra tabell 2.2. I Vestfold øker beståttandelen med drøyt 1 prosentpoeng fra før til etter reformen og i Sør-Trøndelag, Møre og Romsdal og Nordland går beståttandelen ned med i overkant av 1 prosentpoeng.

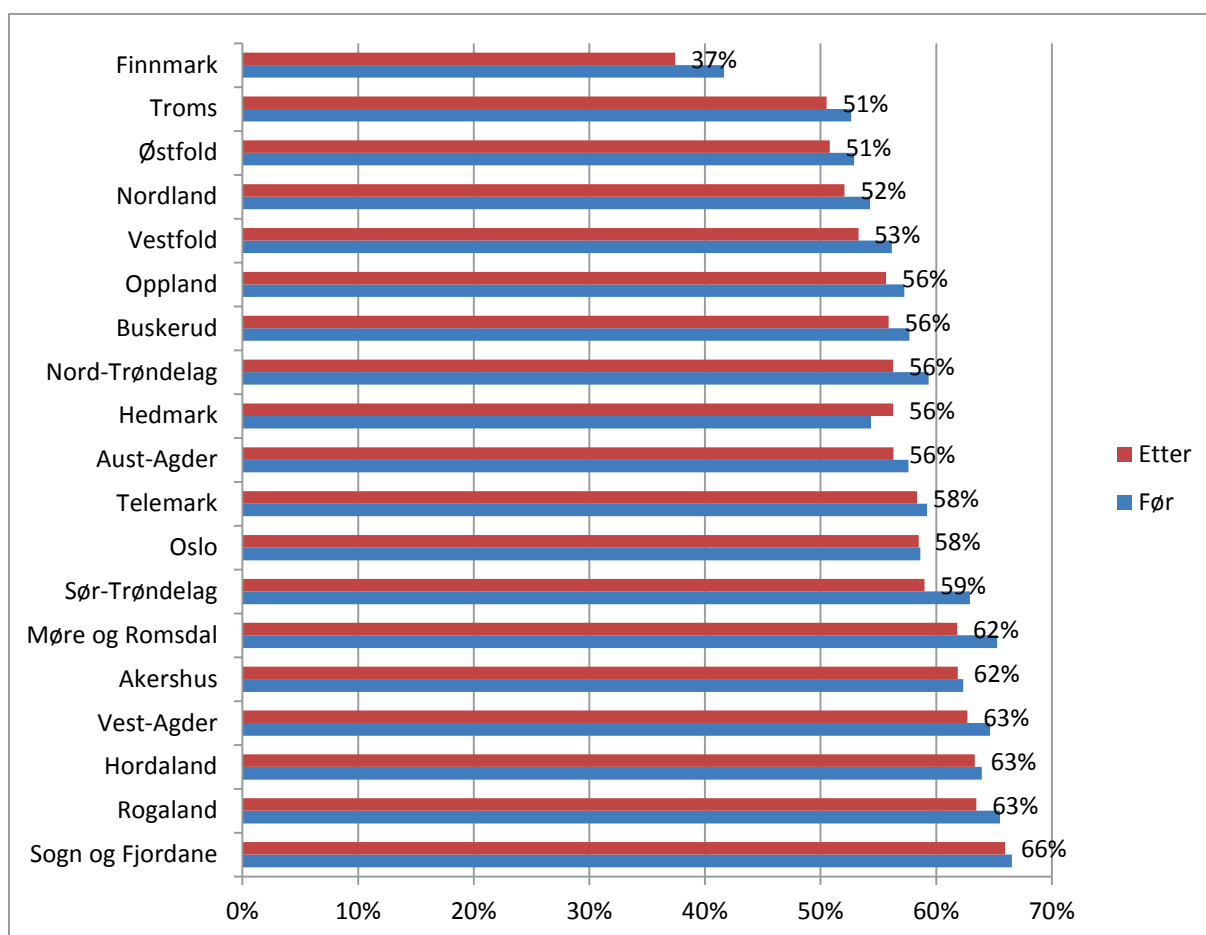


Figur 2.5: Kompetanseoppnåelse etter fem år blant elever som begynte på et studieforbereende utdanningsprogram etter fylke, før (2004- og 2005-kullet) og etter (2006- og 2007-kullet) innføringen av Kunnskapsløftet.

Agder-fylkene har den største endringen i kompetanseoppnåelse innen studieforbereende utdanningsprogram fra før til etter reformen. I både Aust-Agder og Vest-Agder har nesten 3 prosentpoeng flere fullført og bestått videregående opplæring etter reformen sammenlignet med før reformen. Når vi kjører separate analyser for hvert kull i disse fylkene, finner vi at det innen studieforbereende utdanningsprogram har vært en gradvis forbedring i fullføring i Vest-Agder fra 82 prosent i 2004-kullet til 86 prosent i 2007-kullet. Endringen fra 2004- til 2005-kullet er imidlertid like stor som endringen fra 2005- til 2006-kullet, slik at det ikke ser ut som denne utviklingen er en direkte konsekvens av Kunnskapsløftet. I Aust-Agder ligger fullføringsandelen i 2005-, 2006- og 2007-kullet på mellom 84-85 prosent, mens 2004-kullet skiller seg ut med en særlig lav beståttandel på 80 prosent. Heller ikke her ser det dermed ut til at endringen fra før til etter Kunnskapsløftet som kommer frem i figur 2.5 egentlig skyldes reformen.

Figur 2.6 viser andelen som har bestått videregående opplæring innen fem år blant elever som begynte på et yrkesfaglig utdanningsprogram før og etter reformen. I figur 2.2 så vi at beståttandelen blant elever på yrkesfaglige utdanningsprogram på landsbasis har gått ned 2 prosentpoeng fra 2004- til 2007-kullet. I figur 2.6 ser vi at Hedmark skiller seg ut med å være det eneste fylket hvor fullføringsandelen er høyere etter innføringen av Kunnskapsløftet enn før. Her øker beståttandelen fra 54 til 56 prosent fra før til etter reformen. Separate analyser av de fire årskullene viser at denne utviklingen startet allerede før Kunnskapsløftet ved at beståttandelen økte fra 54 til 55 prosent fra 2004- til 2005-kullet. I 2006- og 2007-kullet økte den ytterligere til 56 og 57 prosent.

I de fleste fylker går altså fullføringsandelen blant elever på yrkesfaglige utdanningsprogram noe ned fra før til etter reformen, men i noen fylker har nedgangen vært større enn på landbasis. Dette gjelder Finnmark (5 prosentpoeng), Sør-Trøndelag (4 prosentpoeng), Møre og Romsdal og Nord-Trøndelag (3 prosentpoeng). Hvis vi ser på utviklingen fra kull til kull i disse fylkene ser vi i Finnmark at det særlig er fra 2006- til 2007-kullet at det har vært en nedgang i kompetanseoppnåelsen fra 39 til 36 prosent. Men kompetanseoppnåelsen gikk også ned i de foregående kullene fra 43 prosent i 2004-kullet til 41 prosent i 2005-kullet. I Sør-Trøndelag skjer nedgangen først og fremst fra 2004- (66 prosent) til 2005-kullet (63 prosent). Hvis vi sammenligner 2005- og 2007-kullet, er den negative differansen i fullføringsandel blant yrkesfagelevne i Sør-Trøndelag marginal (1 prosentpoeng). Når vi sammenligner fullføringen i de fire kullene i Møre og Romsdal, viser analysene en nedadgående tendens i løpet av hele perioden. Fullføringsandelen sank med 3 prosentpoeng allerede mellom de to siste kullene før innføringen av Kunnskapsløftet, men fortsatte å synke med nesten 3 prosentpoeng fra 2005- til 2007-kullet. I Nord-Trøndelag har fullføringsandelen variert mellom de fire kullene, slik at når vi bryter ned tallene på hvert årskull er det ikke tendensen til at fullføringsandelene har gått ned entydig. Andelen som fullførte økte fra 58 til 61 prosent i dette fylket fra 2004- til 2005-kullet, i 2006-kullet sank den igjen til 56 prosent for så å øke igjen til 57 prosent i 2007-kullet.



Figur 2.6: Kompetanseoppnåelse etter fem år blant elever som begynte på et yrkesfaglig utdanningsprogram etter fylke, før (2004- og 2005-kullet) og etter (2006- og 2007-kullet) innføringen av Kunnskapsløftet.

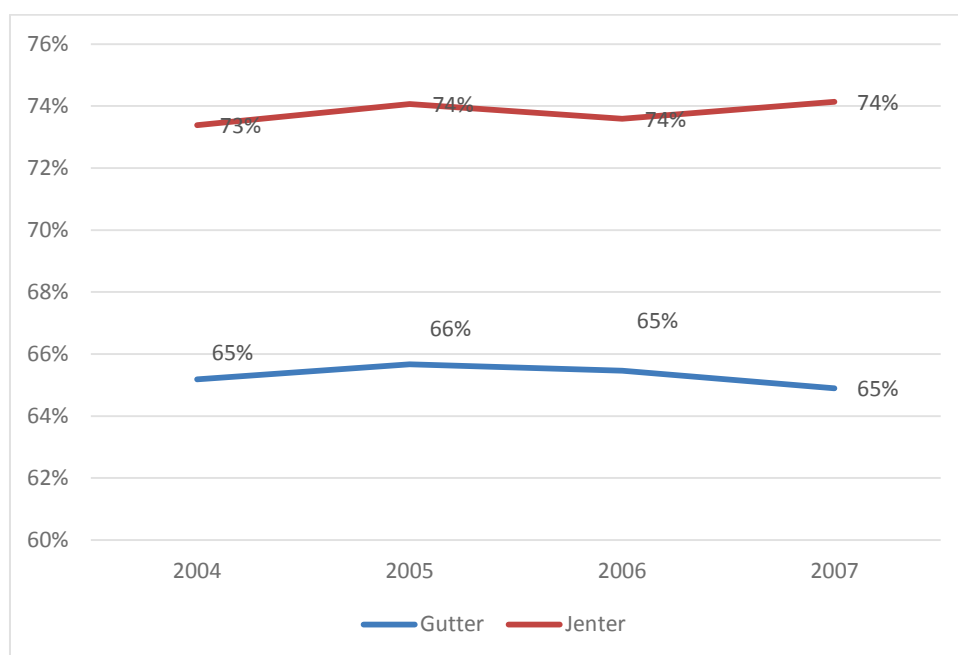
For finne forklaringer på hvorfor utviklingen i fullføringsandelen fra før til etter Kunnskapsløftet skiller seg ut i noen fylker, og for å undersøke hvorvidt de fylkesvise forskjellene som vi har omtalt her skyldes at reformen har vært ulikt implementert eller hatt ulik effekt i forskjellige fylker, kreves det andre analyser enn det vi kan bidra med her. Dette krever en mer inngående kjennskap til den videregående opplæringen i hvert fylke og hvordan denne ble endret som en del av reformen. Det våre analyser kan bidra med, er å påpeke at det finnes noen forskjeller, og at det kan være verdt å se

nærmere på hva som har vært gjort både i de fylkene som har hatt en særlig positiv utvikling og i de fylkene hvor utviklingen har vært negativ. Her er det kanskje muligheter for at fylkene kan lære av hverandres fremgang, og kanskje også tilbakegang.

2.5 Kjønnforskjeller i kompetanseoppnåelsen

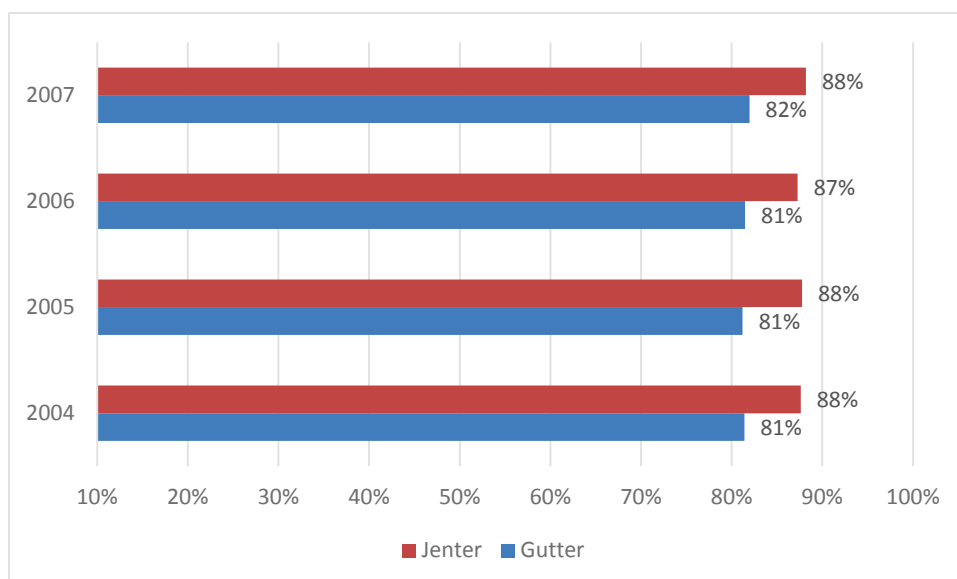
Gutter og jenter velger ulikt i videregående opplæring. Jenter velger i større grad studieforbereende utdanningsprogram enn guttene, og tidligere analyser av dette datamaterialet har vist at denne tendensen har forsterket seg i løpet av kullene vi undersøker (Frøseth m.fl. 2008: 54). I tillegg har søkermønsteret innen yrkesfaglige utdanningsprogram vist seg å være svært kjønnssegregert. De yrkesfaglige utdanningsprogrammene som er sterkest dominert av gutter slik som Bygg og anleggsteknikk, Mekaniske fag og Elektrofag, er de utdanningsprogrammene hvor opplæringen i all hovedsak følger 2+2-modellen. Sluttrapporten viste en stabil kjønnforskjell i kompetanseoppnåelsen til normert tid i 2004-, 2005- og 2006-kullet. Beståttandelen var 62 prosent blant jentene og 51 prosent blant guttene. Videre viste analysene at kjønnforskjellen ble opprettholdt når man skilte mellom yrkesfaglige og studieforbereende utdanningsprogram (Vibe m.fl. 2012: 84).

I figur 2.7 ser vi hvordan kompetanseoppnåelsen var blant gutter og jenter etter fem år i de fire kullene. Figuren viser at kompetanseoppnåelsen for jenter ligger stabilt på rundt 74 prosent, mens den er på rundt 65 prosent for gutter. Forskjellen mellom kjønnene er dermed også stabil over tid når vi ser på kompetanseoppnåelsen innen fem år.



Figur 2.7: Kompetanseoppnåelse etter fem år i fire grunnskolekull etter kjønn.

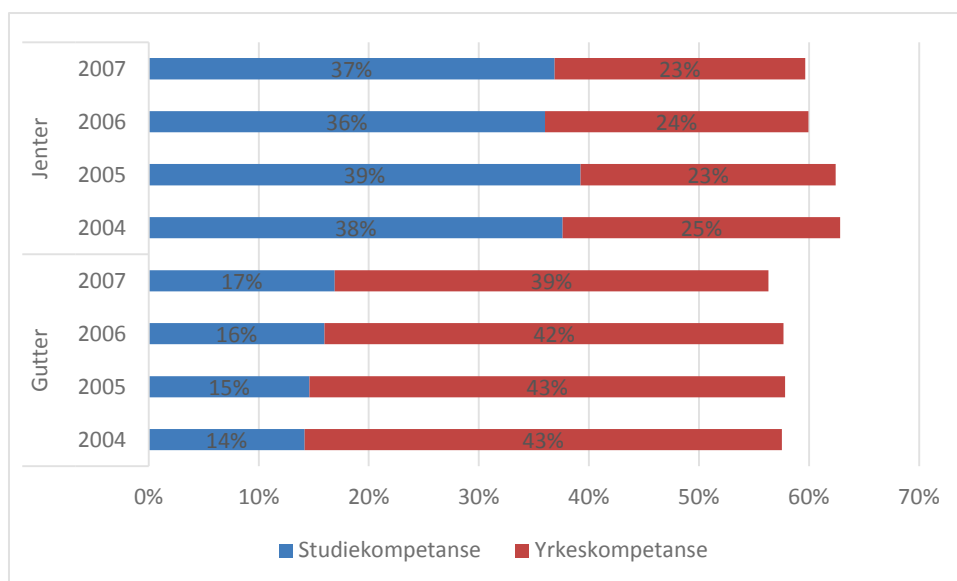
Hvis vi bare ser på elever som begynte i et studieforbereende utdanningsprogram, ligger jentenes fullføringsandel i løpet av fem år på 87-88 prosent, mens den er 81-82 prosent blant guttene (figur 2.8). Det er dermed omtrent 6 prosentpoeng flere blant jentene innen studieforbereende utdanningsprogram som fullfører innen fem år enn blant guttene, og denne forskjellen er stabil over tid i de kullene vi følger. Selv om det er en selvstendig kjønnseffekt på sannsynligheten for å oppnå kompetanse, forklares det meste av forskjellen mellom gutter og jenter av at jentene har bedre grunnskolekarakterer enn guttene (Vibe m.fl. 2012:77-78).



Figur 2.8: Kompetanseoppnåelse etter fem år i fire grunnskolekull, fordelt etter kjønn. Bare elever som begynte på et studieforbereende utdanningsprogram.

I figur 2.9 ser vi på kompetanseoppnåelsen blant gutter og jenter på yrkesfaglige utdanningsprogram. I figuren skiller vi mellom om de har oppnådd studiekompetanse eller yrkeskompetanse. Kort oppsummert viser figuren at fullføringsandelene har gått litt ned i løpet av perioden både for gutter og jenter, men nedgangen er mest tydelig blant jentene. Resultatet er at kjønnsforskjellene i fullføringsandelen er mindre i 2007-kullet enn i 2004-kullet. For guttene er den totale beståttandelen mellom 57 og 58 prosent i 2004-, 2005 og 2006-, mens den synker til 56 prosent i 2007-kullet. For jentene er den tilsvarende andelen 62-63 prosent i 2004- og 2005-kullet og 60 prosent i 2006- og 2007-kullet.

Nedgangen blant jentene skyldes at færre jenter på yrkesfaglige utdanningsprogram oppnår studiekompetanse etter at Kunnskapsløftet ble innført. Dette kan nok forklares av at tilbudet Tegning, form og farge, som før reformen var et studiekompetansegivende løp som lå innenfor en yrkesfaglig studieretning, etter reformen ble flyttet til det studieforbereende utdanningsprogrammet Studiespesialisering. I og med at det stort sett var jenter som gikk på Tegning, form og farge hadde ikke denne strukturendringen samme betydning for guttene på yrkesfaglige utdanningsprogram. Som vi ser i figuren går andelen som oppnår studiekompetanse blant guttene på yrkesfaglige utdanningsprogram opp med 2 prosentpoeng fra før til etter reformen, altså motsatt vei av blant jentene.

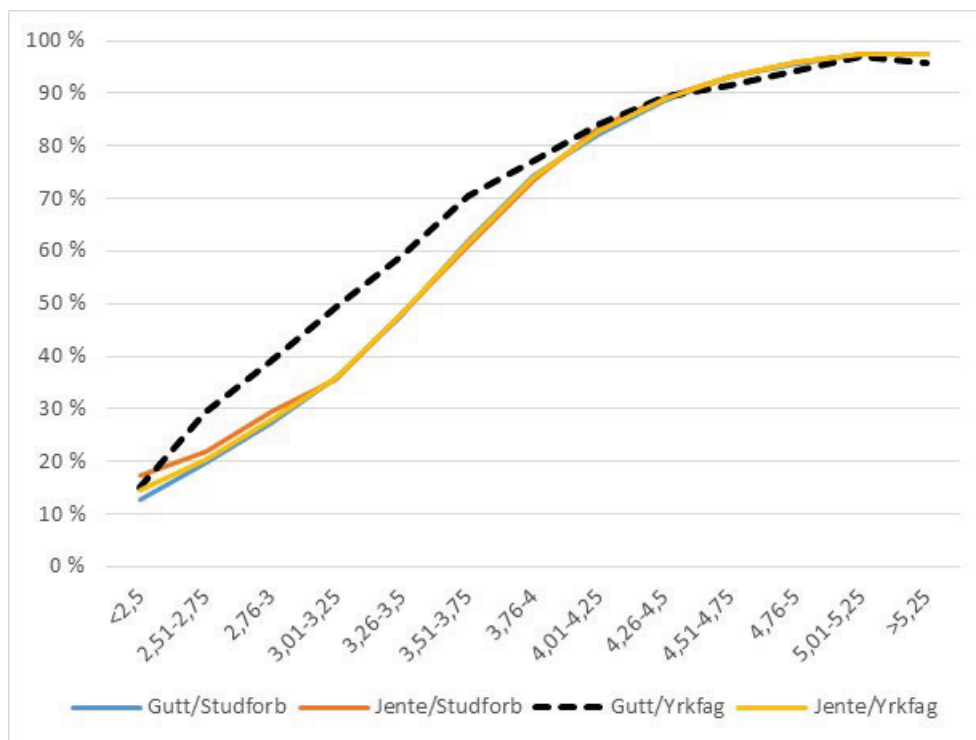


Figur 2.9: Kompetanseoppnåelse etter fem år i fire grunnskolekull etter kjønn. Bare elever som begynte på et yrkesfaglig utdanningsprogram.

Hvis vi ser på andelen yrkesfagelever som har oppnådd yrkeskompetanse, har denne gått litt ned blant jentene når vi sammenligner 2004- og 2007-kullet. Nedgangen er imidlertid liten (fra 25 til 23 prosent) og skjer fra 2004- til 2005-kullet, altså før reformen ble iverksatt. Blant guttene går andelen som har oppnådd yrkeskompetanse ned med fire prosentpoeng fra 43 prosent i 2004 til 39 prosent i 2007-kullet. Denne nedgangen skjer både fra 2005- til 2006-kullet og fra 2006- til 2007-kullet.

2.6 Grunnskolekarakterenes betydning for kompetanseoppnåelse

Vi har allerede vært inne på at forskjellen mellom gutters og jenters kompetanseoppnåelse henger sammen med forskjeller i grunnskolekarakterer. Jentenes standpunkt karakterer fra grunnskolen er i gjennomsnitt snaut 0,4 karakterpoeng høyere enn guttenes (Frøseth m.fl. 2008:40). Når vi tar utgangspunkt i 13 standpunkt karakterer, vil dermed jentene i gjennomsnitt ha en karakter bedre enn guttene i fem fag. Dette vil ha stor betydning for sannsynligheten for å oppnå kompetanse. Når vi kontrollerer for denne karakterforskjellen mellom jenter og gutter, ser vi at jentene ikke har høyere grad av kompetanseoppnåelse enn guttene. Figur 2.9. viser at gutter på yrkesfag har høyere grad av kompetanseoppnåelse enn de tre andre gruppene, når grunnskolekarakterene ligger under 4. Over dette nivået er det ingen forskjell mellom gutter og jenter og mellom yrkesfag og studieforberedende. Når karakternivået er under 4, er det ingen forskjell mellom jenter på yrkesfag, jenter på studieforberedende og gutter på studieforberedende. Når gutter totalt sett kommer ut med dårligere gjennomføring og kompetanseoppnåelse enn jenter, og når det samme gjelder elever på yrkesfag sammenliknet med elever på studieforberedende utdanningsprogram, skyldes dette forskjeller i faglige prestasjoner fra grunnskolen. Og, som figur 2.10 viser, guttene på yrkesfag gjør det faktisk bedre enn forventet når vi tar hensyn til karakterene de har fra grunnskolen.



Figur 2.10: Kompetanseoppnåelse etter fem år i fire grunnskolekull etter kjønn og hovedretning, kontrollert for grunnskolekarakterer.

Vi skal se litt nærmere på de enkelte utdanningsprogrammene og graden av kompetanseoppnåelse, kontrollert for grunnskolekarakterer. Tabell 2.3 viser hvor stor andel av elevene på de 12 utdanningsprogrammene som oppnådde kompetanse innen fem år etter gjennomsnittlige grunnskolekarakterer.

Tabell 2.3: Kompetanseoppnåelse etter fem år i fire grunnskolekull etter utdanningsprogram og grunnskolekarakterer.

	Under 3,2	3,2 - 3,79	3,8 - 4,39	4,4 - 4,79	4,8 og over	Gj.snitt bestått	Gj. snitt kar.	Median
Studiespesialisering	27 %	57 %	82 %	93 %	97 %	85 %	4,47	4,54
Idrettsfag	25 %	57 %	85 %	94 %	98 %	85 %	4,35	4,38
Musikk/dans/drama	21 %	52 %	80 %	91 %	96 %	88 %	4,68	4,77
Medier og kommunikasjon	23 %	59 %	81 %	92 %	96 %	81 %	4,31	4,38
Bygg og anleggsteknikk	34 %	65 %	83 %	92 %	96 %	56 %	3,30	3,31
Design og håndverk	18 %	49 %	75 %	87 %	94 %	57 %	3,71	3,77
Elektrofag	37 %	66 %	82 %	90 %	94 %	69 %	3,71	3,69
Helse- og sosialfag	31 %	63 %	83 %	92 %	96 %	62 %	3,53	3,54
Naturbruk	25 %	53 %	79 %	88 %	94 %	56 %	3,55	3,62
Restaurant- og matfag	20 %	52 %	73 %	84 %	93 %	45 %	3,32	3,31
Service og samferdsel	26 %	57 %	77 %	91 %	92 %	56 %	3,54	3,54
Teknikk og industriell prod.	33 %	66 %	83 %	92 %	96 %	53 %	3,20	3,15
Alle	27 %	59 %	81 %	92 %	96 %	70 %	3,95	4,08

I figur 2.10 og tabell 2.3 har vi for enkelthets skyld betraktet kullene før og etter Kunnskapsløftet under ett, fordi det mønsteret vi finner er det samme før og etter reformen. Vi må dermed ta forbehold for at studieretninger og utdanningsprogram før og etter reformen ikke er helt sammenliknbare. Vi har uthevet de funnene som er av særlig interesse i tabellen. Det vi ser er at kompetanseoppnåelsen er særlig høy på de tre guttedominerte utdanningsprogrammene Bygg- og anleggsteknikk, Elektrofag og

Teknikk og industriell produksjon, når vi kontrollerer for grunnskolekarakterene. Til gjengjeld er kompetanseoppnåelsen tilsvarende lav på Design og håndverk og Restaurant- og matfag. Også på Musikk/dans/drama er kompetanseoppnåelsen relativt lav blant de få elevene som har svake resultater fra grunnskolen. På Helse- og sosialfag er kompetanseoppnåelsen litt bedre enn grunnskolekarakterene skulle tilsi.

De tre utdanningsprogrammene med høyest grad av kompetanseoppnåelse, når det tas hensyn til det faglige grunnlaget fra grunnskolen, er sterkt guttedominerte. I tillegg er det her vi finner de typiske lærefagene med langvarige tradisjoner for opplæring i bedrift. I Design og håndverk og Restaurant- og matfag er det ikke like sterke tradisjoner. Forklaringen på at Helse- og sosialfag kommer så bra ut kan være en kombinasjon av flere forhold. For det første at hjelpepleierutdanningen før Kunnskapsløftet var godt innarbeidet og med og god gjennomføring. For det andre at det er relativt god tilgang på læreplasser for de som dette er aktuelt for, og for det tredje at en betydelig andel av elevene går over til påbygging for studiekompetanse.

Det tabell 2.3 forteller oss er at kjønn i seg selv ikke har noen særlig betydning for kompetanseoppnåelse. Det er ikke slik at jenter gjør det bedre enn gutter fordi de er jenter. Det er heller ikke slik at gutter på yrkesfag gjør det bedre enn alle andre fordi de er gutter på yrkesfag. Det som ser ut til å bety noe er hvilke faglige resultater som oppnås i grunnskolen og hvilket utdanningsprogram eleven velger. En elev med et solid faglig fundament vil ha større sannsynlighet for å gjennomføre og bestå enn en med store kunnskapshull, uansett hvilket tilbud eleven velger. Samtidig ser det ut til at elever som presterer under middels faglig har størst sannsynlighet for å lykkes dersom de velger et yrkesfag med tradisjoner for opplæring i bedrift.

Vi skal avslutte dette kapitlet med en logistisk regresjonsanalyse der vi i tillegg til karakterer, utdanningsprogram og kjønn også trekker inn andre forhold som kan ha betydning for kompetanseoppnåelsen, nemlig foreldrenes utdanningsnivå, innvandrerbakgrunn og geografi. Vi vil også se om vi kan finne en sammenheng mellom kompetanseoppnåelse og innføringen av Kunnskapsløftet. Resultatene av analysen er presentert i en vedleggstabell bakerst i rapporten. Vi har gjennomført analysen i tre trinn.

I trinn1 tok vi med grunnskolekarakterer, kjønn, innvandrerbakgrunn, foreldres utdanning og før/etter Kunnskapsløftet. Grunnskolekarakterene er klart viktigst for sannsynligheten for å oppnå studie- eller yrkeskompetanse innen fem år etter grunnskolen. Selv når vi har karakterene med i modellen, kan vi påvise sterke sammenhenger mellom foreldrenes utdanningsnivå og kompetanseoppnåelse. Det som har størst positiv betydning er at far har høyere utdanning. Elever som er født i Norge og med utenlandskfødte foreldre har litt større sannsynlighet for å oppnå kompetanse enn de som har norske foreldre, alt ellers likt. Gutter har større sannsynlighet enn jenter for å oppnå kompetanse. Vi finner derimot ingen sammenheng med innføringen av Kunnskapsløftet, som her er definert som de to første kullene etter reformen sammenliknet med de to siste før.

Når vi i trinn 2 tar inn utdanningsprogram i modellen, forsvinner praktisk talt hele sammenhengen mellom kjønn og kompetanseoppnåelse. Forskjellen er marginal, men fortsatt signifikant og i jentenes disfavør. Sammenhengen med karakterene, foreldrenes utdanningsnivå og innvandrerbakgrunn styrkes noe. Vi finner dessuten positive sammenhenger med kompetanseoppnåelse for fem av de tolv utdanningsprogrammene. Sterkest er denne positive sammenhengen for Teknikk og industriell produksjon, deretter følger i synkende rekkefølge Bygg- og anleggsteknikk, Helse- og sosialfag, Elektrofag og Idrettsfag. Det er her Studiespesialisering som er referansekategori. Det er negative verdier for tre av utgangsprogrammene, mest negativt for Design og håndverk, fulgt av Restaurant- og matfag og Musikk/dans/drama. Kompetanseoppnåelsen i Naturbruk, Service og samferdsel og Medier og kommunikasjon avviker ikke vesentlig fra Studiespesialisering, alt annet likt. Funnene fra tabell 2.10 bekreftes dermed av regresjonsanalysen og opprettholdes også når det kontrolleres for andre forhold som har betydning for kompetanseoppnåelsen. Forskjellene vi finner mellom utdanningsprogrammene bekrefter i svært stor grad det som ble funnet i Østlandsprosjektet (Markussen m.fl. 2008:192).

I trinn 3 tar vi inn fylke inn i modellen og med Oslo som referansefylke. Tre fylker har positive avvik som det er grunn til å nevne, sammenliknet med Oslo. Det gjelder Vest-Agder, Rogaland og Sogn og Fjordane. I tillegg kommer Akershus og Sør-Trøndelag med små positive avvik, som også er statistisk signifikante. De negative avvikene er betydelig sterkere enn de positive. Aller mest avviker Finnmark, fulgt av Troms, Nordland og Hordaland. Vi finner også mindre, men statistisk signifikante negative avvik for Østfold og Buskerud. Å trekke inn fylke i modellen har marginal betydning for sammenhengene mellom kompetanseoppnåelse og de andre faktorene vi har med i modellen. Unntaket er innvandrerbakgrunn, der vi ikke lenger finner noen sammenheng av betydning. Det som er særlig verdt å merke seg er at den sterke sammenhengen mellom grunnskolekarakterer og kompetanseoppnåelse faktisk styrkes noe når vi kontrollerer for andre forhold.

En konklusjon på denne gjennomgangen kan være at hvis man ønsker å gjøre noe med gjennomføring og kompetanseoppnåelse innenfor de tradisjonelle lærefagene, er det mest effektive å styrke elevenes faglige kunnskaper før de begynner i videregående opplæring. Vil man oppnå resultater i de yrkesfagene som ikke har lange fagopplæringstradisjoner, må man i tillegg til å styrke elevenes forkunnskaper også gjøre noe med opplæringens struktur og innhold.

2.7 Oppsummering

I dette kapitlet har vi sett på kompetanseoppnåelsen innen fem år i de fire kullene som gikk ut av grunnskolen i perioden 2004 til 2007, for å undersøke om stabiliteten i gjennomføring på et overordnet nivå også gjelder når vi bryter ned tallene og undersøker ulike undergrupper hver for seg.

Når vi ser på de samlede tallene for hvert kull, viser analysene at andelen som har fullført og bestått videregående opplæring i løpet av fem år ligger stabilt på 69-70 prosent for alle de fire kullene. Selv om den samlede beståttandelen er stabil, har det skjedd en endring i hvilken type kompetanse elevene oppnår. I løpet av perioden vi undersøker har andelen som har oppnådd studiekompetanse økt fra 51 til 54 prosent, mens andelen som har oppnådd yrkeskompetanse har sunket tilsvarende fra 19 til 16 prosent. Denne endringen observerer vi allerede fra 2004- til 2005-kullet, og det er derfor lite sannsynlig at Kunnskapsløftet alene kan forklare dreiningen over mot studiekompetanse. Når det gjelder de som ikke har oppnådd studie- eller yrkeskompetanse innen fem år, har andelen som fortsatt er i videregående opplæring den sjette høsten og andelen som er utenfor vært stabil over tid: 7 prosent er fortsatt i videregående opplæring den sjette høsten, mens omtrent 24 prosent er utenfor videregående. Blant de som er utenfor videregående opplæring uten å ha oppnådd studie- eller yrkeskompetanse har 12-13 prosent sluttet, mens 11-12 prosent har gjennomført uten å bestå.

Når vi bryter ned tallene på hvorvidt elevene begynte på et studieforberedende eller yrkesfaglig utdanningsprogram, viser analysene at andelen som fullfører innen fem år på de studieforberedende utdanningsprogrammene har vært stabil på 84-85 prosent. Blant elevene som begynte på et yrkesfaglig utdanningsprogram har det derimot vært noe mer endring over tid. Den samlede andelen som oppnår kompetanse går ned 2 prosentpoeng i løpet av perioden til 58 prosent i 2007-kullet. Motsatt øker andelen som verken har oppnådd studie- eller yrkeskompetanse innen fem år tilsvarende fra 40 til 42 prosent i løpet av perioden vi ser på. I og med at tilgangen på læreplasser har vist seg å være svært konjunkturavhengig er det vanskelig, om ikke umulig, å slå fast basert på våre registerdata hvorvidt tendensen til nedgang i kompetanseoppnåelse innenfor yrkesfaglige utdanningsprogram skyldes reformen eller økonomiske nedgangstider.

Vi har også sett på hvordan fullføringen over tid varierer innenfor de ulike utdanningsprogrammene. På *Medier og kommunikasjon* har det vært en nedgang i andelen som har bestått fra før til etter Kunnskapsløftet på nesten 4 prosentpoeng fra 83 prosent i 2004-kullet. Medier og kommunikasjon har vært et svært populært utdanningsprogram med betydelig oversøkning, noe som har medført at tilbudet på dette utdanningsprogrammet har blitt utvidet. Nedgangen i andelen som har fullført og bestått kan nok dermed forklares av at det har blitt enklere å komme inn på dette utdanningsprogrammet i løpet av perioden som vi ser på. På utdanningsprogrammet *Bygg- og*

anleggsteknikk har det også vært en nedgang på 4 prosentpoeng i andelen som har fullført og bestått innen fem år fra før til etter Kunnskapsløftet. Endringer i tilbudsstrukturen gjør at tallene fra før til etter reformen ikke er direkte sammenlignbare for dette utdanningsprogrammet. På utdanningsprogrammet *Helse og sosialfag* har det også vært en nedgang i beståttandelen på nesten 4 prosentpoeng fra før til etter reformen. Vi kommer tilbake til kompetanseoppnåelsen i Bygg og anleggsteknikk og Helse- og sosialfag i kapittel 6. På utdanningsprogrammet *Design og håndverk* har beståttandelen gått ned med hele 9 prosentpoeng fra 60 til 51 prosent fra før til etter Kunnskapsløftet. Selv om flyttingen av Tegning, form og fargetilbudet, og dermed endringen i elevgrunnet, er en naturlig forklaring på at kompetanseoppnåelsen innenfor Design og håndverk er dårligere enn innenfor den gamle studieretningen, tyder analysene på at de strukturelle endringene som ble gjort i forbindelse med reformen fortsetter å ha negative konsekvenser også etter at reformen ble innført.

Analysene av kompetanseoppnåelsen blant elevene som var registrert på ulike studieforberedende Vg3-tilbud, viste at det var relativt store forskjeller mellom de ulike løpene. På de tre tilbudene Dans, Musikk og Drama var det 93 til 94 prosent som fullførte videregående, mens blant de som velger Påbygging til studiekompetanse etter å ha vært to år i en yrkesfaglig opplæring fullfører og består bare 76 prosent. Analysene viste også at det var relativt store forskjeller i kompetanseoppnåelsen blant elevene som var på de ulike programområdene innenfor utdanningsprogrammet Studiespesialisering.

Analysene av kompetanseoppnåelse etter fylke viste at det var noen fylkesvise forskjeller i hvordan fullføringsandelen utvikler seg fra før til etter Kunnskapsløftet. Mens det har vært en forbedring i gjennomføringen i noen fylker, har utviklingen gått motsatt vei i andre. Det er en tendens til at utviklingen har vært noe mer positiv på Østlandet enn i Midt- og Nord-Norge. For å undersøke hvorvidt de fylkesvise forskjellene som vi har funnet skyldes at reformen har vært implementert eller hatt ulik effekt i forskjellige fylker, kreves det andre analyser enn det vi kan bidra med her. Våre analyser kan dermed bare vise at det finnes noen forskjeller, og at det kan være verdt å se nærmere på hva som har vært gjort både i de fylkene som har hatt en særlig positiv utvikling og i de fylkene hvor utviklingen har vært negativ. Her er det kanskje muligheter for at fylkene kan lære av hverandres fremgang, og kanskje også tilbakegang.

Innenfor de studieforberedende utdanningsprogrammene er det omtrent 6 prosentpoeng flere blant jentene som fullførte innen fem år enn blant guttene, og denne forskjellen er stabil over tid i de kullene vi følger. Selv om det er en selvstendig kjønnsforskjell på sannsynligheten for å oppnå kompetanse, forklares det meste av forskjellen mellom gutter og jenter av at jentene har bedre grunnskolekarakterer enn guttene (Vibe m.fl. 2012:77-78). Innenfor yrkesfaglige utdanningsprogram reduseres kjønnsforskjellene i kompetanseoppnåelsen fra 2004- til 2007-kullet. Dette skyldes at fullføringsandelen på yrkesfag har gått litt mer ned blant jentene enn blant guttene i løpet av perioden.

Vi så nærmere på hvilken betydning grunnskolekarakterene har for forskjeller i kompetanseoppnåelsen innen fem år blant gutter og jenter. Det viser seg at kjønnsforskjellen forsvinner når vi kontrollerer for grunnskolekarakterer. Når vi i tillegg skiller mellom elever på yrkesfag og på studieforberedende, viser det seg at gutter på yrkesfag fullfører og oppnår kompetanse i større grad enn det grunnskolekarakterene skulle tilsa. Når vi i tillegg kontrollerer for hvilket utdanningsprogram de går på, viser det seg at de guttedominerte programmene, som samtidig har solide tradisjoner for fagopplæring i bedrift, kan vise til bedre gjennomføring enn andre programmer, når vi vel å merke tar hensyn til at så mange av elevene på disse programmene har svake resultater fra grunnskolen. For utdanningsprogrammer uten slike fagopplæringstradisjoner er bilde langt mindre positivt. Forskjellen mellom utdanningsprogrammene opprettholdes når vi i en logistisk regresjonsanalyse også tar med foreldres utdanningsbakgrunn, innvandrerbakgrunn, kjønn og geografi, i tillegg til å skille mellom kullene før og etter Kunnskapsløftet. Sannsynligheten for kompetanseoppnåelse øker med foreldrenes utdanningsnivå, også når alt annet er likt, inkludert grunnskolekarakterene. Fylkesvise forskjeller kan også dokumenteres, der særlig de tre nordligste fylkene utmerker seg i negativ retning. Kjønn og innvandrerbakgrunn ser derimot til å ha helt marginal betydning på samme måte som innføringen av Kunnskapsløftet.

3 Overgang til videre utdanning og arbeid

I dette kapitlet skal vi se nærmere på overgangen til videre utdanning og arbeid etter videregående opplæring for de fire grunnskolekullene vi følger. I sluttrapporten hadde vi bare mulighet til å følge disse kullene frem til den fjerde høsten etter grunnskolen, mens vi nå kan følge dem frem til og med den sjetten høsten etter grunnskolen. I dette kapitlet vil vi vise tall for elevenes hovedaktivitet den femte og sjetten høsten etter videregående.

Vi har valgt å dele inn hovedaktivitet i åtte kategorier: 1) Studenter, 2) Studenter med jobb ved siden av studiene, 3) De som er i heltidsjobb (jobber 30 timer eller mer i uka), 4) De som er i deltidsjobb (jobber under 30 timer i uka), 5) De som fortsatt er i videregående opplæring, i lære eller i annen utdanning som er definert på videregående nivå i SSBs klassifisering, slik som fagskoleutdanning, forkurs til universitet og høyskoler osv., 6) De som er på folkehøgskole, 7) De som er i militæret, 8) De som er utenfor, det vil si verken er registrert i utdanning eller jobb.

Når det gjelder opplysningene om hovedaktivitet, er det viktig å understreke at dette refererer til aktiviteten de var registrert med i høstsemesteret det aktuelle året. Sysselsettingsinformasjonen er hentet inn den tredje uken i november, som er fast referanseuke for denne typen sysselsettingsdata fra SSB. Dette betyr at den aktiviteten som vi omtaler som hovedaktivitet det femte og sjetten året ikke nødvendigvis er den aktiviteten de hadde hele året. Dersom en person var i utdanning på høsten og i arbeid på våren vil den i vårt datamateriale være registrert som i utdanning. Og en person som tilfeldigvis var mellom to jobber i referanseuken, vil i våre data være registrert som utenfor utdanning og arbeid. Vi er også usikre på om tallene for de som er i militæret er helt dekkende.

Hvilken kompetanse man har oppnådd i videregående henger sannsynligvis sammen med hva man *ønsker* å gjøre etter videregående. I tillegg legger kompetanseoppnåelsen fra videregående opplæring føringer for hva man *kan* gjøre. I dette kapitlet vil vi derfor presentere elevenes hovedaktivitet det sjetten året etter hvilken kompetanse de har oppnådd i videregående opplæring.

3.1 Flere studerer og færre jobber den femte høsten

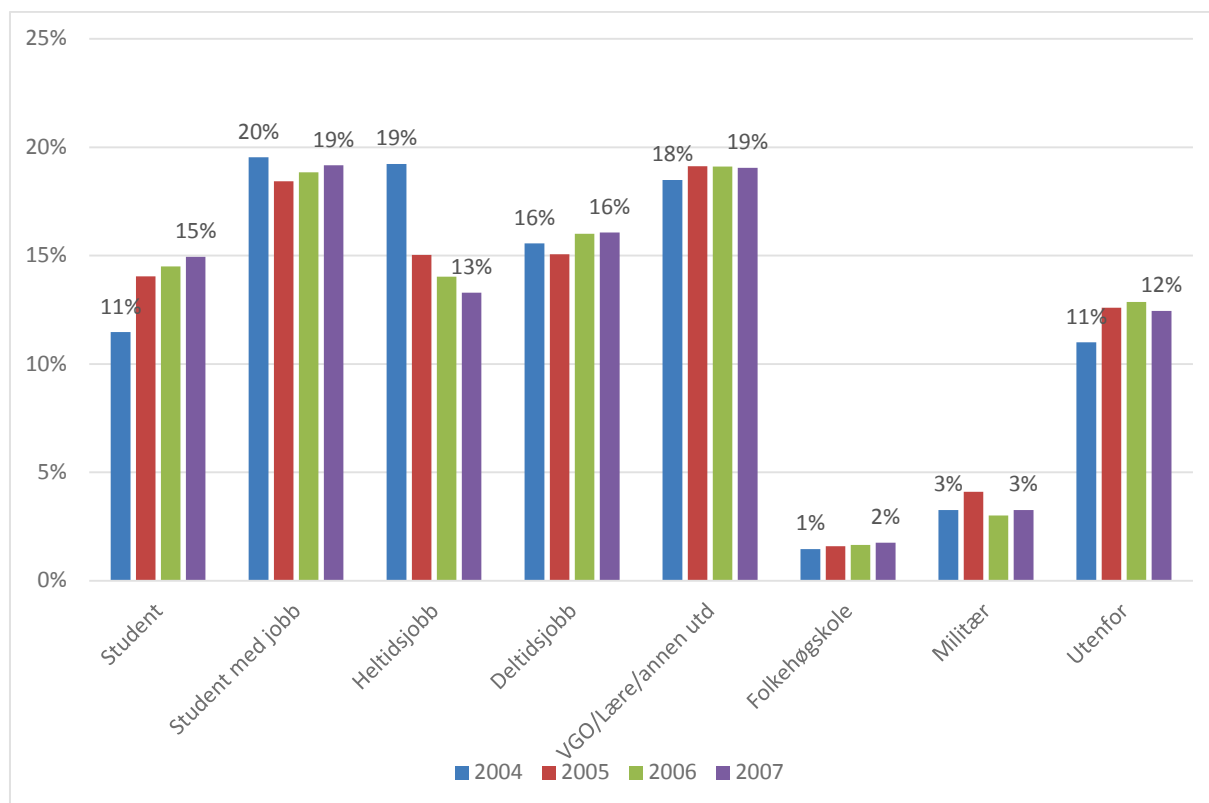
I figur 3.1 presenteres hovedaktivitet den femte høsten etter grunnskolen for de fire kullene som avsluttet grunnskolen i 2004, 2005, 2006 og 2007. For disse fire kullene vil den femte høsten være henholdsvis høsten 2008, 2009, 2010 og 2011.

Den mest iøynefallende endringen fra årskull til årskull er at andelen som er i heltidsjobb går ned med 4 prosentpoeng fra 19 til 15 prosent fra 2004- til 2005-kullet, altså fra høsten 2008 til 2009. Vi ser også at denne nedgangen fortsetter slik at andelen i heltidsjobb i 2007-kullet er nede i 13 prosent. Andelen som er i deltidsjobb er stabil mellom kullene, men på grunn av nedgangen i heltidsarbeid går den

samlede sysselsettingen ned i løpet av perioden, og særlig fra høsten 2008 til 2009. Dette er ikke overraskende med tanke på den økonomiske nedgangskonjunkturen som preget arbeidsmarkedet denne perioden. I sluttrapporten ble det presentert en figur hentet fra SSBs statistikkbank som viste andelen sysselsatte 19-åringer pr 4. kvartal i perioden 2005 til 2010. Denne figuren viste en nedadgående tendens i perioden fra 2007, med en særlig kraftig nedgang fra 2008 til 2009 (Vibe m.fl. 2012:151).

Nedgangen i sysselsetting gjenspeiles i en økning i andelen studenter den femte høsten etter ungdomsskolen. Dette betyr at andelen som var utenfor både utdanning og arbeid er stabil mellom kullene. Mønsteret i figur 1 kjenner vi igjen fra tidligere økonomiske nedgangstider: når det blir vanskelig å få jobb, går ungdommer til høyere utdanning. Aamodt og Stølen (2003:72-73) omtaler for eksempel økonomisk nedgangskonjunktur og økende arbeidsledighet som en av årsakene til den sterke og uventede økningen i tilstrømningen til høyere utdanning i 1988-1989.

Som vi allerede har vært inne på, er det grunn til å anta at endringene i hovedaktivitet mer skyldes endringene i arbeidsmarkedet fra høsten 2008 til høsten 2009 enn at det har noe med Kunnskapsløftet å gjøre. Vibe m.fl. (2012) fant også endring fra høsten 2008 til høsten 2009 når de så på hovedaktivitet det fjerde året etter grunnskolen, og her var det dermed fra 2005- til 2006- kullet endringen skjedde.

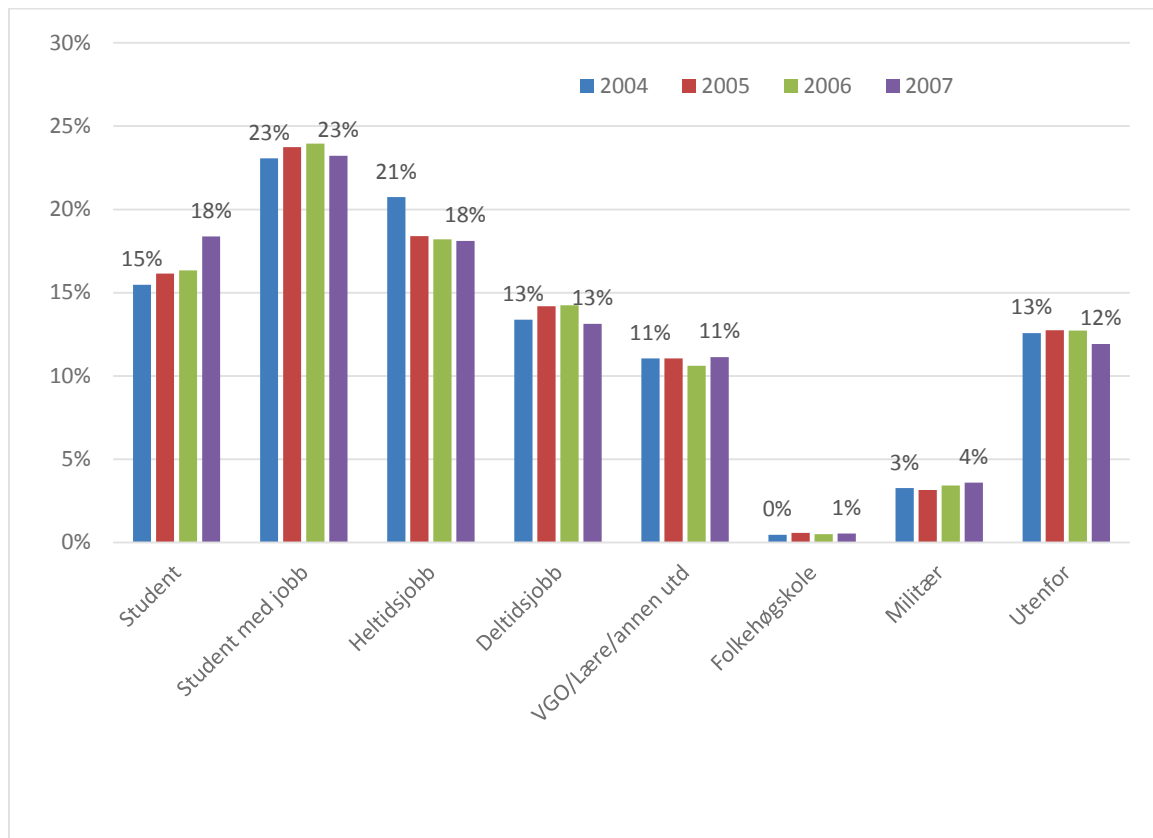


Figur 3.1: Hovedaktivitet på høsten det femte året etter grunnskolen for fire grunnskolekull.

3.2 Færre er i heltidsjobb og flere har bare status som studenter den sjette høsten

I figur 3.2 presenteres hovedaktivitet den sjette høsten etter grunnskolen for de fire kullene som avsluttet grunnskolen i 2004, 2005, 2006 og 2007. For disse fire kullene vil den sjette høsten være henholdsvis høsten 2009, 2010, 2011 og 2012.

Figur 3.2 viser at også den sjette høsten er det en nedgang i andelen som var i heltidsjobb, og her kom nedgangen fra 2004- til 2005-kullet. Motsatt finner vi en økning i andelen studenter fra 2004 til 2007-kullet. Andelen studenter som jobber ved siden av studiene er stabil. Når det gjelder andelen som er i deltidsjobb, i videregående opplæring eller annen lavere utdanning, på folkehøgskole, i militæret eller utenfor utdanning og arbeid den sjette høsten er disse i hovedsak stabile i løpet av perioden vi ser på.



Figur 3.2: Hovedaktivitet på høsten det sjette året etter grunnskolen for fire grunnskolekull

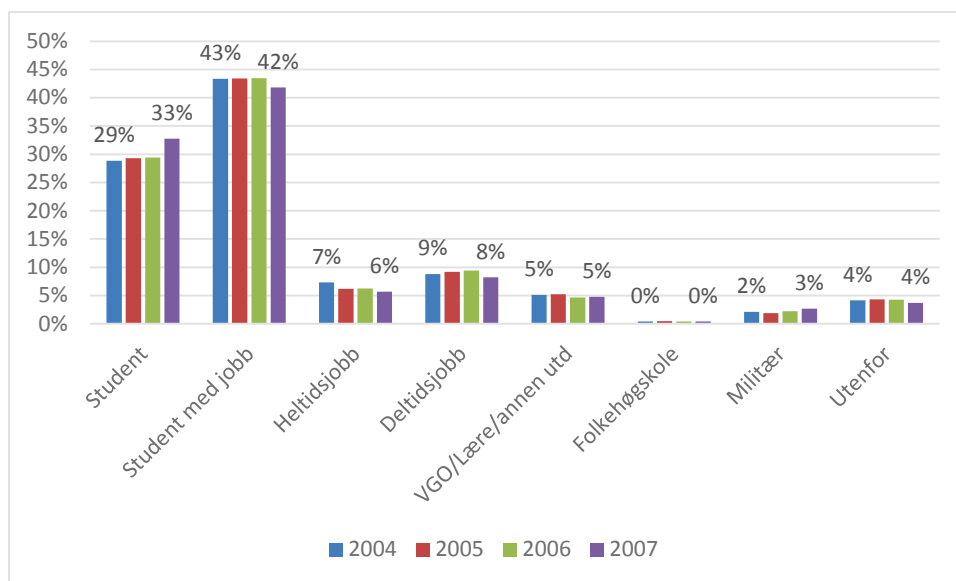
Som omtalt innledningsvis vil hva man *ønsker* å gjøre etter videregående henge sammen med hvilken kompetanse man har oppnådd i videregående, i tillegg til at kompetanseoppnåelsen fra videregående opplæring gir føringer for hva man *kan* gjøre. Vi vil derfor gå over til å se på hovedaktivitet den sjette høsten for elever som har oppnådd ulike former for kompetanse hver for seg.

3.3 Hovedaktivitet blant de som har oppnådd studiekompetanse

I figur 3.3 presenteres hovedaktivitet den sjette høsten for de som hadde oppnådd studiekompetanse innen fem år etter ungdomsskolen. Den samlede studentandelen den sjette høsten stiger noe i løpet av perioden, fra 72 prosent i 2004-kullet, til 75 prosent i 2007-kullet. Når vi ser på situasjonen den sjette høsten, er andelen som hadde arbeid som hovedaktivitet lav blant de som har oppnådd studiekompetanse: 6-7 prosent var i heltidsjobb, mens 8-9 prosent var i deltidsjobb. Hvis vi ser på den samlede sysselsettingsandelen var denne 2 prosentpoeng lavere i 2007-kullet (14 prosent) sammenlignet med i 2004-kullet (16 prosent). I de øvrige kategoriene er det i all hovedsak stabilitet mellom kullene: Mindre enn 1 prosent var på folkehøgskole, 2-3 prosent var i militæret og 4 prosent var utenfor både utdanning og arbeid.

Vi ser også at omtrent 5 prosent er i videregående opplæring eller annen utdanning på lavere nivå. Denne kategorien omfatter både de som tar opp fag for å forbedre karakterene sine, de som sikter mot å ta et fagbrev etter å ha oppnådd studiekompetanse og de som er i ulike utdanninger som i SSBs

klassifisering er på videregående nivå, slik som fagskole, bibelskole og ulike forkurs til universiteter og høyskoler og så videre.

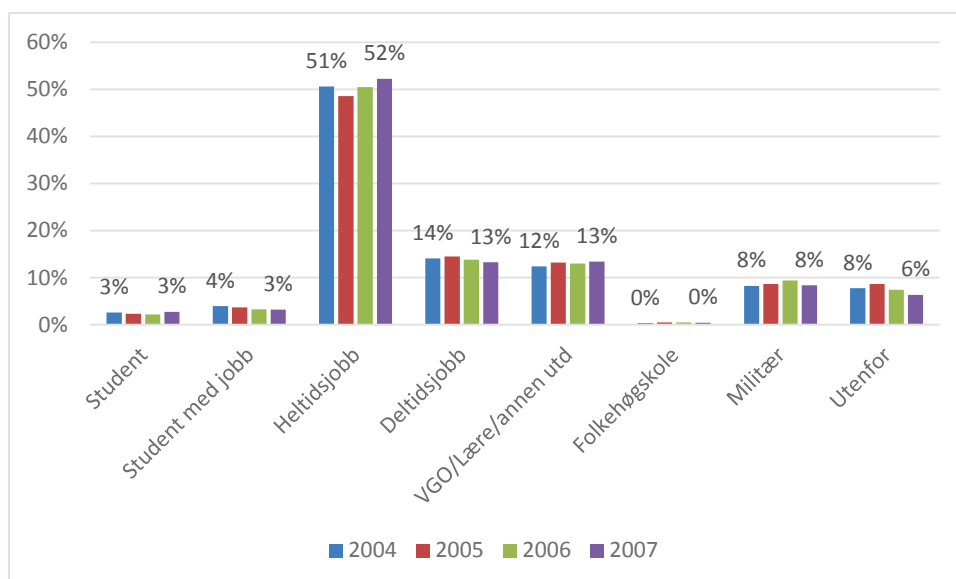


Figur 3.3: Hovedaktivitet på høsten det sjette året etter grunnskolen for de som hadde oppnådd studiekompetanse innen fem år i fire grunnskolekull.

3.4 Hovedaktivitet blant de som har oppnådd yrkeskompetanse

I figur 3.4 presenteres hovedaktiviteten den sjette høsten for elever som hadde oppnådd yrkeskompetanse innen fem år i de fire grunnskolekullene. Vi ser at kullene fordeler seg relativt likt på de åtte kategoriene. Drøyt halvparten av ungdommene med yrkeskompetanse er i heltidsarbeid den sjette høsten, mens 13-14 prosent har deltidsjobb. 6-7 prosent av de som hadde oppnådd yrkeskompetanse innen fem år er studenter den sjette høsten, enten med eller uten jobb ved siden av. Dette er personer som enten har oppnådd studiekompetanse i tillegg til yrkeskompetanse eller som har kommet inn i høyere utdanning på grunnlag av yrkeskompetansen, den såkalte Y-veien. Videre er det 12-13 prosent som er registrert i utdanninger på videregående nivå. Nesten 20 prosent (tilsvarende 989 personer i alle fire kullene) av disse er registrert på Påbygging til studiekompetanse. Ellers finner vi i denne gruppen ungdom som er registrert i ulike utdanninger på videregående nivå slik som fagskole, bibelskole og ulike forkurs til universiteter og høyskoler.

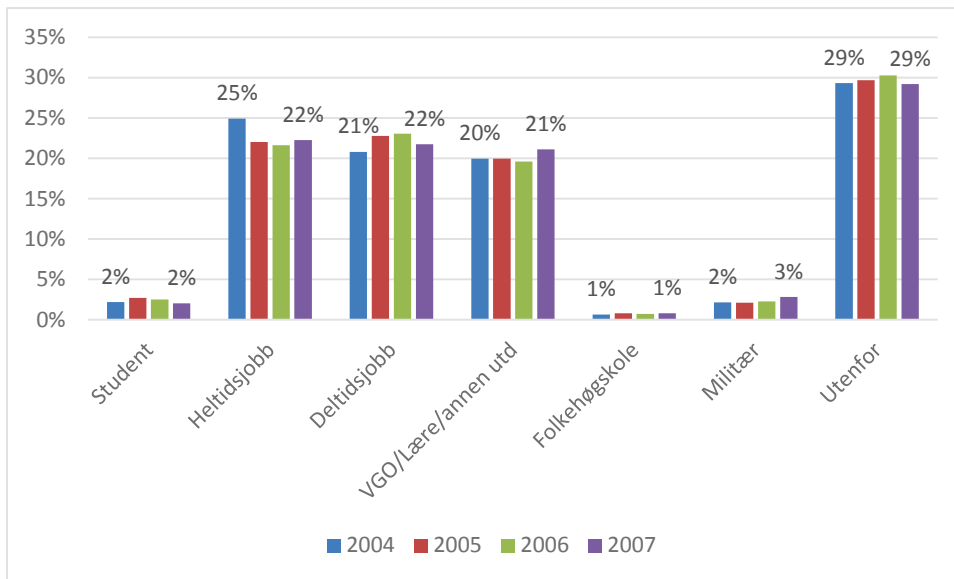
Blant de som har oppnådd yrkeskompetanse innen fem år er det rundt 8 prosent som er registrert i militæret den sjette høsten, mens andelen som verken er i utdanning eller jobb i denne gruppen er 6-8 prosent i alle kullene.



Figur 3.4: Hovedaktivitet på høsten det sjette året etter grunnskolen for de som hadde oppnådd yrkeskompetanse innen fem år i fire grunnskolekull.

3.5 Hovedaktivitet blant de som ikke har oppnådd kompetanse

Den siste gruppen vi skal se på hovedaktivitet for i dette kapittelet er de som verken har oppnådd studie- eller yrkeskompetanse i videregående opplæring innen fem år. Dette gjelder omtrent 30 prosent eller nærmere 20.000 av hvert årskull. Denne gruppen består blant annet av elever som er forsinket i videregående, noe som gjenspeiles i at en høy andel fortsatt er i videregående opplæring. Den sjette høsten er en av fem som ikke har oppnådd kompetanse etter fem år fortsatt i videregående opplæring eller i annen utdanning på videregående nivå (figur 3.5). Videre ser vi at de som ikke har oppnådd kompetanse fordeler seg med omtrent like store andeler på i overkant av 20 prosent som er i heltidsjobb eller deltidsjobb den sjette høsten. Med unntak av andelen som er i heltidsjobb, som har sunket med 3 prosentpoeng fra 25 prosent i 2004-kullet, er andelen som er i ulike typer aktivitet relativt stabil mellom kullene. Vi ser også at det er en liten andel på 2-3 prosent av de som ifølge våre data ikke har oppnådd kompetanse som er registrert som studenter. Noen av disse kan ha blitt tatt opp i høyere utdanning på grunnlag av realkompetansevurdering. Noe kan nok også forklares med feilregistreringer, enten at dette er personer som har oppnådd studiekompetanse uten at det har blitt registrert, eller at de feilaktig har blitt registrert som studenter i høyere utdanning. I alt dreier det seg om omtrent 400-500 personer eller 7-8 promille av hvert årskull.



Figur 3.5: Hovedaktivitet på høsten det sjette året etter grunnskolen for de som hadde ikke hadde oppnådd kompetanse innen fem år i fire grunnskolekull.

Blant de som ikke har oppnådd kompetanse i videregående opplæring innen fem år er det nesten tre av ti som verken er registrert i utdanning eller jobb den sjette høsten, og denne andelen er stabil over tid. Andelen som er utenfor er dermed betydelig høyere blant de som ikke har oppnådd kompetanse (20-25 prosentpoeng) enn hva vi fant i de to gruppene som har oppnådd enten studie- eller yrkeskompetanse. Markussen viser at over 30 prosent av de som hadde grunnskolen som høyeste utdanning, var utenfor arbeid og utdanning ni år etter at de gikk ut av grunnskolen, mens det gjaldt hver fjerde av de som hadde fullført Vg1 og omtrent hver sjette av de som hadde fullført Vg2 (2014:61). Full kompetanse er det beste, men litt kompetanse er bedre enn ingen kompetanse.

De 29-30 prosentene som står utenfor utdanning og arbeidsliv blant de som ikke har oppnådd kompetanse tilsvarer mellom 5300 og 5800 personer i hvert av de fire årskullene som vi undersøker, eller omtrent 9 prosent av hele årskullet det året de fyller 21 år. Markussen viser at 7 prosent av et ungdomskull var utenfor arbeid og utdanning ni år etter at de gikk ut av grunnskolen, altså da de var 25 år gamle (2014:59). Falch og Nyhus (2011) har undersøkt hvordan fullføring av videregående opplæring påvirker sysselsettings- og utdanningstilbøyelighet blant 22-åringene i 2008. De fant at det å fullføre videregående opplæring innen fem år etter grunnskolen reduserte den estimerte sannsynligheten for å verken være i jobb eller utdanning som 22-åring med 13 til 15 prosent. At de som ikke fullfører med studie- eller yrkeskompetanse i videregående opplæring er særlig utsatt for å havne utenfor utdanning og arbeidsliv er en viktig årsak til at gjennomføring og frafall i videregående opplæring har stått høyt på den politiske agendaen de siste årene.

På den annen side viser figur 3.5 at også blant de som ikke fullfører med full kompetanse er de aller fleste enten i utdanning (25-27 prosent) eller i arbeid (44-46 prosent). Det er altså mulig å komme inn på arbeidsmarkedet uten fullført videregående opplæring, selv om det medfører en betydelig økt risiko for å falle utenfor. En undersøkelse av tilpasningen mellom yrkesfag og arbeidsliv viser også at de aller fleste næringene som yrkesfagutdanningen retter seg mot, faktisk sysselsetter flere ufaglærte enn faglærte. Forskerne bak denne undersøkelsen konkluderer derfor med at det finnes et arbeidsmarked også for unge ufaglærte, selv om viktige stemmer i det offentlige ordskiftet de siste årene har gitt inntrykk av noe annet (Høst og Skålholt 2013). At fullført videregående opplæring øker sjansene på arbeidsmarkedet er likevel grundig bevist både i denne studien og i andre.

3.6 Oppsummering

I dette kapitlet har vi sett på elevenes hovedaktivitet den femte og sjette høsten etter videregående. Vi har delt hovedaktivitet i åtte kategorier: 1) Studenter, 2) Studenter med jobb ved siden av studiene, 3) De som er i heltidsjobb, 4) De som er i deltidsjobb, 5) De som fortsatt er i videregående opplæring eller annen utdanning på videregående nivå, 6) De som er på folkehøgskole, 7) De som er i militæret, 8) De som er utenfor, det vil si verken er registrert i utdanning eller jobb.

Når vi så på hva hovedaktiviteten til alle ungdommene i de fire kullene, fant vi at utviklingen har gått i retning av at flere studerer og færre jobber den femte høsten. Også den sjette høsten har andelen som er i heltidsjobb gått ned, og det er flere som har bare er studenter den sjette høsten i 2007-kullet, sammenlignet med i 2004-kullet. Denne utviklingen skyldes for det første at det har vært en økning i andelen som oppnår studiekompetanse i videregående, og for det andre at det har vært en økende studietilbøyelighet i de første årene etter videregående blant de som har oppnådd studiekompetanse.

Hva man *ønsker* å gjøre etter videregående henger sammen med hvilken kompetanse man har oppnådd i videregående, i tillegg til at kompetanseoppnåelsen fra videregående opplæring føringer for hva man *kan* gjøre. Vi har derfor i dette kapitlet også sett på ungdommenes hovedaktivitet den sjette høsten etter grunnskolen fordelt etter hvilken kompetanse de hadde oppnådd i videregående innen fem år. Blant de som hadde oppnådd studiekompetanse innen fem år fant vi en svak økning i studietilbøyeligheten den sjette høsten fra 72 prosent i 2004-kullet til 75 prosent i 2007-kullet. Andelen som hadde inntektsgivende arbeid som hovedaktivitet var lav i denne gruppen den sjette høsten, og gikk ned fra 16 prosent i 2004-kullet til 14 prosent i 2007-kullet. Når det gjelder de som hadde oppnådd yrkeskompetanse innen fem år fant vi små forskjeller mellom kullene i hva disse gjorde den sjette høsten etter grunnskolen. Drøyt halvparten av ungdommene fra denne gruppen var i heltidsarbeid den sjette høsten, mens 13-14 prosent var i deltidsjobb, 6-7 prosent var studenter, 12-13 prosent var registrert i utdanning på videregående nivå og 6-8 prosent var verken registrert i utdanning eller jobb.

Den siste gruppen vi så på var de som verken hadde oppnådd studie- eller yrkeskompetanse i videregående opplæring. Analysene viste at selv om det var en betydelig høyere andel (omtrent 30 prosent) som sto utenfor utdanning og arbeid den sjette høsten i denne gruppen, sammenlignet med de som hadde oppnådd studie- eller yrkeskompetanse, var de aller fleste av de som ikke hadde oppnådd kompetanse enten i utdanning (25-27 prosent) eller i arbeid (44-46 prosent) den sjette høsten.

4 Overgang til høyere utdanning

I dette kapitlet skal vi se på overgangen til høyere utdanning for de fire kullene som gikk ut av grunnskolen i perioden 2004 til 2007. I analysene som presenteres har vi tatt utgangspunkt i hvilken aktivitet disse personene var registrert med den fjerde, femte og sjette høsten etter grunnskolen. I tillegg presenterer vi den samlede andelen som hadde vært registrert i høyere utdanning på et av tidspunktene frem til og med den sjette høsten. Dette betyr at våre analyser ikke kan si noe om i hvilken grad elevene fullfører eller slutter på den høyere utdanningen de går på.

Spørsmålene vi ønsker å besvare i dette kapitlet er i hvilken grad det er forskjell mellom kullene når det gjelder tilbøyeligheten til å gå over i høyere utdanning, og hvorvidt tilbøyeligheten varierer etter faktorer som hvilket studiekompetanseløp elevene fulgte, kjønn, fylke og karakterer. Til slutt i kapitlet vil vi se nærmere på hvilke typer høyere utdanning personer som har fulgt ulike studiekompetanseløp begynner i.

4.1 Overgang til høyere utdanning fjerde, femte og sjette høsten

I tabell 4.1 presenteres overgangen til høyere utdanning for de fire grunnskolekullene fra 2004 til 2007, etter om elevene begynte i et studieforbereende eller yrkesfaglig utdanningsprogram. Tabellen viser både andelen som var registrert i høyere utdanning den fjerde, femte og sjette høsten etter grunnskolen, samt den samlede andelen som hadde vært registrert i høyere utdanning på minst ett av disse tidspunktene.

Vi ser at blant de som begynte på et studieforbereende utdanningsprogram var tre av ti registrert i høyere utdanning den fjerde høsten etter grunnskolen, og denne andelen ser ut til å øke noe i løpet av perioden vi ser på, fra 29 prosent i 2004-kullet til 31 prosent i 2007-kullet. Vi finner samme tendens når vi ser på andelen i høyere utdanning de øvrige årene blant de som begynte i et studieforbereende utdanningsprogram. Den femte høsten økte denne fra 55 prosent i 2004-kullet til 57 prosent i 2007-kullet, mens den sjette høsten øker andelen fra 66 til 68 prosent. Når vi ser på den samlede andelen som hadde vært registrert i høyere utdanning en eller annen gang innen den sjette høsten, har den også steget, fra 72 prosent i 2004-kullet til 75 prosent i 2007-kullet.

Hvis vi går over til å se på de som begynte i et yrkesfaglig utdanningsprogram, er andelen som begynte i høyere utdanning etter videregående relativt stabile over tid. Den fjerde høsten er det 6-7 prosent av de opprinnelige yrkesfagelevne som er registrert i høyere utdanning, den femte høsten 12-13 prosent og den sjette høsten 16 til 17 prosent. Den samlede andelen yrkesfagelever som har vært registrert i høyere utdanning frem til og med den sjette høsten etter grunnskolen er 19-20 prosent.

Tabell 4.1: Andel som var registrert i høyere utdanning fjerde til sjette høsten etter grunnskolen i fire kull, og den samlede andelen som hadde vært registrert i høyere utdanning innen den sjette høsten. Fordelt etter om de begynte på et studieforberedende eller yrkesfaglig utdanningsprogram

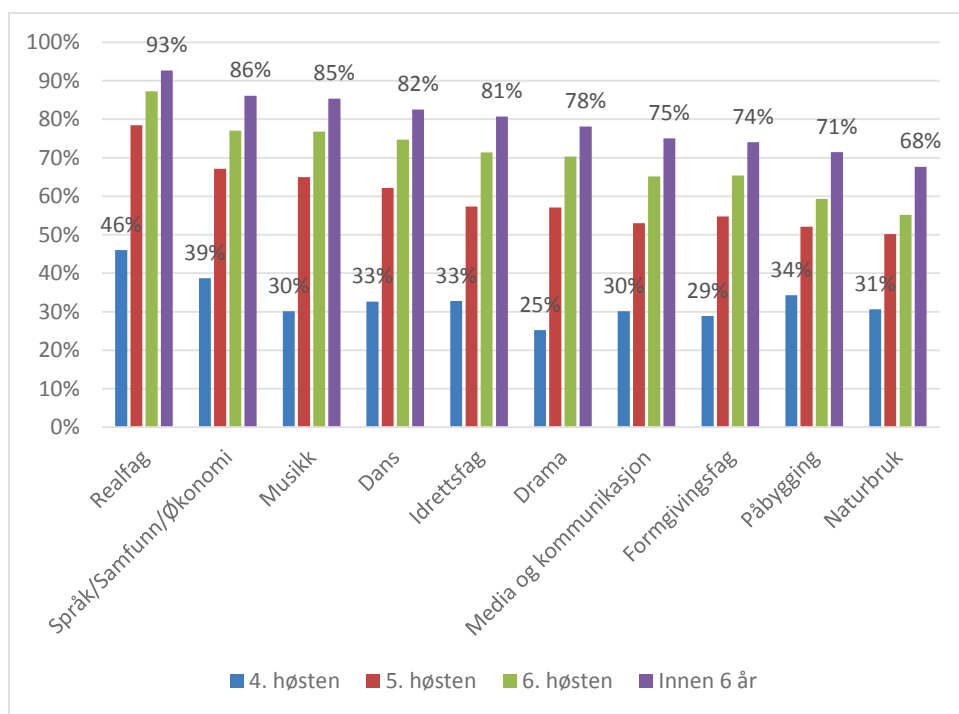
		4. høsten	5. høsten	6. høsten	Innen 6. år
Studieforberedende	2004	29 %	55 %	66 %	72 %
	2005	29 %	56 %	67 %	73 %
	2006	30 %	56 %	66 %	73 %
	2007	31 %	57 %	68 %	75 %
Yrkesfag	2004	6 %	12 %	17 %	19 %
	2005	6 %	13 %	17 %	20 %
	2006	6 %	12 %	16 %	19 %
	2007	7 %	13 %	17 %	20 %
Alle	2004	16 %	31 %	39 %	43 %
	2005	17 %	33 %	40 %	44 %
	2006	18 %	33 %	41 %	45 %
	2007	18 %	34 %	42 %	46 %

Når vi ser på gjennomsnittstallene for de fire kullene nederst i tabellen, ser vi at andelen som har gått over i høyere utdanning har økt i løpet av perioden vi ser på. Innen den sjette høsten har andelen som har vært innom høyere utdanning økt fra 43 prosent i 2004-kullet til 46 prosent i 2007-kullet. Dette henger i både sammen med at flere ender opp med studiekompetanse og at flere med studiekompetanse tar høyere utdanning. Det er flere mulige forklaringer på dette og en av dem er foreldrenes utdanningsnivå som en viktig drivkraft for ungdoms utdanningsvalg. Mens ca. 40 prosent av 2004-kullets foreldre hadde høyere utdanning, var andelen for 2007-kullet drøyt 42 prosent for siden å øke til 44 prosent for 2010-kullet (Vibe m. fl. 2013:166).

4.2 Overgang til høyere utdanning etter studiekompetanseløp

I figur 4.1 ser vi på overgangen til høyere utdanning fordelt etter hvilket studiekompetanseløp elevene var i den tredje høsten på videregående. I denne analysen er det bare elever fra 2006- og 2007-kullet som er inkludert. For de tidligere kullene kan vi ikke skille mellom ulike løp på Allmennfaglig studieretning. Det er også bare de som hadde fulgt normert progresjon mot studiekompetanse den tredje høsten og som har oppnådd studiekompetanse innen fem år som er inkludert. Utvalget er med andre ord veldig selektert, fordi vi ønsker å se på i hvilken grad det er forskjell i studietilbøyeligheten mellom elever som har tatt studiekompetanse innenfor ulike løp.

Hvis vi ser på den samlede andelen som har vært registrert i høyere utdanning innen den sjette høsten etter grunnskolen, ser vi at nesten alle som tok studiekompetanse innenfor programområdet realfag på Studiespesialisering (93 prosent) har gått over i høyere utdanning, mens dette gjelder i overkant av to av tre av de som tok studiekompetanse i Naturbruk. Det er med andre ord stor variasjon i studietilbøyeligheten blant de som har oppnådd studiekompetanse etter hvilket opplæringsløp de har vært i. Andelen som går over i høyere utdanning er også svært høy blant de som har gått på programområdet Språk, samfunn og økonomi på Studiespesialisering. 86 prosent av disse har vært i høyere utdanning innen seks år. I det siste programområdet på Studiespesialisering, Formgivingsfag, er imidlertid studietilbøyeligheten vesentlig lavere. 74 prosent av disse har vært i høyere utdanning innen seks år.



Figur 4.1: Andel fra ulike studiekompetanseløp i 2006- og 2007-kullet som var registrert i høyere utdanning den fjerde, femte og sjette høsten etter grunnskolen, og samlet innen den sjette høsten. Inkluderer bare de som hadde oppnådd studiekompetanse senest våren før.

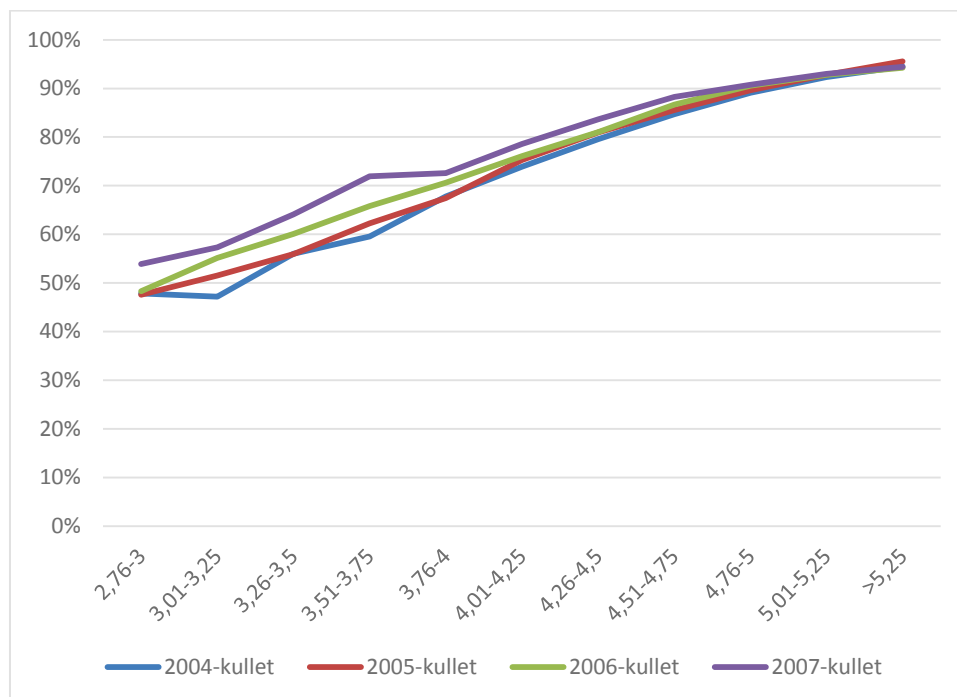
Blant de som har tatt studiekompetanse innenfor Musikk, Dans, Idrettsfag og Drama er andelen som har vært i høyere utdanning innen seks år henholdsvis 85 prosent, 82 prosent, 81 prosent og 78 prosent. Blant de som har gått på Medier og kommunikasjon har 75 prosent gått over i høyere utdanning, mens dette gjelder 71 prosent av de som har gått over fra et yrkesfaglig utdanningsprogram og tatt Påbygging for å få studiekompetanse. Det er grunn til å tro at noe av forskjellen i studietilbøyelighet mellom utdanningsprogrammene forklares av forskjeller i elevenes karakterer. Som vi skal se i neste avsnitt er det en klar sammenheng mellom grunnskolekarakterer og tilbøyeligheten til å begynne i høyere utdanning.

4.3 Overgang til høyere utdanning etter grunnskolekarakterer

I figur 4.2 ser vi på overgangen til høyere utdanning innen den sjette høsten for de som har oppnådd studiekompetanse senest innen fem år etter karakterer standpunktkarakterer de hadde fra grunnskolen. I og med at det er karakterene fra videregående skole elevene søker seg til høyere utdanning med, hadde det vært best om vi kunne brukt dette i analysene, men vi har dessverre ikke informasjon om karakterer fra videregående i vårt datamateriale. I figur 4.2 bruker vi derfor elevenes gjennomsnittlige standpunktkarakter fra grunnskolen, og denne er delt inn i 11 kategorier. Figuren viser hvor stor andel innen hvert karaktersjikt fra de fire grunnskolekullene som har vært registrert i høyere utdanning innen seks år. Fordi det er såpass få personer som går ut av videregående med et karaktersnitt under 2,75 har vi valgt å utelate disse elevene fra figur 2, fordi det er stor usikkerhet knyttet til å prosentuerer på grunnlag av så få personer.

For det første viser figur 4.2 at det er en sterk positiv sammenheng mellom karakterer og tilbøyeligheten til å gå over i høyere utdanning blant de som har oppnådd studiekompetanse. Blant de med karaktersnitt over fem begynner mer enn ni av ti i høyere utdanning, mens denne andelen er betydelig lavere blant de med dårligere karakterer. Det er likevel en tendens i figur 2 til at den øverste fiolette linjen, som viser andelen som var i høyere utdanning av 2007-kullet, er litt slakere enn linjene for de øvrige kullene. Vi ser også tilsvarende tendens hvis vi følger den nest øverste grønne linjen, som viser andelen som var i høyere utdanning i 2006-kullet. Dette betyr at sammenhengen mellom

karakterer fra grunnskolen og studietilbøyeligheten har blitt noe svakere over tid blant de som hadde oppnådd studiekompetanse, og at det dermed stadig er flere av de med studiekompetanse som har relativt svake grunnskolekarakterer som begynner i høyere utdanning etter videregående skole.

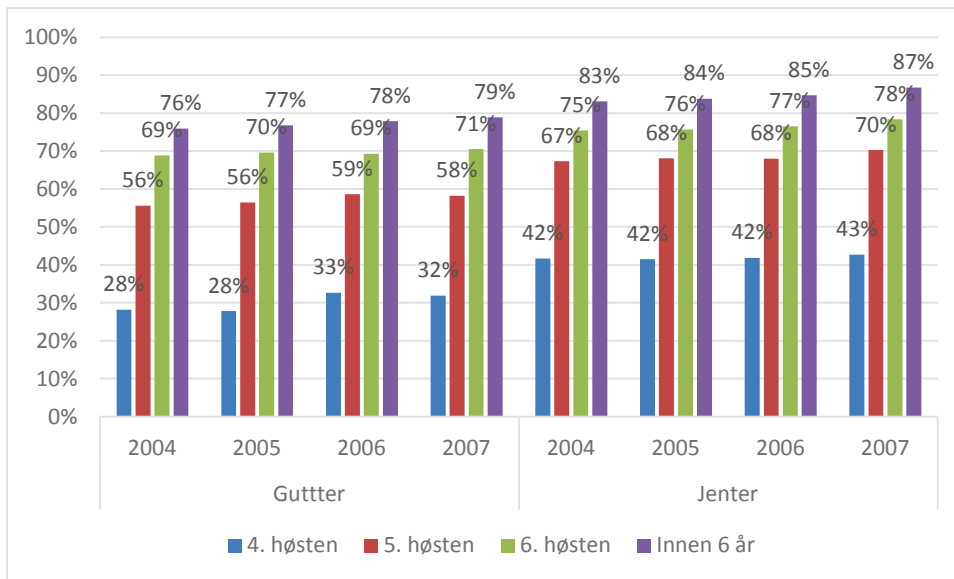


Figur 4.2: Andel som har vært registrert i høyere utdanning innen den sjette høsten i fire grunnskolekull, etter karakterer. Inkluderer bare de som har studiekompetanse innen fem år.

I og med at vi ikke har informasjon om karakterer fra videregående skole, kan vi imidlertid ikke utelukke at figuren ville sett annerledes ut dersom det var informasjon om karakterer fra videregående som ble brukt. For eksempel kan man tenke seg at det er har vært en økende tendens til at elever med lave grunnskolekarakterer løfter seg i videregående, men dette har ikke vi mulighet til å undersøke her. Hvis så skulle være tilfelle, kan det være indikasjon på en positiv effekt av Kunnskapsløftet. En annen mulig tolkning er at flere som har svake faglige forkunnskaper begynner i høyere utdanning enn før.

4.4 Overgang til høyere utdanning etter kjønn

Ved norske universiteter og høyskoler er seks av ti studenter kvinner (SSB 2013b). Selv om dette nok i noen grad skyldes at jenter i større grad enn gutter tar studiekompetanse, viser figur 4.3 at selv når vi bare ser på de som har oppnådd studiekompetanse, så er andelen som går over i høyere utdanning høyere blant jenter enn blant gutter.

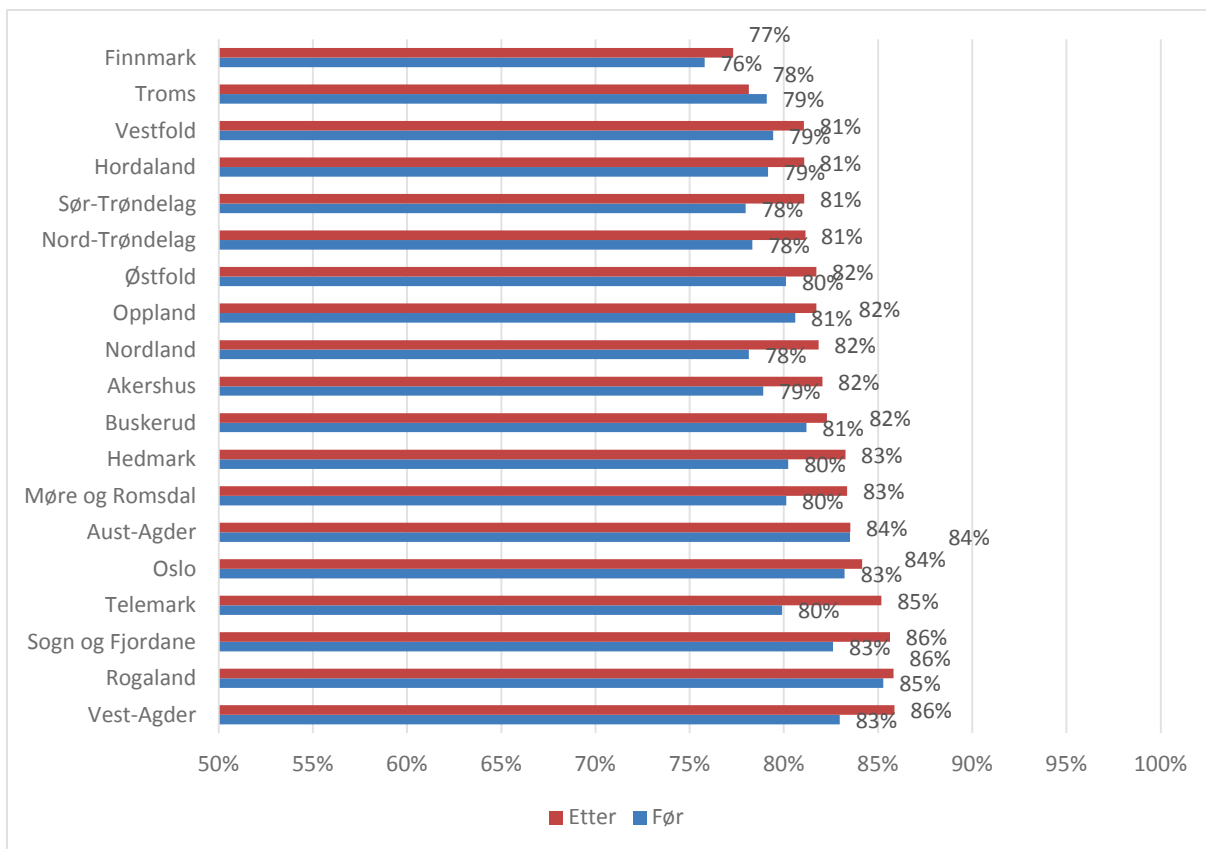


Figur 4.3: Andel fra fire grunnskolekull som var registrert i høyere utdanning den fjerde, femte og sjette høsten etter grunnskolen etter kjønn. Inkluderer bare de som hadde oppnådd studiekompetanse senest våren før.

Hvis vi ser på den samlede andelen som hadde vært registrert i høyere utdanning innen seks år, var denne 87 prosent blant kvinnene i 2007-kullet, mens den var 79 prosent blant guttene. For begge kull har studietilbøyeligheten økt med 3-4 prosentpoeng i løpet av perioden vi ser på. Forskjellen mellom kjønnene i andelen som går over i høyere utdanning holder seg dermed stabil i løpet av perioden. Når vi sammenlikner gutter og jenter den fjerde høsten etter grunnskolen, er forskjellen på mellom 9 og 14 prosentpoeng, mens denne er redusert til å være mellom 6 og 8 prosent den sjette høsten. Avtjening av verneplikt er en nærliggende forklaring på at gutter kommer seinere i gang med studiene enn jenter.

4.5 Overgang til høyere utdanning etter fylke

Figur 4.4 viser at tilbøyeligheten til å gå over til høyere utdanning blant de som hadde oppnådd studiekompetanse varierer mellom fylkene. I figuren presenteres den samlede andelen som hadde vært registrert i høyere utdanning innen den sjette høsten. For å unngå en for omfattende figur presenteres andelene for de to kullene før og de to kullene etter innføringen av Kunnskapsløftet samlet. Andelen som går over i høyere utdanning i de to kullene etter reformen er lavest i Finnmark og Troms med 77 og 78 prosent, og høyest i Vest-Agder, Rogaland og Sogn og Fjordane med 86 prosent. I Telemark har 85 prosent vært registrert i høyere utdanning, i Oslo og Aust-Agder 84 prosent og i Møre og Romsdal og Hedmark 83 prosent. I ni fylker har 81-82 prosent av de med studiekompetanse gått over i høyere utdanning innen seks år. Dette gjelder Vestfold, Hordaland, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag (81 prosent) og Østfold, Oppland, Nordland, Akershus og Buskerud (82 prosent).



Figur 4.4: Andel som var registrert i høyere utdanning den innen den sjette høsten etter grunnskolen etter fylke. «Før» = 2004- og 2005-kullet, «Etter» = 2006- og 2007-kullet». Inkluderer bare de som hadde oppnådd studiekompetanse senest innen fem år.

I de aller fleste fylkene er studietilbøyeligheten mellom et til tre prosentpoeng høyere i de to siste kullene, sammenlignet med situasjonen før innføringen av reformen. Unntakene er Troms hvor andelen som har gått over i høyere utdanning er et prosentpoeng lavere etter reformen og Aust-Agder hvor andelen er den samme på de to tidspunktene. I Telemark var det fem prosentpoeng flere som gikk over i høyere utdanning i de to kullene etter Kunnskapsløftet sammenliknet med situasjonen før, mens i Nordland var økningen på fire prosentpoeng.

4.6 Hva slags studier velger kvinner og menn?

Vi vil til slutt i dette kapitlet se nærmere på hvilke studier de som har oppnådd studiekompetanse velger. Tabell 4.2 viser at nærmere 100.000 elever fra de fire avgangskullene fra grunnskolen i perioden 2004 til 2007 var registrert som studenter ved starten av det sjette året etter at de gikk ut av grunnskolen. Av disse var drøyt 60 prosent kvinner. Kvinnelige og mannlige studenter har helt ulike preferanser for høyere utdanning. Mens 30 prosent av kvinnene valgte et studium innenfor hovedområdet helse-, sosial- og idrettsfag, gjelder dette bare 11 prosent av mennene. Siden drøyt 60 prosent av alle studentene er kvinner, betyr det at 80 prosent av studentene innenfor dette fagområdet er kvinner.

Det nest største fagområdet er økonomiske administrative fag, som omfatter 19,4 prosent av studentene fra disse fire kullene. Knappt hver fjerde mannlige student og hver sjettede kvinnelige er å finne her og det er omtrent like mange kvinnelige som mannlige studenter fra våre kull i dette området. 31 prosent av de mannlige studentene er å finne Innenfor det tredje største fagområdet, naturvitenskap og teknologi, mot bare 10 prosent av de kvinnelige. Dette gjør at bare hver tredje student i naturvitenskap og teknologi er kvinne.

Tabell 4.2: Valg av høyere utdanning for elever med som har oppnådd studiekompetanse innen fem år etter grunnskolen fra avgangskullene fra grunnskolen 2004 til 2007. Etter kjønn.

	Menn	Kvinner	Alle	Kvinneandel
Helse/sosial/idrett	11,3 %	29,9 %	22,6 %	80,3 %
Økonomi/administrasjon	24,0 %	16,4 %	19,4 %	51,2 %
Naturvitenskap/teknologi	31,0 %	9,9 %	18,2 %	32,9 %
Samfunnsvitenskap/jus	12,9 %	16,3 %	14,9 %	66,1 %
Lærer/pedagogisk utdanning	7,1 %	15,8 %	12,4 %	77,4 %
Humaniora	9,9 %	10,0 %	10,0 %	60,9 %
Andre fag	3,8 %	1,7 %	2,6 %	41,0 %
Sum	100,0 %	100,0 %	100,0 %	60,6 %
Antall (N=)	38878	59826	98704	

Samfunnsvitenskap og juridiske fag er det fjerde største området og har omtrent samme appell til gutter og jenter. Her er to av tre studenter jenter. Lærerutdanningene og de pedagogiske fagene omfatter hver åttende student. Andelen kvinner som søker seg til dette er over dobbelt så høy som andelen blant mennene. Siden kvinnene totalt sett er i flertall, betyr dette at knapt hver fjerde student i disse fagene er en mann. Humaniora ser ut til å ha like stor tiltrekningskraft på kvinner og menn og kvinneandelen blir følgelig drøyt 60 prosent, ettersom den samlede kvinneandelen er 60 prosent.

Vi vil nå ta et nærmere blikk på et mindre utvalg av studenter med ulik form for studiekompetanse og deres valg av høyere utdanning. Vi må her begrense analysene til å gjelde de to kullene etter innføringen av Kunnskapsløftet fordi vi ønsker å skille mellom ulike typer studiekompetanse fra Studiespesialisering. Det vil være for omfattende å gå ned i alle detaljer av dette, men vi vil vise noen eksempler på hvordan kvinner og menn med ulik vei til studiekompetanse velger. Først vil vi se på de som har studiekompetanse fra programfaget Realfag. Det var omtrent like mange kvinner og menn som oppnådde realfaglig studiekompetanse innen fem år i de to første kullene etter Kunnskapsløftet.

Tabell 4.3: Valg av høyere utdanning for elever med realfaglig studiekompetanse fra grunnskolekullene 2006 og 2007. Etter kjønn.

Vg3 Realfag	Menn	Kvinner	Alle
Naturvitenskap/teknologi lavere grad	34 %	17 %	26 %
Naturvitenskap/teknologi høyere grad	22 %	12 %	17 %
Økonomi/administrasjon	15 %	12 %	14 %
Samfunnsfag / juridiske fag	7 %	11 %	9 %
Cand. med.	5 %	8 %	7 %
Sykepleie	1 %	8 %	5 %
Annet helse/sosial/idrett lavere grad	4 %	12 %	8 %
Annet helse/sosial/idrett høyere grad	1 %	4 %	3 %
Lærer/pedagogikk	4 %	10 %	7 %
Humaniora	4 %	4 %	4 %
Annen høyere utdanning	3 %	2 %	2 %
Sum	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Antall (N=) fra realfaglig Vg3	7343	7261	14604

Tabell 4.3 viser at kvinner og menn med denne bakgrunnen har svært ulike preferanser for høyere utdanning. Til sammen 43 prosent starter innenfor naturvitenskap og teknologi, 26 prosent på lavere grad og 17 prosent på høyere grad. Andelene for kvinnene er imidlertid bare halvparten av hva den er for mennene. For økonomi og administrasjon er kjønnsforskjellen mye mindre. 15 prosent av mennene og 12 prosent av kvinnene begynner på dette. I samfunnsfag og juridiske fag er det flere kvinner enn menn, 11 mot 7 prosent. Det er innenfor området helse, sosial og idrett at vi finner den største

overvekten av kvinner. Til sammen 32 prosent av kvinnene mot bare 11 prosent av mennene er å finne innenfor dette hovedområdet. Mens 8 prosent av kvinnene velger sykepleie og 12 prosent annen lavere grads utdanning innenfor dette området, er andelene for menn bare en og fire prosent. Kvinnene er også overrepresentert på medisinstudiet. Her vil realfaglig bakgrunn være en forutsetning for å få studieplass. Også lærerutdanningen tiltrekker betydelig flere kvinner enn menn med realfaglig bakgrunn, ti mot fire prosent. Humaniora er derimot like vanlig, eller uvanlig, å velge for kvinner som for menn.

Tabell 4.4 gjelder studenter med bakgrunn fra Vg3 Språk, samfunnsfag og økonomi. Det er omtrent dobbelt så mange kvinnelige som mannlige studenter med denne bakgrunnen fra videregående skole. Økonomi og administrasjon omfatter 28,4 prosent av disse studentene, og andelen er nesten dobbelt så høy blant menn som kvinner.

Tabell 4.4: Valg av høyere utdanning for elever med studiekompetanse innenfor språk, samfunnsfag og økonomi fra grunnskolekullene 2006 og 2007. Etter kjønn.

Vg 3 Språk/samfunnsfag/økonomi	Menn	Kvinner	Alle
Økonomi/administrasjon	40,0 %	22,5 %	28,4 %
Samfunnsfag / juridiske fag	20,1 %	22,9 %	21,9 %
Førskolelærer	1,3 %	5,8 %	4,3 %
Grunnskolelærer	3,8 %	6,5 %	5,6 %
Annen pedagogisk utdanning	3,6 %	5,3 %	4,7 %
Sykepleie	1,3 %	11,1 %	7,8 %
Annet helse/sosial/idrett	7,1 %	12,4 %	10,6 %
Humaniora	11,0 %	8,9 %	9,6 %
Naturvitenskap/teknologi	8,0 %	2,8 %	4,6 %
Annen høyere utdanning	3,8 %	1,6 %	2,4 %
Sum	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Antall (N=) med språk/samfunnsfag/økonomi Vg3	5719	11256	16975

Det nest største området er samfunnsfag og juridiske fag, som omfatter 21,9 prosent. Dette er omtrent like vanlig å velge blant kvinner som blant menn. De tre pedagogiske utdanningene velges av 17,6 prosent av kvinnene mot bare 8,7 prosent av mennene. Til sammen 18,4 prosent velger en utdanning innenfor helse-, omsorgs- og idrettsfag og over 40 prosent av disse er sykepleierstudenter. Her er kvinnedominansen nærmest fullstendig. Når vi tar hensyn til at det totalt sett er nesten dobbelt så mange kvinnelige som mannlige studenter med Vg3 språk/samfunnsfag/økonomi, utgjør kvinnene 95 prosent av de som velger sykepleiestudiet.

Humaniorastudentene utgjør snaut ti prosent av denne gruppa og mennene velger dette i noe større grad enn kvinnene. 4,6 prosent av studentene fra Vg3 språk/samfunnsfag/økonomi har valgt et studium innenfor naturvitenskap og teknologi. Enkelte studier av denne typen er åpne for studenter med slik bakgrunn, men vi må også ta høyde for at noen kan ha tatt realfagstillegg etter at de oppnådde studiekompetanse.

Tabell 4.5 viser hvordan studenter som har tatt allmennfaglig påbygging velger. Kvinnene utgjør 72 prosent av studentene som har oppnådd studiekompetanse ved å velge denne veien og kjønnsforskjellene i utdanningsvalg er svært tydelige. Sykepleie og økonomiske og administrative er de største fagene. Sykepleie velges av hver fjerde kvinnelige student med påbygging for studiekompetanse, mot bare 2,5 prosent av menn med samme bakgrunn. Økonomi og administrasjon velges av drøyt hver fjerde mann og hver sjettede kvinne. De andre utdanningene innenfor helse-, sosial- og idrettsfag velges av 9 prosent av mennene og akkurat dobbelt så høy andel av kvinnene, 18 prosent.

Tabell 4.5: Valg av høyere utdanning for elever med påbygg for studiekompetanse fra grunnskolekullene 2006 og 2007. Etter kjønn.

Vg3/Vg4 Påbygg for studiekompetanse	Menn	Kvinner	Alle
Sykepleie	2,5 %	25,9 %	19,4 %
Økonomi/administrasjon	26,7 %	16,2 %	19,1 %
Annet helse/sosial/idrett	9,1 %	18,2 %	15,7 %
Naturvitenskap/teknologi	25,0 %	2,3 %	8,6 %
Førskolelærer	2,7 %	10,8 %	8,5 %
Samfunnsfag / juridiske fag	10,1 %	7,6 %	8,3 %
Humaniora	11,7 %	7,0 %	8,3 %
Grunnskolelærer	3,8 %	6,8 %	6,0 %
Annen pedagogisk utdanning	4,2 %	3,7 %	3,9 %
Annen høyere utdanning	4,2 %	1,5 %	2,3 %
Sum	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Antall (N=) med Vg3 Påbygging	1389	3620	5009

Kjønnsforskjellen innenfor naturvitenskap og teknologi er en speilvendning av hva vi finner for sykepleiefaget, med 25 prosent av mennene og bare 2,3 prosent av kvinnene. På samme måte som for de av studentene som kommer fra Vg3 språk, samfunnsfag og økonomi, vil det blant påbyggselevene finnes en del som kan ha tatt realfagstillegg etter å ha oppnådd generell studiekompetanse. Det finnes dessuten enkelte påbyggstilbud med realfagsfordypning.

Også for førskolelærerutdanningen finner vi en kraftig kjønnskjevhet. 10,8 prosent av kvinnene velger dette, mens andelen for mennene bare er en fjerdedel av dette. Humaniora velges i noe større grad av menn enn av kvinner, mens det er omvendt for grunnskolelærerstudiet.

Gjennomgangen av kvinner og menns preferanser for høyere utdanning viser dermed ikke bare det som allerede er kjent, nemlig at de velger ulikt (Støren og Arnesen 2003). Det som kanskje ikke er like selvsagt og kjent er at de velger ulikt også når de har samme type videregående utdanning. Kvinnene orienterer seg mot helse-, sosial- og idrettsfag og undervisningsfag i langt større grad enn menn, som på sin side er betydelig mer orientert mot naturvitenskap og teknologi.

4.7 Oppsummering

I dette kapitlet har vi sett på overgangen til høyere utdanning for de fire kullene som gikk ut av grunnskolen i perioden 2004 til 2007. Vi har tatt utgangspunkt i hvilken aktivitet disse personene var registrert med den fjerde, femte og sjette høsten etter grunnskolen. I tillegg har vi sett på den samlede andelen som hadde vært registrert i høyere utdanning på minst ett av tidspunktene frem til og med den sjette høsten. Våre analyser kan dermed bare si noe om tilbøyeligheten til å begynne i høyere utdanning i de fire grunnskolekullene, og ikke noe om i hvilken grad elevene fullfører eller slutter på den utdanningen de går på.

Blant de som begynte på et studieforberedende utdanningsprogram fant vi en tendens til at flere gikk over i høyere utdanning i løpet av perioden vi ser på. Den samlede andelen som hadde vært registrert i høyere utdanning en eller annen gang innen den sjette høsten økte fra 72 prosent i 2004-kullet til 75 prosent i 2007-kullet i denne gruppen. Blant de som begynte i et yrkesfaglig utdanningsprogram, har overgangen til høyere utdanning vært relativt stabil over tid. Innen den sjette høsten etter grunnskolen har 19-20 prosent i denne gruppen vært registrert i høyere utdanning.

Vi fant stor variasjon i studietilbøyeligheten blant de som har oppnådd studiekompetanse etter hvilket opplæringsløp de har vært i. Mens 93 prosent av de som tok studiekompetanse innen programområdet Realfag på Studiespesialisering har vært registrert i høyere utdanning innen den sjette høsten, gjelder dette i overkant av to av tre av de som tok studiekompetanse i Naturbruk.

I dette kapitlet har vi også vist at det er en sterk positiv sammenheng mellom karakterer og tilbøyeligheten til å gå over i høyere utdanning blant de som har oppnådd studiekompetanse. Blant dem med karaktersnitt over fem begynner mer enn ni av ti i høyere utdanning, mens denne andelen er betydelig lavere blant dem med dårligere karakterer. Sammenhengen mellom karakterer fra grunnskolen og studietilbøyeligheten i denne gruppen har imidlertid blitt noe svakere over tid. Det har dermed vært en økning i tilbøyeligheten til å begynne i høyere utdanning blant de med relativt svake grunnskolekarakterer i denne gruppen.

Ved norske universiteter og høyskoler er seks av ti studenter kvinner (SSB 2013b). Selv om dette nok i noen grad skyldes at jenter i større grad enn gutter tar studiekompetanse, viste analysene av studietilbøyelighet etter kjønn at selv når vi bare ser på de som har oppnådd studiekompetanse, så er andelen som går over i høyere utdanning er høyere blant jenter enn blant gutter. Kjønnforskjellen i studietilbøyeligheten viste seg også å være stabil i løpet av perioden, selv om andelen som gikk over i høyere utdanning økte for begge kjønn.

Tilbøyeligheten til å gå over til høyere utdanning varierte mellom fylkene blant de som hadde oppnådd studiekompetanse. Vi fant store variasjoner mellom fylkene, fra Finnmark og Troms hvor andelen som går over i høyere utdanning i de to kullene etter reformen er lavest med 77 og 78 prosent til Vest-Agder, Rogaland og Sogn og Fjordane hvor denne andelen var høyest med 86 prosent. I de aller fleste fylkene er studietilbøyeligheten mellom en og tre prosentpoeng høyere i de to siste kullene, sammenlignet med situasjonen før innføringen av reformen.

Til slutt i kapitlet så vi nærmere på hvordan kvinner og menn velger når de tar høyere utdanning. Mens kvinnene er overrepresentert innenfor helse-, sosial- og idrettsfag og pedagogiske utdanninger, går mennene mer i retning av naturvitenskap og teknologi og økonomisk/administrative fag. Også når vi skiller mellom studenter med ulike former for studiekompetanse, opprettholdes kjønnsskillene. Kvinner og menn med realfaglig bakgrunn har ulike preferanser for høyere utdanning og det samme gjelder de med språklig, samfunnsfaglig og økonomisk studiekompetanse. Sterkest er kjønnforskjellene blant de som har tatt allmennfaglig påbygging.

5 Overgang til arbeid

I dette kapitlet skal vi se på overgangen til arbeidsmarkedet for de fire grunnskolekullene vi følger. For å unngå for omfattende tabeller, har vi valgt å begrense oss til å se på sysselsetting den sjette høsten etter grunnskolen, som er det seneste tidspunktet der vi har informasjon om alle kullene.

Vi vil først se på sysselsetting etter hvilken kompetanse ungdommene hadde oppnådd i videregående opplæring innen fem år. Deretter vil vi se på hvordan sysselsettingen varierer etter hvilket utdanningsprogram ungdommene var i og kjønn. Her vil vi også komme inn på hvilke fagfelt de ulike gruppene er sysselsatt innenfor.

5.1 Sysselsetting etter kompetanseoppnåelse

Tabell 5.1 viser andelen sysselsatte den sjette høsten etter grunnskolen for de fire kullene, fordelt etter hvilken kompetanse de hadde oppnådd i videregående innen fem år. I tabellen presenteres både samlet sysselsettingsandel, og hvordan dette fordeler seg på heltid- og deltidsarbeid.

Tabell 5.1: Andelen sysselsatte, samlet og fordelt på heltid og deltid, den sjette høsten i fire grunnskolekull, etter hvilken kompetanse de hadde oppnådd i videregående opplæring innen fem år.

		2004-kullet	2005-kullet	2006-kullet	2007-kullet
Studiekompetanse	Sysselsatt	65 %	65 %	65 %	62 %
	Deltid	49 %	52 %	52 %	49 %
	Heltid	16 %	13 %	13 %	13 %
Yrkeskompetanse	Sysselsatt	86 %	85 %	87 %	87 %
	Deltid	21 %	21 %	21 %	20 %
	Heltid	65 %	64 %	66 %	67 %
Ikke kompetanse	Sysselsatt	63 %	61 %	61 %	62 %
	Deltid	28 %	30 %	30 %	28 %
	Heltid	35 %	31 %	31 %	34 %
Total	Sysselsatt	68 %	67 %	67 %	66 %
	Deltid	37 %	40 %	40 %	38 %
	Heltid	31 %	27 %	27 %	28 %

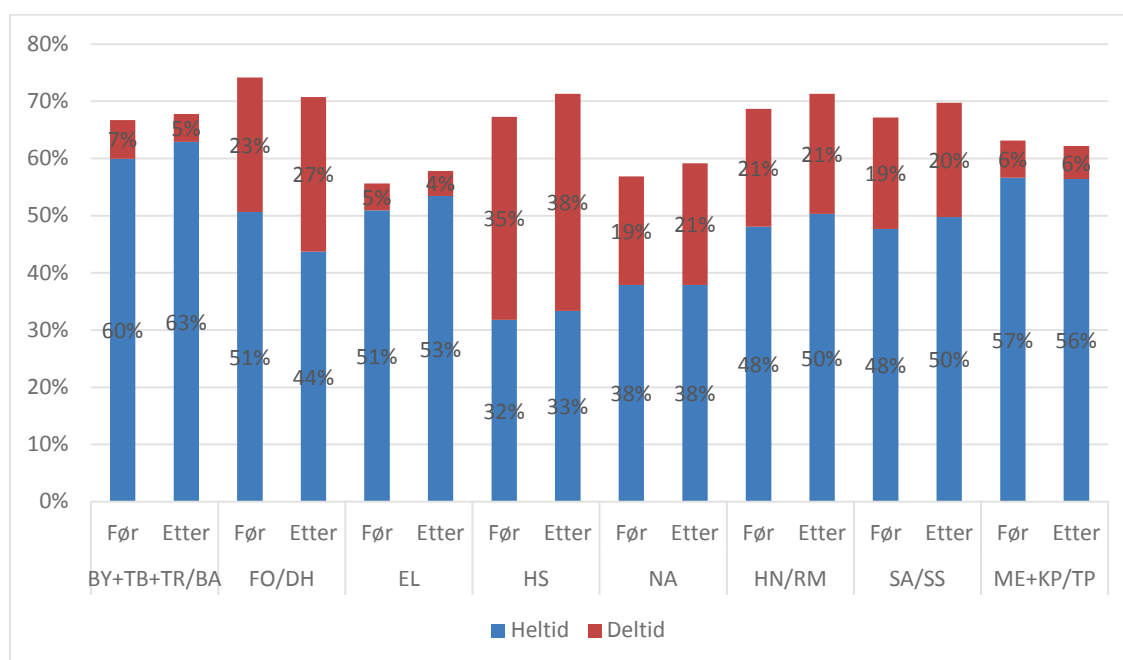
Blant de som har oppnådd yrkeskompetanse er de aller fleste i jobb (85-87 %) den sjette høsten etter grunnskolen, og de aller fleste er i heltidsarbeid (64-67 %). Det er små forskjeller mellom kullene i sysselsettingsgraden blant de med yrkeskompetanse, men vi observerer en svak økning i andelen heltidssysselsatte i løpet av perioden vi ser på.

Tabell 5.1 viser også at mellom 62 og 65 prosent av de som har oppnådd studiekompetanse er sysselsatt den sjette høsten. I og med at denne tabellen inkluderer alle som er sysselsatt, vil svært mange av de som er sysselsatt innenfor denne gruppen samtidig være registrert i høyere utdanning. Dette forklarer også hvorfor så mange av disse er i deltidsarbeid og så få er i heltidsarbeid. Omtrent halvparten av de som hadde oppnådd studiekompetanse er registrert i deltidsarbeid, mens bare mellom 13 og 16 prosent er i heltidsjobb.

Blant de som ikke hadde oppnådd studie- eller yrkeskompetanse i videregående opplæring innen fem år er i overkant av seks av ti sysselsatt, og disse fordeler seg med 31 til 35 prosentpoeng i heltidsarbeid og 28 til 30 prosent i deltidsarbeid.

5.2 Sysselsetting blant de som har oppnådd yrkeskompetanse

I figur 5.1 presenteres andelen som var sysselsatt i henholdsvis heltids- og deltidsarbeid den sjette høsten for ungdom som hadde oppnådd yrkeskompetanse innen fem år, fordelt etter hvilket yrkesfaglig utdanningsprogram de begynte i. For å få frem omfanget av inntektsgivende arbeid som hovedbeskjeftigelse har vi her valgt i ikke regne de som studerer eller går på skole ved siden av å være i jobb som sysselsatt i figur 5.1. Vi har også slått sammen 2004- og 2005-kullene og 2006- og 2007-kullene, slik at vi bare skiller mellom kullene før og etter reformen i figuren.



Figur 5.1: Andel som har sysselsetting som hovedaktivitet den sjette høsten blant de som har oppnådd yrkeskompetanse innen fem år i to grunnskolekull før og to etter reformen, etter hvilket yrkesfaglig utdanningsprogram de begynte i første år. De som studerer eller går på skole og jobber ved siden av, regnes ikke som sysselsatte.

Hvis vi først konsentrerer oss om forskjellen mellom utdanningsprogrammene, ser vi at disse er store, både i den samlede andelen som er sysselsatt og hvordan disse fordeler seg på henholdsvis heltids- og deltidsarbeid. Andelen som var i heltidsarbeid varierer fra rundt 60 prosent blant de som hadde gått på Bygg- og anleggsteknikk (eller Byggfag, Teknisk byggfag eller Trearbeidsfag før reformen) til i overkant av 30 prosent blant de som hadde gått på Helse- og sosialfag. Motsatt varierer andelen

deltidssysselsatte fra 35-38 prosent blant de som hadde gått på Helse- og sosialfag, til å være rundt 5-7 prosent blant de som hadde gått på Bygg- og anleggsteknikk, Elektrofag og Teknikk og industriell produksjon. Den samlede andelen som har inntektsgivende arbeid som hovedaktivitet varierer fra i underkant av 60 prosent for Elektrofag og Naturbruk til i overkant av 70 prosent for Design og håndverk (Formgivingsfag før reformen).

Hvis vi går over til å se på endringer i sysselsettingsandelen innenfor hvert utdanningsprogram fra kullene før til etter Kunnskapsløftet, må hovedbildet kunne sies å være preget av stabilitet. I de aller fleste tilfellene er forskjellene mellom de to tidspunktene små. Det er imidlertid én endring det er verdt å nevne: blant de som har gått på Design og håndverk var andelen deltidssysselsatte høyere og andelen heltidssysselsatte lavere den sjette høsten sammenlignet med de som hadde gått på det gamle utdanningsprogrammet Formgivingsfag. Dette kan skyldes strukturendringen som fulgte av Kunnskapsløftet for dette utdanningsprogrammet som gjør at tallene for de to periodene ikke er helt sammenliknbare.

5.3 Sysselsetting blant de som har oppnådd studiekompetanse

I tabell 5.1 så vi at om lag to av tre av de som har oppnådd studiekompetanse innen fem år var registrert som sysselsatt den sjette høsten. Svært mange av disse jobber imidlertid bare ved siden av studiene. Når vi utelater de som studerer, varierer andelen som har inntektsgivende arbeid som hovedaktivitet blant de som har oppnådd studiekompetanse fra 16 prosent i 2004-kullet til 14 prosent i 2006-kullet. Av de som er sysselsatt er 6 til 7 prosentpoeng registrert i heltidsarbeid og 8 til 9 prosentpoeng i deltidarbeid. I og med at de aller fleste med studiekompetanse oppnår dette innen normert tid, altså etter tre år i videregående, vil den sjette høsten etter grunnskolen for de aller fleste med studiekompetanse være det samme som den tredje høsten etter videregående. Dette betyr at personer i denne gruppa kan ha rukket å ta annen kortvarig utdanning som vi ikke har tatt hensyn til her. Personer som gikk direkte over i en bachelorutdanning etter å ha fullført studiekompetanse på normert tid vil imidlertid være inne i sitt siste studieår den sjette høsten etter grunnskolen.

Tabell 5.2: Fordeling på fagfelt blant elever fra 2004-2007-kullet som har oppnådd studiekompetanse innen fem år og som er sysselsatt den sjette høsten etter grunnskolen. Inkluderer bare de som ikke studerer eller går på skole i tillegg.

	%
Varehandel, reparasjon av motorvogner	35
Helse- og sosialtjenester	20
Forretningsmessig tjenesteyting	10
Overnattings- og serveringsvirksomhet	8
Transport og lagring	4
Industri	4
Undervisning	3
Kulturell virksomhet, underholdning og fritidsaktiviteter	3
Bygge- og anleggsvirksomhet	3
Informasjon og kommunikasjon	2
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	2
Jordbruk, skogbruk, fiske	2
Annet	4
Total (N)	19296

Tabell 5.2 viser hvilke fagfelt de som har oppnådd studiekompetanse er sysselsatt innenfor. Vi har da også utelatt de som studerer i tillegg til å jobbe, så denne tabellen gjelder bare de som har

inntektsgivende arbeid som hovedbeskjeftigelse. I tillegg har vi sett på alle kullene samlet. Denne analysen viser at over halvparten av de sysselsatte i denne gruppen jobber enten innenfor fagfeltet «varehandel og reparasjon av motorvogner» (35 prosent) eller innen «helse- og sosialtjenester» (20 prosent). Dette er begge fagfelt som kjennetegnes av at de i stor grad sysselsetter ufaglært arbeidskraft (Hovdhaugen m.fl. 2013).

5.4 Variasjon i sysselsetting etter kjønn

I tabell 5.3 ser vi på andelen som er sysselsatt i heltids- og deltidsstillinger blant gutter og jenter i de fire grunnskolekullene. De som er studenter eller elever i tillegg til å jobbe er med i prosentierungsgrunnlaget for tabellen, men de regnes ikke som sysselsatte.

Gutter og jenter velger svært ulikt i videregående, og som vi viste i kapittel 2, er det store kjønnsforskjeller i kompetanseoppnåelsen, både i hvor stor andel som består innen fem år og hva slags kompetanse de oppnår. Jenter består videregående i større grad enn gutter, og fullfører også med studiekompetanse i langt større grad enn gutter. Det er dermed ikke overraskende at tabell 5.3 viser at mens mellom 36 og 38 prosent av guttene er sysselsatt den sjette høsten etter grunnskolen, gjelder dette mellom 27 og 30 prosent av jentene.

Videre viser tabellen at gutter i langt større grad enn jenter er sysselsatt i heltidsstillinger, mens det er flere jenter enn gutter som er i deltidsstillinger. I alle kullene er andelen i heltidsarbeid blant guttene mellom 24 og 27 prosent, mens de tilsvarende andelen blant jentene er 11 til 14 prosent. Motsatt er 16 til 17 prosent av jentene i deltidsarbeid, mens dette gjelder 11 til 12 prosent blant guttene. Forskjellen i sysselsettingsmønstre mellom kjønnene har nok flere årsaker. For det første er det flere jenter enn gutter som går videre til høyere utdanning.

Tabell 5.3: Andelen som har sysselsetting som hovedaktivitet (heltid og deltid), den sjette høsten i fire grunnskolekull, etter kjønn. De som studerer eller går på skole og jobber ved siden av, regnes ikke som sysselsatte.

		2004-kullet	2005-kullet	2006-kullet	2007-kullet	Total
Gutter	Heltid	27 %	24 %	25 %	25 %	25 %
	Deltid	11 %	12 %	12 %	11 %	11 %
Jenter	Heltid	14 %	12 %	12 %	11 %	12 %
	Deltid	16 %	16 %	17 %	16 %	16 %
Total	Heltid	21 %	18 %	18 %	18 %	19 %
	Deltid	13 %	14 %	14 %	13 %	14 %

En årsak til at jenter i større grad jobber deltid enn gutter er at flere jenter med arbeider innenfor fagfelt hvor det er et stort innslag av deltidsarbeid, slik som helse- og sosialtjenester og overnattings- og serveringsvirksomhet. Som vi ser av tabell 5.4, er det betydelige kjønnsforskjeller i hvilket fagfelt guttene og jentene er sysselsatt innenfor. Nesten en av fire gutter jobber innenfor bygge- og anleggsvirksomhet, mens dette bare gjelder en prosent av jentene. Fagfeltet «varehandel og reparasjon av motorvogner» er stort og består av to ganske ulike undernæringer: agentur-, engros- og detaljhandel og reparasjon av motorvogn. Dette fagfeltet sysselsetter en stor andel av både guttene og jentene: 23 prosent av guttene og 32 prosent av jentene jobber innenfor dette fagfeltet. Tall fra statistikkbanken i SSB for samtlige sysselsatte i Norge 4. kvartal 2012 viser ikke overraskende at kjønnsfordelingen i de ulike undernæringerne er svært ulik. Innenfor detaljhandel er kvinneandelen 65 prosent, mens den er 12 prosent innen handel med og reparasjon av motorvogn (SSB 2014).

Det fagfeltet som nest flest jenter er sysselsatt innenfor er Helse- og sosialtjenester: nesten tre av ti jenter er sysselsatte her, mens dette bare gjelder 7 prosent av guttene. Ellers jobber 12 prosent av guttene innenfor industri og 7 prosent i transport og lagring, mens dette gjelder henholdsvis 3 og 2

prosent av jentene. Jentene er derimot i større grad sysselsatt i overnattings- og serveringsvirksomhet enn guttene. 11 prosent av jentene jobber innenfor dette fagfeltet, mens dette gjelder 4 prosent av guttene. Den siste kjønnsforskjellen vi skal kommentere i tabell 2 er forskjellen i andelen som er sysselsatt i annen tjenesteyting. Dette er en variert kategori, som inneholder personlig tjenesteyting som frisering og hudpleie og reparasjon av datamaskiner og husholdningsvarer og varer til personlig bruk. 5 prosent av jentene og bare 1 prosent av guttene er sysselsatt innenfor dette fagfeltet.

Tabell 5.4: Hvilke fagfelt gutter og jenter som er sysselsatt den sjette høsten etter grunnskolen jobber innenfor. Inkluderer bare de som ikke studerer eller går på skole i tillegg.

	Gutter	Jenter	Total
Bygge- og anleggsvirksomhet	24 %	1 %	14 %
Varehandel, reparasjon av motorvogner	23 %	32 %	27 %
Industri	12 %	3 %	8 %
Forretningsmessig tjenesteyting	9 %	6 %	8 %
Helse- og sosialtjenester	7 %	29 %	16 %
Transport og lagring	7 %	2 %	5 %
Overnattings- og serveringsvirksomhet	4 %	11 %	7 %
Jordbruk, skogbruk, fiske	3 %	1 %	2 %
Informasjon og kommunikasjon	2 %	1 %	1 %
Undervisning	2 %	2 %	2 %
Annen tjenesteyting (for eksempel frisør, skjønnhetspleie)	1 %	5 %	3 %
Annet	7 %	5 %	5 %
Total	100 %	100 %	100 %

5.5 Oppsummering

I dette kapitlet har vi sett på overgangen til arbeidsmarkedet for de fire kullene som gikk ut av grunnskolen i perioden 2004 til 2007. For å unngå for omfattende tabeller har vi valgt å begrense oss til å se på sysselsetting den sjette høsten etter grunnskolen, som er det seneste tidspunktet vi har informasjon om alle kullene på.

Blant de som har oppnådd yrkeskompetanse er de aller fleste i jobb (85-87%) den sjette høsten etter grunnskolen, og flertallet er i heltidsarbeid (64-67 %). Det er lite forskjell mellom kullene i sysselsettingsgraden blant de med yrkeskompetanse, men vi observerer en svak økning i andelen heltidssysselsatte i løpet av perioden vi ser på. Blant de som har oppnådd studiekompetanse er mellom 62 og 65 prosent sysselsatt den sjette høsten. Svært mange av disse er imidlertid studenter i tillegg. Når vi utelater de som studerer, varierer andelen sysselsatte blant de som har oppnådd studiekompetanse fra 16 prosent i 2004-kullet til 14 prosent i 2006-kullet. Av de som er sysselsatt er 6 til 7 prosentpoeng registrert i heltidsarbeid og 8 til 9 prosentpoeng i deltidsarbeid. Analysene viste at over halvparten av de sysselsatte med studiekompetanse jobber enten innenfor fagfeltet «varehandel og reparasjon av motorvogner» (35 prosent) eller innen «helse- og sosialtjenester» (20 prosent). Dette er begge fagfelt som kjennetegnes av at de i stor grad sysselsetter ufaglært arbeidskraft (Høst og Skålholt 2013).

Vi har også sett på sysselsettingen blant de som har oppnådd yrkeskompetanse innen fem år, fordelt etter hvilket yrkesfaglig utdanningsprogram de begynte i. For å få frem omfanget av sysselsetting har vi valgt å utelate de som studerer eller går på skole ved siden av å være i jobb. Det er store forskjeller etter hvilket utdanningsprogram ungdommene har bakgrunn fra, både når det gjelder samlet sysselsettingsandel og hvordan de sysselsatte fordeler seg på heltid- og deltidsarbeid. Andelen som var i heltidsarbeid varierer fra rundt 60 prosent blant de som hadde gått på Bygg- og anleggsteknikk

(eller Byggfag, Teknisk byggfag eller Trearbeidsfag før reformen) til i overkant av 30 prosent blant de som hadde gått på Helse- og sosialfag. Motsatt varierer andelen deltidssysselsatte fra 35-38 prosent blant de som hadde gått på Helse- og sosialfag, til å være rundt 5-7 prosent blant de som hadde gått på Bygg- og anleggsteknikk, Elektrofag og Teknikk og industriell produksjon.

Gutter og jenter velger svært ulikt i videregående, og som vi viste i kapittel 2 er det store kjønnsforskjeller i kompetanseoppnåelsen, både i hvor stor andel som består innen fem år og hva slags kompetanse de oppnår. Jenter består videregående i større grad enn gutter, og fullfører også med studiekompetanse i langt større grad enn gutter. Det er dermed ikke overraskende at når vi utelater de som er studenter eller elever ved siden av å være sysselsatt, så finner vi at sysselsettingsandelen er betydelig høyere blant guttene (36-38 prosent) enn blant jentene (27- 30 prosent). I tillegg er det slik at gutter i langt større grad enn jenter er sysselsatt i heltidsstillinger, mens det er flere jenter enn gutter som er i deltidstillinger. En årsak til at jenter med yrkeskompetanse i større grad jobber deltid enn gutter med samme type kompetanse er at jentene i større grad arbeider innenfor fagfelt hvor det er et større innslag av deltidsarbeid, slik som helse- og sosialtjenester og overnattings- og serveringsvirksomhet.

6 To reformgrep: Bredere programområder og helsearbeiderfaget

Innføringen av bredere programområder innenfor utdanningsprogrammene Bygg og anleggsteknikk, Restaurant- og matfag og Teknikk og industriell produksjon og innføringen av helsearbeiderfaget innenfor Helse- og sosialfag var viet et eget kapittel i sluttrapporten fra evalueringen av Kunnskapsløftet. Hovedkonklusjonen i sluttrapporten var at dette var to reformgrep som ikke hadde gitt ønsket effekt (Vibe m.fl. 2012: 103-112).

I dette kapitlet vil vi følge opp disse analysene og se hvordan situasjonen ser ut når vi ser på kompetanseoppnåelsen etter fem år og overgangen til videre utdanning og arbeid for de to siste kullene før innføringen av reformen og de to første Kunnskapsløftet-kullene.

6.1 Bredere programområder

Bygg og anleggsteknikk, Restaurant- og matfag og Teknikk og industriell produksjon var de tre utdanningsprogrammene hvor det særlig ble foretatt en betydelig reduksjon i studietilbudet i andre opplæringsår da Kunnskapsløftet ble innført. I Bygg- og anleggsteknikk gikk man fra tretten til fem annetårstilbud, i Teknikk og industriell produksjon fra sytten til ti og i Restaurant- og matfag fra fem til to (Vibe m.fl. 2011:14-15). Hensikten med endringen var at elevene skulle ha flere lærefag å velge i, og at bedriftene skulle ha en større elevgruppe å rekruttere fra. I en rapport fra 2011 ble det vist at innføringen av bredere programområder ikke så ut til å gjøre overgangen fra skole til lære enklere (Vibe m.fl. 2011). I sluttrapporten så vi nærmere på kompetanseoppnåelsen innen normert tid i de tre utdanningsprogrammene før (2004- og 2005-kullet) og etter (2006-kullet) innføringen av Kunnskapsløftet. Konklusjonen av analysene var at innføringen av bredere programområder verken så ut til å ha bedret overgangen fra Vg2 til lære eller å ha bedret gjensørføringsgraden blant de som kommer i lære (Vibe m.fl. 2012: 107).

Vi vil nå gå over til å se på hvordan bildet ser ut når vi nå har mulighet til å følge alle årskullene frem til den sjette høsten etter grunnskolen. Vi vil både se på kompetanseoppnåelsen innen fem år og overgangen til videre utdanning og arbeid den femte og sjette høsten etter grunnskolen for elever som begynte videregående innenfor en av de tre utdanningsprogrammene Bygg- og anleggsteknikk, Restaurant- og matfag eller Teknikk og industriell produksjon i 2006- og 2007-kullet eller tilsvarende studieretninger i 2004- og 2005-kullet.

6.1.1 Bygg- og anleggsteknikk

Innenfor Bygg- og anleggsteknikk har andelen som fullfører og består med yrkeskompetanse innen fem år gått betydelig ned i løpet av perioden vi ser på. Den største nedgangen i andelen som oppnådde yrkeskompetanse innen fem år skjer fra 2006- til 2007-kullet. Andelen som har oppnådd yrkeskompetanse har sunket fra 53 prosent i 2004-kullet, til 49 prosent i 2005-kullet, 48 prosent i 2006-kullet og 41 prosent i 2007-kullet. Nedgangen i andelen som oppnår yrkeskompetanse fra 2006- til 2007-kullet gjenspeiles i en økning i andelen som oppnådde studiekompetanse fra 8 til 12 prosent. Vi ser imidlertid også en økning i andelen som fortsatt var registrert i videregående opplæring den sjette høsten og en økning i andelen som hadde gått ut av videregående opplæring uten å bestå

Hva endringene i kompetanseoppnåelse innenfor Bygg- og anleggsteknikk skyldes er et spørsmål det ikke er helt enkelt å svare på. Et viktig poeng fra sluttrapporten som det er sentralt å trekke inn her, er finanskrisen som inntraff samtidig som de første Kunnskapsløftet-kullene skulle ut i lære. 2007-kullet skulle med normert tidsbruk ut i lære høsten 2009 da finanskrisen for alvor hadde truffet det norske arbeidsmarkedet, og bygg- og anleggssektoren var en av sektorene som ble rammet hardest. Vibe m.fl. (2011: 79-83) fant også en betydelig nedgang i andelen Vg2-elever innenfor Bygg- og anleggsteknikk som var i lære den tredje høsten, noe som også viser at 2007-kullet møtte særlig utfordringer når det gjelder muligheten til å få læreplass etter å ha fullført de første årene i skole.

Tabell 6.1: Kompetanseoppnåelse innen fem år blant elevene fra 2004- og 2005-kullet som begynte på en av studieretningene Bygg og anleggsfag, Tekniske byggfag eller Trearbeidsfag og blant elevene fra 2006- og 2007-kullet som begynte på utdanningsprogrammet Bygg- og anleggsteknikk

	BY, TB & TR		BA	
	2004	2005	2006	2007
Studiekompetanse	7 %	8 %	8 %	12 %
Yrkeskompetanse	53 %	49 %	48 %	41 %
I vgo, ikke bestått	8 %	8 %	9 %	11 %
Utenfor, ikke bestått	33 %	34 %	35 %	37 %
Total (N)	4086	4142	4313	4559

Et interessant spørsmål i forlengelsen av dette er hvordan det går med elevene fra Bygg- og anleggsteknikk etter videregående. Når andelen med fagbrev går ned blant elever fra Bygg- og anleggsteknikk er det nærliggende å anta at også sysselsettingen vil gå ned, altså at de som ikke oppnår kompetanse vil ha problemer med å få seg jobb. Når antagelsen er at nedgangen i kompetanseoppnåelse kan forklares av vanskelige tider i bygg- og anleggsbransjen som følge av en økonomisk konjunkturedgang, gir dette kanskje ytterligere grunn til å anta at de som ikke har oppnådd kompetanse vil ha særlige problemer med å få innpass på arbeidsmarkedet.

I tabell 6.2 presenteres hovedaktivitet for ungdom som hadde gått på Bygg- og anleggsteknikk den femte høsten etter grunnskolen. Vi ser at andelen heltidssysselsatte går betydelig ned i løpet av perioden. Med tanke på at den største nedgangen i andelen som oppnådd yrkeskompetanse var fra 2006- til 2007-kullet, kan det virke noe overraskende at den største nedgangen i andelen heltidssysselsatte den femte høsten skjer fra 2004- til 2005-kullet. For 2005-kullet var imidlertid den femte høsten etter grunnskolen høsten 2009, altså da finanskrisen inntraff for alvor. Dette kan nok forklare nedgangen i andelen heltidssysselsatte fra 2004- til 2005-kullet. Vi ser også at andelen som var utenfor både utdanning og arbeid økte med 4 prosentpoeng fra 2004- til 2005-kullet.

Videre ser vi at andelen heltidssysselsatte den femte høsten sank også for de påfølgende kullene, til 40 prosent i 2005-kullet og 38 prosent i 2007-kullet. Denne nedgangen ble imidlertid oppveid av en betydelig økning i andelen som fortsatt var i videregående opplæring eller lære den femte høsten. Det var faktisk en lavere andel som sto utenfor både utdanning og arbeidsliv den femte høsten i 2007-

kullet enn i 2004-kullet. Økningen i andelen som er i videregående opplæring kan mest rimelig tolkes som at flere er forsinket.

Tabell 6.2: Hovedaktivitet den femte høsten etter grunnskolen for elever fra fire grunnskolekull som begynte på utdanningsprogrammet Bygg- og anleggsteknikk etter Kunnskapsløftet eller tilsvarende studieretninger før reformen (BY, TR & TB)

	2004	2005	2006	2007
Student	1 %	1 %	1 %	2 %
Student med jobb	1 %	1 %	2 %	2 %
Heltidsjobb	50 %	43 %	40 %	38 %
Deltidsjobb	11 %	10 %	12 %	12 %
VGO/Lære	22 %	24 %	28 %	31 %
Folkehøgskole	1 %	1 %	1 %	1 %
Militæret	2 %	3 %	2 %	3 %
Utenfor	13 %	17 %	14 %	11 %
Total (N)	4086	4142	4313	4559

I tabell 6.3 presenteres hovedaktivitet den sjette høsten etter grunnskolen for elever fra de fire grunnskolekullene som begynte i Bygg- og anleggsteknikk. Den sjette høsten tilsvarer henholdsvis høsten 2009, 2010, 2011 og 2012 for de fire kullene. Sammenlignet med hva vi fant i forrige tabell er variasjonen i andelen heltidssysselsatte mellom de fire kullene svært liten, og i 2007-kullet (46 prosent) er andelen på samme nivå som i 2004-kullet (47 prosent). Andelen som er i høyere utdanning og andelen som fortsatt var i videregående opplæring eller lære går noe opp i løpet av perioden. Resultatet er at det er en 3 prosentpoeng lavere andel som står utenfor utdanning og arbeid den sjette høsten i de to siste kullene, sammenlignet med de to første. Med tanke på at tabell 6.1 viste at andelen som fullførte med yrkeskompetanse går betydelig ned i løpet av perioden er det overraskende at overgangen til videre utdanning og arbeid er bedre i 2007-kullet, hvor kompetanseopptak innen fem år var desidert lavest, enn i 2004-kullet.

Tabell 6.3: Hovedaktivitet den sjette høsten etter grunnskolen for elever fra fire grunnskolekull som begynte på utdanningsprogrammet Bygg- og anleggsteknikk etter Kunnskapsløftet eller tilsvarende studieretninger før reformen (BY, TR & TB)

	2004	2005	2006	2007
Student	2 %	2 %	2 %	3 %
Student med jobb	2 %	3 %	3 %	3 %
Heltidsjobb	47 %	44 %	45 %	46 %
Deltidsjobb	10 %	12 %	11 %	11 %
VGO/Lære	13 %	14 %	14 %	16 %
Folkehøgskole	1 %	1 %	1 %	1 %
Militæret	9 %	9 %	11 %	9 %
Utenfor	16 %	16 %	13 %	13 %
Total (N)	4086	4142	4313	4559

Vi har også sett nærmere på hvilket fagfelt de med bakgrunn fra Bygg- og anleggsteknikk er sysselsatt innenfor. Disse analysene viser at det i samtlige kull er i underkant av 50 prosent av de sysselsatte fra denne gruppen som er sysselsatt innenfor bygg- og anleggsvirksomhet den sjette høsten etter grunnskolen. Videre er rundt 7 prosent sysselsatt i industrien og omtrent 11 prosent innenfor fagfeltet varehandel og reparasjon av motorvogn. Dette betyr at disse sektorene sysselsetter ungdom med

bakgrunn fra utdanningsprogrammet Bygg- og anleggsteknikk i like stor utstrekning, selv om det er en lavere andel som har oppnådd yrkeskompetanse. Koblingen mellom utdanning og arbeidsliv innenfor bygg- og anleggssektoren er svært tydelig, og dette er også et felt hvor lærlingetradisjonen har stått sterkt. Dette er likevel også en sektor som kanskje noe overraskende sysselsetter en betydelig andel unge ufaglærte (Høst og Skålholt 2013: 48-49).

I økonomiske nedgangstider kan man kanskje anta at bruken av ufaglært arbeidskraft vil øke, fordi det i slike perioder vil være særlig lite attraktivt å gi ungdom læreplass fordi det krever at bedriften forplikter seg for en periode på to år. Dette kan være vanskelig når tilgangen på oppdrag er usikker. Det kan dermed kanskje fremstå som et bedre alternativ for bedriftene å leie inn ufaglært arbeidskraft til midlertidige engasjement, fordi man da står friere til å ikke videreføre engasjementet dersom oppdragene uteblir.

Vi har ikke mulighet med utgangspunkt i våre data å undersøke denne antagelsen, og må derfor nøye oss med å oppsummere følgende hovedfunn når det gjelder kompetanseoppnåelsen og overgangen til videre utdanning og arbeid for ungdom som har vært i utdanningsprogrammet Bygg- og anleggsteknikk: Selv om det har vært en betydelig nedgang i andelen som oppnår yrkeskompetanse innen fem år i løpet av de fire kullene vi følger, ser ikke dette ut til å ha gjort overgangen til arbeidsmarkedet vanskeligere ut i fra våre registerdata. Dersom omfanget av midlertidige engasjement i sektoren har blitt høyere, og ufaglærte i større grad tilbys slike engasjement enn faglærte, kan nok likevel arbeidsmarkedet oppleves som mer usikkert og vanskelig for ungdom fra 2007-kullet enn for ungdom fra 2004-kullet, uten at dette vises i våre data.

6.1.2 Restaurant- og matfag

I tabell 6.4 presenteres kompetanseoppnåelse innen fem år blant elevene fra fire grunnskolekull som begynte på Hotell- og næringsmiddelfag før reformen, eller Restaurant- og matfag innenfor den nye strukturen. Bortsett fra at antallet studietilbud på Vg2 ble redusert, tilsvarer det nye utdanningsprogrammet Restaurant- og matfag den gamle studieretningen Hotell og næringsmiddelfag. Tabell 6.4 viser at kompetanseoppnåelsen innenfor det nye utdanningsprogrammet i stor grad tilsvarer kompetanseoppnåelsen innenfor den gamle studieretningen. I de to siste kullene er det to prosentpoeng lavere andel som oppnår yrkeskompetanse innen fem år enn det var i de to første kullene, hvor denne andelen lå på 31 prosent. Ellers er den største endringen i tabellen at antallet elever på dette utdanningsprogrammet har gått betydelig ned i løpet av perioden. I 2004-kullet var det 2657 elever som begynte på Hotell og næringsmiddelfag, mens det i 2007-kullet var 1974 elever som begynte på Restaurant- og matfag. Dette tilsvarer en nedgang i elevtallet på 25 prosent.

Tabell 6.4: Kompetanseoppnåelse innen fem år blant elevene fra 2004- og 2005-kullet som begynte på studieretningene Hotell og næringsmiddelfag og blant elevene fra 2006- og 2007-kullet som begynte på utdanningsprogrammet Restaurant- og matfag

	2004	2005	2006	2007
Studiekompetanse	15 %	14 %	15 %	14 %
Yrkeskompetanse	31 %	31 %	29 %	29 %
I vgo, ikke bestått	12 %	12 %	11 %	13 %
Utenfor, ikke bestått	43 %	43 %	45 %	44 %
Total (N)	2657	2405	2201	1974

I tabell 6.5 og tabell 6.6 vises hovedaktivitet den femte og sjette høsten etter grunnskolen for elevene som begynte på Hotell- og næringsmiddelfag/Restaurant- og matfag. Hvis vi ser på de tre siste kullene, er det bare små variasjoner mellom kullene i hvordan ungdommene fordeler seg på de åtte aktivitetskategoriene. 2004-kullet skiller seg imidlertid litt fra de andre kullene, særlig når vi ser på hovedaktivitet den femte høsten. Tabell 6.5 viser at det var en høyere andel som var i heltidsarbeid og

en betydelig lavere andel som sto utenfor utdanning og arbeid av elevene fra 2004-kullet den femte høsten sammenlignet med de tre andre kullene. I 2004-kullet var 27 prosent av elevene fra Hotell- og næringsmiddelfag registrert i heltidsarbeid og 16 prosent var registrert utenfor, mens dette gjaldt henholdsvis mellom 21 og 23 prosent og 22 til 24 prosent i de tre senere kullene. Den sjettede høsten er det også en høyere andel som var registrert i heltidsarbeid fra 2004-kullet (30 prosent) sammenlignet med fra de øvrige kullene (26-27 prosent). Det var også en noe lavere andel som var registrert utenfor arbeid og utdanning i 2004-kullet (21 prosent) sammenlignet med i de tre andre kullene (23-24 prosent), men her er forskjellen mellom kullene mindre enn den var den femte høsten. Dette skyldes at det var en noe høyere andel i de tre siste kullene som var registrert i deltidsarbeid den sjettede høsten.

Tabell 6.5: Hovedaktivitet den femte høsten etter grunnskolen for elever fra fire grunnskolekull som begynte på Hotell- og næringsmiddelfag/Restaurant og matfag

	2004	2005	2006	2007
Student	2 %	2 %	2 %	3 %
Student med jobb	4 %	4 %	4 %	3 %
Heltidsjobb	27 %	23 %	22 %	21 %
Deltidsjobb	20 %	18 %	20 %	20 %
VGO/Lære	28 %	27 %	25 %	26 %
Folkehøgskole	1 %	1 %	1 %	1 %
Militæret	3 %	2 %	2 %	3 %
Utenfor	16 %	22 %	23 %	24 %
Total (N)	2657	2405	2201	1974

Tabell 6.6: Hovedaktivitet den sjettede høsten etter grunnskolen for elever fra fire grunnskolekull som begynte på Hotell- og næringsmiddelfag/Restaurant og matfag

	2004	2005	2006	2007
Student	3 %	3 %	4 %	4 %
Student med jobb	6 %	5 %	5 %	5 %
Heltidsjobb	30 %	26 %	27 %	26 %
Deltidsjobb	20 %	23 %	23 %	21 %
VGO/Lære	15 %	15 %	13 %	16 %
Folkehøgskole	1 %	1 %	0 %	1 %
Militæret	4 %	4 %	3 %	3 %
Utenfor	21 %	23 %	24 %	24 %
Total (N)	2657	2405	2201	1974

6.1.3 Teknikk og industriell produksjon

I tabell 6.7 presenteres kompetanseoppnåelsen innen fem år blant elevene fra 2004 til 2007-kullet som begynte på studieretningene Mekaniske fag eller Kjemi- og prosessfag eller på utdanningsprogrammet Teknikk og industriell produksjon etter reformen. Hovedbildet i tabellen er at er små forskjeller mellom kullene, med unntak av at det er en noe lavere andel som oppnådde yrkeskompetanse innen fem år i 2007-kullet (46 prosent) sammenlignet med i de tre foregående kullene (48-49 prosent). Motsatt er det en noe høyere andel som oppnår studiekompetanse eller som fortsatt er i videregående opplæring den sjettede høsten i 2007-kullet sammenlignet med i de tre øvrige kullene.

Tabell 6.7: Kompetanseoppnåelse innen fem år blant elevene fra 2004- og 2005-kullet som begynte på en av studieretningene Mekaniske fag eller Kjemi- og prosessfag og blant elevene fra 2006- og 2007-kullet som begynte på utdanningsprogrammet Teknikk og industriell produksjon

	ME/KP		TP	
	2004	2005	2006	2007
Studiekompetanse	4 %	4 %	5 %	6 %
Yrkeskompetanse	48 %	49 %	49 %	46 %
I vgo, ikke bestått	11 %	10 %	10 %	12 %
Utenfor, ikke bestått	36 %	37 %	36 %	36 %
Total (N)	4763	4981	4803	5125

I tabell 6.8 og 6.9 presenteres hovedaktiviteten den femte og sjette høsten for elevene fra de fire kullene som begynte på Teknikk- og industriell produksjon eller Mekaniske fag/Kjemi- og prosessfag. Vi ser at det er en betydelig nedgang i andelen i denne gruppa som var i heltidsjobb den femte høsten etter grunnskolen, fra 42 prosent i 2004-kullet til 32 prosent i 2007-kullet. Motsatt øker andelen som var i deltidsjobb fra 9 prosent i 2004-kullet til 13 og 12 prosent i 2006- og 2007-kullet. Ellers varierer det litt mellom kullene hvordan ungdommene i denne gruppen fordeler seg på de åtte aktivitetskategoriene. Andelen som står utenfor utdanning og arbeid øker for eksempel fra 14 prosent i 2004-kullet til 19 prosent i 2005- og 2006-kullet, for så å synke til 16 prosent i 2007-kullet.

Tabell 6.8: Hovedaktivitet den femte høsten etter grunnskolen for elever fra fire grunnskolekull som begynte på Mekaniske fag eller Kjemi- og prosessfag/Teknikk og industriell produksjon

	2004	2005	2006	2007
Student	1 %	1 %	2 %	2 %
Student med jobb	1 %	1 %	1 %	1 %
Heltidsjobb	42 %	36 %	33 %	32 %
Deltidsjobb	9 %	10 %	13 %	12 %
VGO/Lære	31 %	30 %	28 %	32 %
Folkehøgskole	0 %	1 %	1 %	1 %
Militæret	3 %	3 %	3 %	3 %
Utenfor	14 %	19 %	19 %	16 %
Total (N)	4763	4981	4803	5125

Hvis vi går over til å se på elevenes hovedaktivitet den sjette høsten, er det vesentlig mindre forskjeller mellom de fire kullene. Andelen som var i heltidsjobb er fortsatt høyest i 2004-kullet (44 prosent), men den ligger bare 2 prosentpoeng over den tilsvarende andelen i 2005- og 2007-kullene. På bakgrunn av tabell 6.9 ser det dermed ikke ut til at overgangen til videre utdanning og arbeid for elever fra Mekaniske fag/Kjemi- og prosessfag har blitt endret for elevene som begynte på det nye utdanningsprogrammet Teknikk og industriell produksjon.

Tabell 6.9: Hovedaktivitet den sjette høsten etter grunnskolen for elever fra fire grunnskolekull som begynte på Mekaniske fag eller Kjemi- og prosessfag/Teknikk og industriell produksjon

	2004	2005	2006	2007
Student	2 %	2 %	2 %	3 %
Student med jobb	1 %	2 %	2 %	3 %
Heltidsjobb	44 %	42 %	40 %	42 %
Deltidsjobb	10 %	11 %	12 %	11 %
VGO/Lære	19 %	19 %	19 %	20 %
Folkehøgskole	0 %	0 %	0 %	0 %
Militæret	6 %	6 %	7 %	6 %
Utenfor	17 %	18 %	17 %	16 %
Total (N)	4763	4981	4803	5125

6.2 Helsearbeiderfaget

Innenfor Helse- og sosialfag ble det nye lærefaget Helsearbeiderfaget innført med reformen. Ellers ble den gamle studieretningen Helse- og sosialfag videreført etter Kunnskapsløftet. Helsearbeiderfaget erstattet omsorgsarbeiderfaget som også var et lærefag etter 2+2-modellen og hjelpepleierutdanningen hvor opplæringen besto av tre år i skole. I sluttrapporten ble kompetanseoppnåelsen etter fire år i det nye lærefaget sammenlignet med kompetanseoppnåelsen på hjelpepleier og omsorgsarbeider. Analysene viste tydelig at kompetanseoppnåelsen innenfor helsearbeiderfaget var vesentlig dårligere enn innenfor de to gamle kursene. I tillegg var det en betydelig økning i andelen som valgte å ta påbygging for studiekompetanse istedenfor yrkeskompetanse innenfor helsearbeiderfaget sammenlignet med hjelpepleierutdanningen og omsorgsarbeiderutdanningen. Innenfor de to gamle kursene hadde 72 prosent oppnådd kompetanse innen fire år: 52 prosent hadde oppnådd yrkeskompetanse og 20 prosent hadde fullført med studiekompetanse. Innenfor det nye helsearbeiderfaget har derimot 60 prosent oppnådd kompetanse innen fire år: 23 prosent med yrkeskompetanse og 37 prosent med studiekompetanse. Det ble dermed konkludert med at innføringen av det nye helsearbeiderfaget har ført til at kompetanseoppnåelsen har gått betydelig ned, og at det blant de som har oppnådd kompetanse har vært en sterk dreining mot studiekompetanse. Konklusjonen ble at det nye faget ikke ser ut til å bidra til å utdanne flere unge med yrkeskompetanse innenfor helse- og sosialfag. Snarere tvert imot (Vibe m.fl. 2012: 108-112).

Tabell 6.10 viser kompetanseoppnåelsen innenfor Helse- og sosialfag når vi har hatt mulighet til å følge elevene gjennom fem år i videregående opplæring. Det skjer store endringer i kompetanseoppnåelsen innenfor denne gruppa i løpet av de fire kullene vi følger, både når det gjelder hva slags kompetanse de oppnår og hvor mange som fullfører og består i løpet av fem år. For å ta den samlede andelen som fullfører og består først: I 2004- og 2005-kullet var det henholdsvis 64 og 63 som besto innen fem år, mens dette gjelder henholdsvis 58 og 59 prosent i 2006- og 2007-kullet. Den samlede beståttandelen synker altså med 5 prosentpoeng i løpet av perioden. Når det gjelder hva slags kompetanse elevene oppnår observerer vi en betydelig økning i andelen som fullfører med studiekompetanse, fra 24 til 31 prosent. Før reformen var det imidlertid en ganske stor andel på 8 og 6 prosent blant helse- og sosialfagselevne som fullførte med dobbelkompetanse innen fem år, som vil si at de både oppnådde studie- og yrkeskompetanse. I de to kullene som begynte på Helse- og sosialfag etter reformen er det bare 2 prosent som oppnådde dobbelkompetanse innen fem år. Hvis vi ser på andelen som oppnådde studiekompetanse og dobbelkompetanse samlet er det dermed ikke noen forskjell mellom kullene.

Tabell 6.10: Kompetanseoppnåelse innen fem år blant elevene fra fire grunnskolekull som begynte på studieretningen/utdanningsprogrammet Helse- og sosialfag

	2004	2005	2006	2007
Studiekompetanse	24 %	28 %	31 %	31 %
Yrkeskompetanse, skole	18 %	16 %	6 %	7 %
Dobbeltkompetanse	8 %	6 %	2 %	2 %
Fagbrev	14 %	13 %	19 %	19 %
I vgo, ikke bestått	8 %	9 %	10 %	9 %
Utenfor, ikke bestått	28 %	29 %	31 %	31 %
Total (N)	4960	4759	4994	4985

Det er derimot en betydelig forskjell mellom kullene hvis vi ser på andelen som fullførte med yrkeskompetanse. For det første går andelen som oppnår yrkeskompetanse i skole ned i de to siste kullene som følge av at det skolebaserte hjelpepleierutdanningen ble erstattet av lærefaget helsefagarbeider. Hvis vi ser på den samlede andelen som oppnådde yrkeskompetanse i de fire kullene, synker denne fra 40 prosent i 2004-kullet til 28 prosent i 2007-kullet, når vi inkluderer de som har oppnådd dobbelkompetanse. Ellers ser vi at det er en liten økning i andelen som er utenfor videregående opplæring uten å ha bestått fra 28 prosent i 2004-kullet til 31 prosent i 2007-kullet.

Et viktig poeng å merke seg er at endringene i kompetanseoppnåelsen blant elevene på Helse- og sosialfag, ved at andelen som bare tar studiekompetanse øker og at andelen med yrkeskompetanse synker, skjer allerede fra 2004- til 2005-kullet. Dette betyr at disse endringene ikke alene kan forklares av omleggingene som ble gjort innenfor utdanningsprogrammet i forbindelse med innføringen av Kunnskapsløftet. Andelen som fullfører med yrkeskompetanse går likevel mest ned i forbindelse med innføringen av reformen, noe som tyder på at det nye helsearbeiderfaget har gjort det mindre attraktivt å ta yrkeskompetanse innen Helse- og sosialfag.

Tabell 6.11 og 6.12 viser hovedaktiviteten den femte og sjette høsten etter grunnskolen for elevene som begynte på Helse- og sosialfag. Det første vi merker oss er at andelen som går over i høyere utdanning er relativt stabil i løpet av perioden, og dette gjelder både den femte og sjette høsten. Den femte høsten øker studentandelen fra 18 til 21 prosent fra 2004- til 2007-kullet, mens den øker fra 23 til 25 prosent den sjette høsten. Dette kan være noe overraskende med tanke på at det har vært en betydelig økning i andelen i denne gruppa som oppnådde bare studiekompetanse. Som vi påpekte ovenfor var det en relativt stor andel av elevene på Helse- og sosialfag før reformen som tok både studie- og yrkeskompetanse innen fem år. Dette kan forklare stabiliteten i andelen fra Helse- og sosialfag som er registrert som studenter den femte og sjette høsten over tid.

Tabell 6.11: Hovedaktivitet den femte høsten etter grunnskolen blant elevene fra fire kull som begynte på studieretningen/utdanningsprogrammet Helse- og sosialfag

	2004	2005	2006	2007
Student	5 %	7 %	6 %	7 %
Student med jobb	13 %	13 %	13 %	14 %
Heltidsjobb	21 %	15 %	14 %	12 %
Deltidsjobb	28 %	27 %	26 %	26 %
VGO/Lære	19 %	21 %	23 %	23 %
Folkehøgskole	2 %	1 %	2 %	1 %
Militæret	1 %	1 %	1 %	0 %
Utenfor	12 %	15 %	16 %	16 %
Total (N)	4960	4759	4994	4985

Tabell 6.12: Hovedaktivitet den sjette høsten etter grunnskolen blant elevene fra fire kull som begynte på studieretningen/utdanningsprogrammet Helse- og sosialfag

	2004	2005	2006	2007
Student	7 %	8 %	7 %	8 %
Student med jobb	16 %	17 %	16 %	17 %
Heltidsjobb	22 %	18 %	18 %	17 %
Deltidsjobb	26 %	26 %	26 %	26 %
VGO/Lære	11 %	12 %	13 %	13 %
Folkehøgskole	1 %	0 %	1 %	0 %
Militæret	1 %	1 %	1 %	1 %
Utenfor	15 %	17 %	17 %	18 %
Total (N)	4960	4759	4994	4985

Andelen som er i registrert i heltidsjobb den femte høsten reduseres betydelig i løpet av perioden vi ser på fra 21 prosent i 2004-kullet til 12 prosent i 2007-kullet. Forskjellen mellom kullene i andelen heltidsarbeidende reduseres når vi ser på situasjonen den sjette høsten, men fortsatt er det 5 prosentpoeng flere som var i heltidsarbeid i 2004-kullet (22 prosent) sammenlignet med i 2007-kullet (17 prosent). Nedgangen skjer imidlertid i hovedsak fra 2004- til 2005-kullet, slik at andelen som var registrert i heltidsjobb den sjette høsten er den samme i 2005-kullet og 2007-kullet. Hvis vi ser på hovedaktiviteten blant elevene fra Helse- og sosialfag den sjette høsten er det dermed 2004-kullet som skiller seg ut med å ha en høyere andel i heltidssysselsatte og en lavere andel utenfor utdanning og arbeid, sammenlignet med de tre andre kullene undersøker.

6.3 Oppsummering

I første del av dette kapitlet så vi på kompetanseoppnåelsen og overgangen til videre utdanning og arbeid for elever som begynte i de tre utdanningsprogrammene Bygg og anleggsteknikk, Restaurant- og matfag og Teknikk og industriell produksjon. Innenfor disse tre utdanningsprogrammene ble det foretatt en betydelig reduksjon i studietilbudet i andre opplæringsår da Kunnskapsløftet ble innført. Analysene viste at konklusjonen fra sluttrapporten opprettholdes også når vi ser på kompetanseoppnåelsen innen fem år: Det er ingen tegn til bedring i gjennomføringen innenfor noen av tre utdanningsprogrammene hvor reformen medførte størst reduksjon i antallet studietilbud andre opplæringsår, sammenlignet med hva det var innenfor de tilsvarende studieretningene før reformen. Innenfor Bygg- og anleggsteknikk har det vært en betydelig nedgang i andelen som oppnår

yrkeskompetanse innen fem år i løpet av perioden. Innenfor de to andre utdanningsprogrammene, Restaurant- og matfag og Teknikk og industriell produksjon, har det vært en svak nedgang i andelen som har oppnådd yrkeskompetanse. I Bygg- og anleggsteknikk og Teknikk og industriell produksjon skjer endringen hovedsakelig fra 2006- til 2007-kullet, og vi antar derfor at mye av nedgangen skyldes dårlig læreplassstilgang på grunn av finanskrisen, snarere enn Kunnskapsløftet. Vi finner heller ingen tegn til at innføringen av bredere programområder på Vg2 i disse tre utdanningsprogrammene har gjort overgangen til arbeidsmarkedet enklere når vi ser på elevenes hovedaktivitet den femte og sjette høsten etter grunnskolen. Det er imidlertid verdt å understreke at overgangen heller ikke ser ut til å ha blitt vanskeligere, når vi ser på situasjonen den sjette høsten.

Når det gjelder utdanningsprogrammet Helse- og sosialfag ser det ut til at Kunnskapsløftet har ført til betydelige endringer i kompetanseoppnåelsen innenfor dette utdanningsprogrammet. Utviklingen har imidlertid ikke gått i ønsket retning. Vi fant store endringer i kompetanseoppnåelsen blant elevene på Helse- og sosialfag i løpet av de fire kullene vi følger, både når det gjelder hvor mange som fullfører og består i løpet av fem år og hvilken kompetanse de fullfører med. Den samlede beståttandelen blant elevene på Helse- og sosialfag har gått ned med 5 prosentpoeng i løpet av perioden, fra 64 prosent i 2004-kullet til 59 prosent i 2007-kullet. Dette skyldes at andelen som fullfører med yrkeskompetanse har gått betydelig ned fra 40 til 28 prosent fra 2004- til 2007-kullet. Til tross for at det har skjedd store endringer i kompetanseoppnåelsen blant elever på Helse- og sosialfag fra 2004- til 2007-kullet, er det bare små forskjeller i overgangen til videre utdanning og arbeid mellom de fire kullene. Når vi ser på situasjonen den sjette høsten er det 2004-kullet som skiller seg ut med å ha en høyere andel heltidssysselsatte og en lavere andel utenfor utdanning og arbeid sammenlignet med de tre andre grunnskolekullene.

7 Oppsummering og konklusjoner

I denne rapporten har vi fulgt opp to sentrale problemstillinger fra delprosjektet «Tilbudsstruktur, gjennomføring og kompetanseoppnåelse», som inngikk som en del av evalueringen av Kunnskapsløftet. Prosjektet ble avsluttet i 2012 med sluttrapporten «Strukturer og konjunkturer» (Vibe, Frøseth, Hovdhaugen og Markussen 2012). Hensikten med denne rapporten har vært å oppdatere analysene fra sluttrapporten, for å undersøke om bildet som ble presentert der ser annerledes ut når vi nå har hatt mulighet til å følge de to første reformkullene gjennom fem år i videregående opplæring og over i det sjette året. Hensikten med denne rapporten har vært å videreføre analysene fra evalueringen av gjennomføring og kompetanseoppnåelse i videregående opplæring etter innføringen av Kunnskapsløftet med oppdaterte opplysninger om de første kullene etter reformen. Vi kan konkludere med at alle viktige funn i sluttrapporten fra evalueringen bekreftes.

De to problemstillingene vi har undersøkt er:

- *Har det skjedd endringer i gjennomføring og kompetanseoppnåelse i videregående opplæring for de første kullene som gjennomførte videregående opplæring etter innføringen av Kunnskapsløftet, og kan eventuelle endringer tilskrives reformen?*
- *Hvordan er overgangen til videre utdanning og arbeid for kullene som gjennomførte videregående opplæring rett før og rett etter innføringen av Kunnskapsløftet?*

7.1 Andelen som fullfører er stabil, men flere oppnår studiekompetanse

I kapittel 2 undersøkte vi kompetanseoppnåelsen innen fem år i videregående opplæring for de fire kullene som gikk ut av grunnskolen i 2004, 2005, 2006 og 2007. De samlede tallene for hvert kull viste at andelen som fullfører og består videregående opplæring innen fem år etter grunnskolen er 69 til 70 prosent i alle de fire kullene vi følger. Kunnskapsløftet har med andre ord så langt ikke bidratt til å øke kompetanseoppnåelsen i videregående opplæring. Det har imidlertid vært en endring i hvilken kompetanse elevene fullfører videregående opplæring med. I løpet av perioden vi undersøker har det vært en økning i andelen som fullfører med studiekompetanse (fra 51 til 54 prosent), og en tilsvarende nedgang i andelen som fullfører med yrkeskompetanse (fra 19 til 16 prosent). Dreiningen mot studiekompetanse begynte allerede før Kunnskapsløftet ble innført, og kan dermed ikke skyldes endringene som lå i reformen alene.

Gjennomføring og frafall i videregående opplæring har vært et hett politisk tema i en årrekke. Oppmerksomheten har spesielt vært rettet mot yrkesfagene, i og med at det særlig er innenfor denne delen av videregående opplæring fullføringsgraden har vært lav. I den siste stortingsmeldingen på dette feltet påpekes det både at andelen som fullfører og består videregående opplæring har

stabilisert seg på et for lavt nivå (67 til 70 prosent siden 1999) og at det er for få som går ut av videregående opplæring med yrkeskompetanse sett i forhold til arbeidsmarkedets behov, både i dag og i fremtiden (Meld. St. 20 2012-2013: 13-14). Resultatene i denne rapporten er i så måte ingen gode nyheter: Den totale andelen som fullfører og består er stabil, mens andelen som fullfører med yrkeskompetanse har sunket og dermed er vi ikke nærmere noen av de to målene. At våre analyser viser at stadig flere oppnår studiekompetanse og stadig færre oppnår yrkeskompetanse understreker at det er viktig at den videre utdanningspolitiske debatten også handler om hva slags kompetanse man ønsker at elever som kommer ut av videregående opplæring skal ha, ikke bare hvor mange man ønsker at skal fullføre og bestå.

Selv om det er lite positivt å spore i fullføringstallene på landsbasis, tyder analysene på fylkesnivå på at noen fylker har hatt en positiv utvikling i kompetanseoppnåelsen i løpet av perioden vi undersøker. I likhet med tidligere undersøkelser (se f.eks. Markussen m.fl. 2008, Støren m.fl. 2007, Byrhagen m.fl. 2006, SSB 2013a) viser også våre tall at det er store variasjoner mellom fylker i hvor stor andel av et årskull som fullfører videregående med studie- eller yrkeskompetanse innen fem år. De fylkesvise analysene i kapittel 2 viste imidlertid også at det har vært noen fylkesvise forskjeller i hvordan fullføringsandelen utvikler seg fra før til etter Kunnskapsløftet. Mens det har vært en forbedring i gjennomføringen i noen fylker, har utviklingen gått motsatt vei i andre. For eksempel var andelen som besto tre prosentpoeng høyere i 2007-kullet sammenlignet med i 2004-kullet i Buskerud og Hedmark, mens det var 4 prosentpoeng færre som fullførte videregående innen fem år i 2007-kullet sett i forhold til 2004-kullet i Sør-Trøndelag. Våre analyser kan ikke si noe om hvorvidt de fylkesvise forskjellene skyldes at reformen har vært implementert forskjellig eller har hatt ulik effekt i forskjellige fylker. For denne typen spørsmål kreves det andre analyser enn det vi kan bidra med her. Våre analyser viser imidlertid at det kan være verdt å se nærmere på hva som har vært gjort både i de fylkene som har hatt en særlig positiv utvikling og i de fylkene hvor utviklingen har vært negativ. Her er det kanskje muligheter for at fylkene kan lære av hverandres fremgang, og kanskje også tilbakegang.

En logistisk regresjonsanalyse av hvilke forhold som har betydning for kompetanseoppnåelse i videregående opplæring viser at det er en svært sterk sammenheng mellom det faglige grunnlaget elevene har med seg fra grunnskolen og sannsynligheten for å lykkes i videregående opplæring. Det er svake avgangskarakterer fra 10. trinn som er den viktigste forklaringen på at andelen som oppnår kompetanse er så lav blant yrkesfagelevne. Når det kontrolleres for dette forholdet, viser det seg at kompetanseoppnåelsen i fag der det er sterke tradisjoner for opplæring i bedrift, faktisk er bedre enn det man kunne forvente ut fra hvordan elevene presterte på ungdomsskolen. I fag der det ikke er slike tradisjoner er kompetanseoppnåelsen tilsvarende lavere. Det mest effektive tiltaket for å bedre gjennomføring og kompetanseoppnåelse innenfor yrkesfagene er derfor å styrke elevenes faglige grunnlag før de begynner i videregående opplæring. I tillegg må det gjøres endringer i opplæringens organisering og innhold, særlig i fag med svake yrkesopplæringstradisjoner. Vi finner også en betydelig geografisk variasjon i resultatene. Kompetanseoppnåelsen er særlig svak i de tre nordligste fylkene, også når alle andre forhold ellers er like.

7.2 Flere studerer og færre jobber etter videregående

Analysene av hovedaktiviteten den femte høsten etter grunnskolen viste at det har vært en økning i andelen som studerer og nedgang i andelen som jobber i løpet av de fire kullene vi studerer. Også den sjette høsten har andelen som er i heltidsjobb gått ned, og det er flere som har bare er studenter den sjette høsten i 2007-kullet, sammenlignet med i 2004-kullet. Denne utviklingen skyldes for det første at det har vært en økning i andelen som oppnår studiekompetanse i videregående, og for det andre at det har vært en økende studietilbøyelighet i de første årene etter videregående blant de som har oppnådd studiekompetanse.

Når det gjelder de som hadde oppnådd yrkeskompetanse innen fem år, fant vi små forskjeller mellom kullene i hva disse gjorde den sjette høsten etter grunnskolen. Drøyt halvparten av ungdommene fra denne gruppen var i heltidsarbeid den sjette høsten, mens 13-14 prosent var i deltidsjobb, 6-7 prosent

var studenter, 12-13 prosent var registrert i utdanninger på videregående nivå og 6-8 prosent var verken registrert i utdanning eller jobb.

Blant de som verken hadde oppnådd studie- eller yrkeskompetanse i videregående opplæring sto omtrent 30 prosent utenfor utdanning og arbeid den sjette høsten. Dette er en betydelig høyere andel enn hva vi fant blant de som hadde oppnådd studiekompetanse (4 prosent) eller yrkeskompetanse (12-13 prosent). De senere årene har det vært rettet mye oppmerksomhet mot at de som ikke fullfører med full kompetanse i videregående opplæring er mer utsatt for å havne utenfor utdanning og arbeidsliv. Falch og Nyhus (2011) har for eksempel undersøkt hvordan fullføring av videregående opplæring påvirker sysselsettings- og utdanningstilbøyelighet blant 22-åringene i 2008, og finner at den estimerte sannsynligheten for å være verken i jobb eller utdanning som 22-åring reduseres med 13 til 15 prosent av å fullføre videregående innen fem år. For mange av de som havner i kategoriene «ikke fullført videregående opplæring innen fem år» og «utenfor utdanning og arbeid», er det imidlertid sannsynligvis mange flere årsaker til at de havner utenfor enn at de ikke har fullført videregående opplæring.

Det er også viktig å understreke at våre analyser viser at når vi ser på situasjonen seks år etter grunnskolen, så er de aller fleste som ikke har fullført videregående opplæring innen fem år enten i utdanning (25-27 prosent) eller i arbeid (44-46 prosent). Det store flertallet er altså *innenfor* utdanning eller jobb, men oppnådd kompetanse reduserer risikoen for å havne utenfor betraktelig. En ny undersøkelse av tilpasningen mellom yrkesfag og arbeidsliv viser at det fortsatt finnes et arbeidsmarked for unge ufaglærte, og at de aller fleste næringene som yrkesfagutdanningene retter seg mot faktisk sysselsetter flere ufaglærte enn faglærte (Høst og Skålholt 2013). Det kan dermed være grunn til i større grad å anerkjenne at den gruppen som ikke fullfører videregående opplæring faktisk utgjør en viktig ressurs i det norske arbeidsmarkedet, selv om sterke stemmer i det offentlige ordskiftet de siste årene har gitt inntrykk av noe annet. Det kan dermed også være grunn til i større grad å se på hva denne gruppen kan bidra med i den videre debatten om hva slags kompetanse arbeidslivet har behov for. Uansett er det likevel et ugjendrivelig faktum at den beste garantien for inntreden i arbeidsmarkedet er å fullføre videregående opplæring.

7.3 Oppfølging av to reformgrep

I sluttrapporten fra evalueringen av Kunnskapsløftet var innføringen av bredere programområder innenfor utdanningsprogrammene Bygg og anleggsteknikk, Restaurant- og matfag og Teknikk og industriell produksjon og innføringen av helsearbeiderfaget innenfor Helse- og sosialfag viet et eget kapittel. Hovedkonklusjonen i sluttrapporten var at dette var to reformgrep som ikke hadde gitt ønsket effekt (Vibe m.fl. 2012: 103-112). Våre analyser viser at denne konklusjonen også gjelder når vi ser på kompetanseoppnåelsen innen fem år og overgangen til videre utdanning og arbeid den sjette høsten.

Hvis vi ser på innføringen av bredere programområder innenfor Bygg og anleggsteknikk, Restaurant- og matfag og Teknikk og industriell produksjon først, så viste våre analyser ingen tegn til bedring i kompetanseoppnåelsen innen fem år i de tre utdanningsprogrammene, sammenlignet med hva det var innenfor de tilsvarende studieretningene før reformen. Innenfor Bygg- og anleggsteknikk fant vi en betydelig nedgang i andelen som oppnår yrkeskompetanse innen fem år i løpet av perioden. Innenfor de to andre utdanningsprogrammene, Restaurant- og matfag og Teknikk og industriell produksjon, har det vært en svak nedgang i andelen som har oppnådd yrkeskompetanse. I Bygg- og anleggsteknikk og Teknikk og industriell produksjon skjer endringen hovedsakelig fra 2006- til 2007-kullet, og vi antar derfor at nedgangen skyldes dårlig læreplassstilgang på grunn av finanskrisen, snarere enn Kunnskapsløftet. Vi finner heller ingen tegn til at innføringen av bredere programområder på Vg2 i disse tre utdanningsprogrammene har gjort overgangen til arbeidsmarkedet enklere når vi ser på elevenes hovedaktivitet den femte og sjette høsten etter grunnskolen. Det er imidlertid verdt å understreke at overgangen heller ikke ser ut til å ha blitt vanskeligere, når vi ser på situasjonen den sjette høsten.

Når det gjelder utdanningsprogrammet Helse- og sosialfag, ser det ut til at Kunnskapsløftet har ført til betydelige endringer i kompetanseoppnåelsen innenfor dette utdanningsprogrammet. Utviklingen har imidlertid ikke gått i ønsket retning. Vi fant store endringer i kompetanseoppnåelsen blant elevene på Helse- og sosialfag i løpet av de fire kullene vi følger, både når det gjelder hvor mange som fullfører og består i løpet av fem år og hvilken kompetanse de fullfører med. Den samlede beståttandelen blant elevene på Helse- og sosialfag har gått ned med 5 prosentpoeng i løpet av perioden, fra 64 prosent i 2004-kullet til 59 prosent i 2007-kullet. Dette skyldes at andelen som fullfører med yrkeskompetanse har gått betydelig ned, fra 40 til 28 prosent fra 2004- til 2007-kullet. Til tross for at det har skjedd store endringer i kompetanseoppnåelsen blant elever på Helse- og sosialfag fra 2004- til 2007-kullet, er det bare små forskjeller i overgangen til videre utdanning og arbeid mellom de fire kullene. Når vi ser på situasjonen den sjettede høsten er det 2004-kullet som skiller seg ut med å ha en høyere andel heltidssysselsatte og en lavere andel utenfor utdanning og arbeid sammenlignet med de tre andre grunnskolekullene. Våre analyser tyder dermed på at endringene i kompetanseoppnåelsen blant elevene på Helse- og sosialfag ikke har hatt betydning for hva elevene foretar seg etter videregående.

Referanser

- Bjørkeng, B. (2013): «Videregående opplæring – yrkesfag og fullføring. Yrkesfag – lengre vei til målet» i *Samfunnsspeilet* 1/2013.
- Byrhagen, K., Falch, T. & Strøm, B. (2006). *Frafall i videregående opplæring: Betydningen av grunnskolekarakterer, studieretning og fylke*. Rapport 8. Trondheim: SØF.
- Falch, T. & Nyhus, O. H. (2011): «Betydningen av fullført videregående opplæring for sysselsetting og inaktivitet blant unge». *Søkelys på arbeidslivet*, 28(4), 285-302.
- Frøseth, M.W., Hovdhaugen, E., Høst, H. og Vibe, N. (2008): *Tilbudsstruktur og gjennomføring i videregående opplæring*. Rapport 40/2008. Oslo: NIFU STEP.
- Høst, H. & Skålholt, A. (2013): «Tilpasning mellom yrkesfag og arbeidsliv» i Hovdhaugen, E., Høst, H., Skålholt, A., Aamodt, P. O., Skule, S. 2013: *Videregående opplæring – tilstrekkelig grunnlag for arbeid og videre studier?*. Rapport 50/2013. Oslo: NIFU.
- Høst H., Gitlesen, J. P. og Michelsen, S. (2008): «Læreplasser mellom politikk og konjunkturer» i Høst, H. (red) *Fag- og yrkesopplæringen i Norge – noen sentrale utviklingstrekk*. Rapport 20/2008. Oslo: NIFU STEP.
- Markussen, E., Frøseth, M.W., Lødding, B. & Sandberg, N. (2008). *Bortvalg og kompetanse. Gjennomføring, bortvalg og kompetanseoppnåelse i videregående opplæring blant 9749 ungdommer som gikk ut av grunnskolen på Østlandet våren 2002: hovedfunn, konklusjoner og implikasjoner fem år etter*. Rapport 13/2008. Oslo: NIFU STEP.
- Markussen, E. (2009). *Fra dokumentert delkompetanse til kompetansebevis og praksisbrev*. I Markussen, E. (red). *Videregående opplæring for (nesten) alle*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag
- Markussen, E. (2014). *Utdanning lønner seg. Om kompetanse fra videregående og overgang til utdanning og arbeid ni år etter avsluttet grunnskole 2001*. Rapport 1/2014. Oslo: NIFU
- Meld. St. 20 (2012-2013): *På rett vei. Kvalitet og mangfold i fellesskolen*. Oslo, Kunnskapsdepartementet.
- SSB (2013a). *Flere innvandrere fullfører videregående*. <http://www.ssb.no/utdanning/statistikker/vgogjen> (lesedato 11.12.2013).
- SSB (2013b): *Studenter ved universiteter og høyskoler 1. oktober 2012* (<http://www.ssb.no/utdanning/statistikker/utuvh/aar/2013-05-29?fane=tabell&sort=nummer&tabell=114465> lesedato: 17.12.13).
- SSB (2014): *Tabell: 08536: Sysselsatte per 4. kvartal, etter bosted, arbeidssted, kjønn og næring*. (Lesedato 17.1.2014).
- Støren, L.A., Helland, H. & Grøgaard, J.B. (2007). *Og hvem stod igjen? Sluttrapport fra prosjektet Gjennomstrømning i videregående opplæring blant elever som startet i videregående opplæring i årene 1999-2001*. Rapport 14/2007. Oslo: NIFU STEP.
- Støren, L.A. & Arnesen, C.Å. (2003). «Et kjønnsdelt utdanningssystem». I *Utdanning 2003 – ressurser, rekruttering og resultater*. Oslo – Kongssvinger: Statistisk Sentralbyrå.

Vibe, N., Frøseth, M.W., Hovdhaugen, E. og Markussen, E. (2012): *Strukturer og konjunkturer. Evaluering av Kunnskapsløftet. Sluttrapport frå prosjektet «Tilbudsstruktur, gjennomføring og kompetanseoppnåelse i videregående opplæring»*. Rapport 26/2012. Oslo: NIFU

Vibe, N., Frøseth, M.W. og Hovdhaugen, E. (2013): «Strukturreform i motvind» I *Reformfakter. Om fornyelse og stabilitet i grunnsopplæringen*. Oslo: Universitetsforlaget

Aamodt, P. O. & Stølen, N. M. (2003): "Vekst i utdanningssystemet" I *Utdanning 2003 – ressurser, rekruttering og resultater*. Oslo – Kongssvinger: Statistisk Sentralbyrå.

Vedleggstabell

Vedleggstabell til Kapittel 2

	Modell 1		Modell 2		Modell 3	
	B-verdi	Sign. nivå	B-verdi	Sign. nivå	B-verdi	Sign. nivå
Konstantledd	-5,670	0,000	-6,330	0,000	-6,335	0,000
Snittkarakter_GS	1,757	0,000	1,839	0,000	1,863	0,000
Jente	-0,193	0,000	-0,042	0,003	-0,045	0,002
Etter Kunnskapsløftet	-0,014	0,218	-0,030	0,009	-0,028	0,012
<u>Foreldres utdanningsnivå: Ref. kategori: Begge grunnskole</u>						
Far høyere utdanning	0,301	0,000	0,340	0,000	0,318	0,000
Mor høyere utdanning	0,177	0,000	0,210	0,000	0,219	0,000
Far videregående	0,220	0,000	0,219	0,000	0,211	0,000
Mor videregående	0,153	0,000	0,158	0,000	0,153	0,000
<u>Innvandrerbakgrunn: Ref. kategori: Norskfødte foreldre</u>						
Annengenerasjon	0,092	0,005	0,132	0,000	0,062	0,075
Førstegenerasjon	0,003	0,266	0,062	0,025	0,033	0,240
<u>Utdanningsprogram. Ref. kategori: Studiespesialisering/Allmennfag</u>						
Teknikk og ind. prod.			0,489	0,000	0,514	0,000
Bygg- og anlegg			0,432	0,000	0,426	0,000
Helse- og sosial			0,342	0,000	0,356	0,000
Elektrofag			0,282	0,000	0,298	0,000
Idrettsfag			0,176	0,000	0,147	0,000
Naturbruk			-0,007	0,842	0,015	0,688
Samf. og service			-0,019	0,486	-0,024	0,392
Medier og komm.			-0,026	0,417	-0,062	0,053
Musikk/dans/drama			-0,168	0,000	-0,174	0,000
Rest.- og matfag			-0,193	0,000	-0,157	0,000
Design og håndverk			-0,298	0,000	-0,301	0,000
<u>Fylke. Ref.kategori: Oslo</u>						
Vest-Agder					0,150	0,000
Rogaland					0,140	0,000
Sogn og Fjordane					0,106	0,014
Akershus					0,073	0,009
Sør-Trøndelag					0,068	0,035
Møre og Romsdal					0,048	0,140
Telemark					0,013	0,720
Nord-Trøndelag					0,004	0,921
Aust-Agder					0,003	0,946
Vestfold					-0,052	0,121
Hedmark					-0,061	0,083
Oppland					-0,068	0,055
Buskerud					-0,094	0,004
Østfold					-0,096	0,003
Hordaland					-0,259	0,000
Nordland					-0,463	0,000
Troms					-0,569	0,000
Finmark					-1,083	0,000

Tabelloversikt

Tabell 2.1: Andelen som har bestått innen fem år i kullene før (2004- og 2005-kullet) og etter (2006-2007-kullet) Kunnskapsløftet etter hvilket studieprogram/utdanningsprogram de begynte i.....	18
Tabell 2.2: Kompetanseoppnåelse etter fem år i 2007-kullet etter hvilket fylke de begynte i, samt differansen fra kompetanseoppnåelsen i 2004-kullet.....	21
Tabell 2.3: Kompetanseoppnåelse etter fem år i fire grunnskolekull etter utdanningsprogram og grunnskolekarakterer.....	27
Tabell 4.1: Andel som var registrert i høyere utdanning fjerde til sjette høsten etter grunnskolen i fire kull, og den samlede andelen som hadde vært registrert i høyere utdanning innen den sjette høsten. Fordelt etter om de begynte på et studieforbereende eller yrkesfaglig utdanningsprogram.....	39
Tabell 4.2: Valg av høyere utdanning for elever med som har oppnådd studiekompetanse innen fem år etter grunnskolen fra avgangskullene fra grunnskolen 2004 til 2007. Etter kjønn.....	44
Tabell 4.3: Valg av høyere utdanning for elever med realfaglig studiekompetanse fra grunnskolekullene 2006 og 2007. Etter kjønn.....	44
Tabell 4.4: Valg av høyere utdanning for elever med studiekompetanse innenfor språk, samfunnsfag og økonomi fra grunnskolekullene 2006 og 2007. Etter kjønn.....	45
Tabell 4.5: Valg av høyere utdanning for elever med påbygg for studiekompetanse fra grunnskolekullene 2006 og 2007. Etter kjønn.....	46
Tabell 5.1: Andelen sysselsatte, samlet og fordelt på heltid og deltid, den sjette høsten i fire grunnskolekull, etter hvilken kompetanse de hadde oppnådd i videregående opplæring innen fem år.....	48
Tabell 5.2: Fordeling på fagfelt blant elever fra 2004-2007-kullet som har oppnådd studiekompetanse innen fem år og som er sysselsatt den sjette høsten etter grunnskolen. Inkluderer bare de som ikke studerer eller går på skole i tillegg.....	50
Tabell 5.3: Andelen som har sysselsetting som hovedaktivitet (heltid og deltid), den sjette høsten i fire grunnskolekull, etter kjønn. De som studerer eller går på skole og jobber ved siden av, regnes ikke som sysselsatte.....	51
Tabell 5.4: Hvilke fagfelt gutter og jenter som er sysselsatt den sjette høsten etter grunnskolen jobber innenfor. Inkluderer bare de som ikke studerer eller går på skole i tillegg.....	52
Tabell 6.1: Kompetanseoppnåelse innen fem år blant elevene fra 2004- og 2005-kullet som begynte på en av studieretningene Bygg og anleggsgfag, Tekniske byggfag eller Trearbeidsfag og blant elevene fra 2006- og 2007-kullet som begynte på utdanningsprogrammet Bygg- og anleggsteknikk.....	55
Tabell 6.2: Hovedaktivitet den femte høsten etter grunnskolen for elever fra fire grunnskolekull som begynte på utdanningsprogrammet Bygg- og anleggsteknikk etter Kunnskapsløftet eller tilsvarende studieretninger før reformen (BY, TR & TB).....	56
Tabell 6.3: Hovedaktivitet den sjette høsten etter grunnskolen for elever fra fire grunnskolekull som begynte på utdanningsprogrammet Bygg- og anleggsteknikk etter Kunnskapsløftet eller tilsvarende studieretninger før reformen (BY, TR & TB).....	56
Tabell 6.4: Kompetanseoppnåelse innen fem år blant elevene fra 2004- og 2005-kullet som begynte på studieretningene Hotell og næringsmiddelfag og blant elevene fra 2006- og 2007-kullet som begynte på utdanningsprogrammet Restaurant- og matfag.....	57

Tabell 6.5: Hovedaktivitet den femte høsten etter grunnskolen for elever fra fire grunnskolekull som begynte på Hotell- og næringsmiddelfag/Restaurant og matfag	58
Tabell 6.6: Hovedaktivitet den sjette høsten etter grunnskolen for elever fra fire grunnskolekull som begynte på Hotell- og næringsmiddelfag/Restaurant og matfag	58
Tabell 6.7: Kompetanseoppnåelse innen fem år blant elevene fra 2004- og 2005-kullet som begynte på en av studieretningene Mekaniske fag eller Kjemi- og prosessfag og blant elevene fra 2006- og 2007-kullet som begynte på utdanningsprogrammet Teknikk og industriell produksjon	59
Tabell 6.8: Hovedaktivitet den femte høsten etter grunnskolen for elever fra fire grunnskolekull som begynte på Mekaniske fag eller Kjemi- og prosessfag/Teknikk og industriell produksjon	59
Tabell 6.9: Hovedaktivitet den sjette høsten etter grunnskolen for elever fra fire grunnskolekull som begynte på Mekaniske fag eller Kjemi- og prosessfag/Teknikk og industriell produksjon	60
Tabell 6.10: Kompetanseoppnåelse innen fem år blant elevene fra fire grunnskolekull som begynte på studieretningen/utdanningsprogrammet Helse- og sosialfag	61
Tabell 6.11: Hovedaktivitet den femte høsten etter grunnskolen blant elevene fra fire kull som begynte på studieretningen/utdanningsprogrammet Helse- og sosialfag	62
Tabell 6.12: Hovedaktivitet den sjette høsten etter grunnskolen blant elevene fra fire kull som begynte på studieretningen/utdanningsprogrammet Helse- og sosialfag	62

Figuroversikt

Figur 2.1: Status på gjennomføring av videregående opplæring etter fem år for fire årskull	15
Figur 2.2: Hvilken type kompetanse elever fra fire grunnskolekull har oppnådd i videregående opplæring etter fem år og hvor stor andel av de som ikke har bestått som fortsatt er i videregående den sjette høsten. Prosent av hele kullet.	15
Figur 2.3: Kompetanseoppnåelse etter fem år for elever fra fire grunnskolekull etter om de begynte på et studieforbereende eller yrkesfaglig utdanningsprogram.	17
Figur 2.4: Beståttandel innen fem år for elever fra to grunnskolekull (2006- og 2007-kullet) på ulike studieforbereende Vg3-tilbud den tredje høsten.	19
Figur 2.5: Kompetanseoppnåelse etter fem år blant elever som begynte på et studieforbereende utdanningsprogram etter fylke, før (2004- og 2005-kullet) og etter (2006- og 2007-kullet) innføringen av Kunnskapsløftet.	22
Figur 2.6: Kompetanseoppnåelse etter fem år blant elever som begynte på et yrkesfaglig utdanningsprogram etter fylke, før (2004- og 2005-kullet) og etter (2006- og 2007-kullet) innføringen av Kunnskapsløftet.	23
Figur 2.7: Kompetanseoppnåelse etter fem år i fire grunnskolekull etter kjønn.	24
Figur 2.8: Kompetanseoppnåelse etter fem år i fire grunnskolekull, fordelt etter kjønn. Bare elever som begynte på et studieforbereende utdanningsprogram.	25
Figur 2.9: Kompetanseoppnåelse etter fem år i fire grunnskolekull etter kjønn. Bare elever som begynte på et yrkesfaglig utdanningsprogram.	26
Figur 2.10: Kompetanseoppnåelse etter fem år i fire grunnskolekull etter kjønn og hovedretning, kontrollert for grunnskolekarakterer.	27
Figur 3.1: Hovedaktivitet på høsten det femte året etter grunnskolen for fire grunnskolekull.	32
Figur 3.2: Hovedaktivitet på høsten det sjette året etter grunnskolen for fire grunnskolekull.	33
Figur 3.3: Hovedaktivitet på høsten det sjette året etter grunnskolen for de som hadde oppnådd studiekompetanse innen fem år i fire grunnskolekull.	34
Figur 3.4: Hovedaktivitet på høsten det sjette året etter grunnskolen for de som hadde oppnådd yrkeskompetanse innen fem år i fire grunnskolekull.	35
Figur 3.5: Hovedaktivitet på høsten det sjette året etter grunnskolen for de som hadde ikke hadde oppnådd kompetanse innen fem år i fire grunnskolekull.	36
Figur 4.1: Andel fra ulike studiekompetanseløp i 2006- og 2007-kullet som var registrert i høyere utdanning den fjerde, femte og sjette høsten etter grunnskolen, og samlet innen den sjette høsten. Inkluderer bare de som hadde oppnådd studiekompetanse senest våren før.	40
Figur 4.2: Andel som har vært registrert i høyere utdanning innen den sjette høsten i fire grunnskolekull, etter karakterer. Inkluderer bare de som har studiekompetanse innen fem år.	41
Figur 4.3: Andel fra fire grunnskolekull som var registrert i høyere utdanning den fjerde, femte og sjette høsten etter grunnskolen etter kjønn. Inkluderer bare de som hadde oppnådd studiekompetanse senest våren før.	42
Figur 4.4: Andel som var registrert i høyere utdanning den innen den sjette høsten etter grunnskolen etter fylke. «Før» = 2004- og 2005-kullet, «Etter» = 2006- og 2007-kullet». Inkluderer bare de som hadde oppnådd studiekompetanse senest innen fem år.	43

Figur 5.1: Andel som har sysselsetting som hovedaktivitet den sjette høsten blant de som har oppnådd yrkeskompetanse innen fem år i to grunnskolekull før og to etter reformen, etter hvilket yrkesfaglig utdanningsprogram de begynte i første år. De som studerer eller går på skole og jobber ved siden av, regnes ikke som sysselsatte. 49

Nordisk institutt for studier av
innovasjon, forskning og utdanning

Nordic Institute for Studies in
Innovation, Research and Education

www.nifu.no